

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
факультет філології та соціальних комунікацій

Вікторія Зарва

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

Навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів

Бердянськ
2019

УДК82.0(075.8)

З –34

Рецензенти:

Астаф'єв О. Г. – доктор філологічних наук, професор (Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка);

Філоненко С. О. – доктор філологічних наук, професор (факультет філології та соціальних комунікацій Бердянського державного педагогічного університету).

*Рекомендовано вченою радою
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 6 від 26.12.2019 р.)*

Вікторія Зарва.

З –34

Теорія літератури: навчальний посібник / Вікторія Зарва. – Бердянськ : БДПУ, 2019. – 168 с.

ISBN 617-7452-24-8

Навчальний посібник містить дисципліну «Теорія літератури» для студентів освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 014 Середня освіта. Предметна спеціальність 014.01 Українська мова і література, 014.02 Мова і література (російська), 014.02 Мова і література (англійська), а також спеціальності 035 Філологія. Предметна спеціальність 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська.

Пропонується філологам (студентам, аспірантам, викладачам) і усім, хто цікавиться вивченням теорії літератури.

ISBN 617-7452-24-8

УДК82.0(075.8)

© В.А. Зарва, 2019

© Вид-во БДПУ, 2019

ЗМІСТ

ВІД АВТОРА.....	4
РОЗДІЛ 1. Зміст навчальної дисципліни.....	7
РОЗДІЛ 2. Зміст та планування аудиторної та самостійної роботи з теорії літератури.....	12
Теорія літератури як наука про мистецтво слова.....	12
Зміст і форма художнього твору.....	61
Особливості літературного розвитку: напрями, течії, стилі.....	79
Теорія літератури і людинознавство.....	113
РОЗДІЛ 3. Питання до іспиту з дисципліни «Теорія літератури».....	131
РОЗДІЛ 4. Тестові завдання для підсумкового контролю.....	134
РОЗДІЛ 5. Рекомендована література до дисципліни.....	138
КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	162

ВІД АВТОРА

Видання такого посібника, у першу чергу, призначене полегшити підготовку викладача і студента до занять з теорії літератури, оскільки книга містить плани практичних і лекційних занять, список рекомендованої літератури, питання для самоперевірки разом із тестовими завданнями для контрольних робіт.

«Теорія літератури», що завершує літературознавчу підготовку студента-філолога, є теоретичним фундаментом для нього, на якому ґрунтується літературознавчий аналіз. Попередній навчальний курс називався «Вступ до літературознавства» і викладався на першому курсі.

У посібнику розглядається природа, специфіка і функції художньої і художньо-документальної літератури, літератури елітарної і масової; пропонується вивчити розмаїття форм і змісту художнього твору, а також літературний процес у теоретичній парадигмі як зміну літературних напрямів і стилів.

Оригінальні завдання до практичних занять з теорії літератури дають змогу засвоїти традиційний літературознавчий аналіз прозових, драматичних і ліричних творів, а наявність індивідуального дослідного завдання дозволяє виявити науковий і творчий потенціал студента.

«Теорія літератури» становить завершальний етап теоретичної підготовки студентів-філологів. Особливості її як навчального предмету визначаються тим, що «Теорія літератури» є продовженням курсу «Вступ до літературознавства», який студенти вивчають у першому семестрі.

Обидві частини курсу є відносно самостійними навчальними предметами, тісно пов'язаними між собою. Для першокурсників знайомство з теорією літератури відбувалося на рівні систематизації тих знань, які вони здобули в середній школі. У процесі подальшого вивчення літературознавчих дисциплін (усної народної творчості, історії української літератури, історії зарубіжної літератури, літературної критики, методики викладання літератури в школі) відомості з теорії літератури поглиблювались і розширювались. Багатогранність фахової підготовки неодмінно передбачає нову систематизацію знань у галузі літературної теорії. Тому цей курс відповідає вищому рівневі літературної освіти студентів-філологів.

Дисципліна «Теорія літератури» є основною в системі філологічної освіти, складається з чотирьох значних частин: вступ, у якому розглядається теорія літератури як наукова дисципліна; розвиток теоретико-літературознавчої думки (світової та вітчизняної); художня література як вид мистецтва; літературно-художній твір і його складники; літературний процес. Вона покликана розкрити природу, специфіку і загальні закономірності розвитку художньої літератури, а також основні принципи аналізу літературного твору.

Метою викладання дисципліни є ознайомлення студентів-філологів з основними теоретичними поняттями, надбанням теоретиків літератури різних академічних шкіл, з сучасними досягненнями в літературознавстві, а також методами аналізу прозового, драматичного та ліричного творів.

Мета передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- узагальнити, поглибити і розширити теоретичні знання студентів з літературознавства;
- осмислити головні етапи розвитку науки про літературу;
- обґрунтувати зв'язок теорії літератури з іншими науками;
- розглянути динаміку формулювання і визначення наукових категорій і положень про літературу;
- простежити основні проблеми теорії літератури в історичному висвітленні, звернувши увагу на різні погляди з дискусійних питань;
- ознайомити з основними критеріями аналізу поезики літературного твору як єдності змісту і форми;
- сформулювати уявлення про літературний процес і продемонструвати типологізацію мистецьких феноменів;
- визначити функції літератури в суспільному житті, зокрема її здатність впливати на формування духовності людської особистості, її погляди і переконання;
- удосконалити вміння самостійної роботи з науковими виданнями, словниками, енциклопедіями, першоджерелами тощо;
- закріпити вміння цілісного філологічного аналізу літературного твору, виробити вміння аналізувати художній твір з використанням певного методу.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни:

- вступ до літературознавства,
- історія літератури,
- літературна критика,
- фольклористика,
- історія вітчизняної та зарубіжної літератури,
- лінгвістика,
- історія України і всесвітня історія,
- культурологія,
- філософія,
- естетика,
- психологія,
- соціологія та інші.

Студенти педагогічного університету повинні досконало володіти матеріалом з теорії літератури, оскільки теоретичні питання вивчаються в загальноосвітній середній школі, гімназіях, ліцеях і колегіумах, а також необхідні для аналізу творів української та зарубіжної літератури.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Студенти мають знати:

- специфіку художньої літератури як виду мистецтва;
- загальні тенденції розвитку літератури як цілісного культурно-історичного процесу;
- основні літературні напрями і стилі, їх особливості, фактори появи і головних представників;
- найважливіші праці вітчизняних і світових теоретиків літератури;
- основні літературознавчі категорії;
- літературно-теоретичні принципи, положення і визначення.

Студенти повинні вміти:

- оцінювати й аналізувати літературні явища минулого й сучасності;
- розмежовувати високу літературу і масову; художню літературу і літературу нон-фікшн;
- грамотно підходити до аналізу художнього твору в курсових, дипломних та магістерських роботах;
- вільно володіти видами аналізу художнього твору, які використовуються в школі (проблемно-тематичний, пообразний, компаративний та інші);
- розпізнавати у творі письменника риси різних творчих методів і напрямів;
- виявляти взаємозв'язок між культурно-історичними подіями, біографічними даними, світоглядом і творчістю письменника;
- аргументовано доводити власну думку під час дискусії, оперуючи теоретичними поняттями і використовуючи художню літературу як приклад;
- підвищувати власний професійний рівень шляхом систематичного, глибокого знайомства і творчого осмислення найновіших літературознавчих праць, що видаються окремими монографіями та друкуються у вигляді розвідок і наукових статей у фаховій періодиці.

РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теорія літератури як наука про мистецтво слова

Тема 1. Зародження і становлення теорії літератури

Питання теорії літератури в античній естетиці й філософії. Естетичні проблеми у працях Платона: мистецтво як «тінь тіні», сутність анамнезису, поняття мімезису і поезія, функція художніх творів у державі. Провідні положення «Поетики» Аристотеля: природа мистецтва як наслідування, співвідношення історії (науки) і поезії, цілісність художнього твору, літературні роди, трагедія і комедія як жанри, сутність катарзису. «Послання до Пізонів» Горация як один із перших зразків нормативної поетики.

Осмислення сутності літератури як мистецтва в добу Середньовіччя і Відродження. Нормативна поетика класицизму («Поетичне мистецтво» Н. Буало): античне мистецтво як ідеал, утвердження раціоналістичного підходу до літератури, розуміння характеру, теорія «трьох єдностей».

Проблеми теорії літератури в добу Просвітництва. Дослідження специфіки літературної образності в трактаті «Лаокоон, або Про межі живопису й поезії» Г.Е. Лессінга; гуманістична і моральна природа літератури, вимога демократизації мистецтва в працях Д. Дідро («Парадокс про актора»); застосування діалектики до аналізу природи літератури Г.В.Ф. Гегелем («Лекції з естетики»).

Провідні академічні школи в європейському літературознавстві ХІХ століття:

а) біографічна (Ш. Сент-Бов): дослідження творчості письменника у зв'язку з його життєвим шляхом, розуміння художнього твору як відбиття особистості автора; сучасні можливості біографічного методу;

б) порівняльно-історична (компаративізм): теорія міграції сюжетів, вивчення міжлітературних зв'язків та впливів у працях Т. Бенфея, О. Веселовського;

в) культурно-історична: обґрунтування залежності літератури від особливостей суспільної психології, моралі, визначальних чинників для літературного твору («раса», «середовище» й «момент») у працях І. Тена;

г) психологічна школа в літературознавстві. Психолінгвістична теорія літератури О. Потебні: теорія зовнішньої і внутрішньої форми слова, аналогія між словом і літературним твором, література як засіб пізнання дійсності, психологія творення і сприймання художнього образу.

Міфологічний метод, його особливості (брати Грімм, Ф.І. Буслаєв, О.М. Афанас'єв, О.Ф. Міллер). Поняття міфопоетики в літературознавстві. Міф як світоглядно-естетичний феномен. Визначення терміну. Художня література як міф. Міф як альтеративна реальність у літературі ХХ ст. Ритуально-міфологічний підхід до інтерпретації літературного тексту.

Американська школа міфокритики, представлена іменами Н. Фрая, Р. Льюїса, Р. Чейза, Л. Фідлера.

Тема 2. Літературознавчі школи й напрями ХХ століття

Провідні тенденції розвитку теорії літератури у ХХ столітті (зближення із філософією, психологією, лінгвістикою; поява і одночасне існування різноманітних шкіл, течій, напрямів). Проблема методологічного плюралізму в теорії літератури.

Психоаналітична критика. Думки З. Фрейда про джерела літературної творчості. Психоаналітична інтерпретація літературних творів.

Теорія архетипів К. Г. Юнга: засіб інтерпретації літературного твору. Архетипна критика Н. Фрая.

Структуралізм (К. Леві-Строс, Р. Якобсон, Ю. Лотман): дослідження літературного твору як організованої ієрархічної системи рівнів, в ізоляції від позатекстових чинників.

Постструктуралізм (Р. Барт, М. Фуко): концепція нестійкої природи значень, процесуальності означування, читання як інтелектуальної гри.

Деконструктивізм (Ж. Дерріда) як одна з практик постструктуралізму. Феміністична критика: її школи, представниці (Ю. Крістева, Е. Шовалтер, Л. Ірігрей, Г. Сіксу, С. Павличко, В. Агеєва, Т. Гундорова, Н. Зборовська); перегляд патріархальних моделей у літературі; дослідження природи жіночого письма.

Постколоніальна критика в українському літературознавстві.

Тема 3. Література як вид мистецтва. Категорії художньої літератури: естетичність, художність, поліфункціональність.

Поділ мистецтва на види, місце літератури серед інших видів мистецтва. Своєрідність художньої літератури як мистецтва слова. Погляди Г.Е. Лессінга, Г.В.Ф. Гегеля; І. Франка й О. Потебні на специфіку літератури як виду мистецтва. Художній вимисел. Умовність і життєподібність. Особливості словесної образності. Роль відчуттів і асоціацій у творенні словесного образу. Знакова природа словесної образності. Образ як знак. Поліфункціональність художньої літератури. Дискусії навколо питання літератури як універсального виду мистецтва.

Зміст і форма художнього твору

Тема 4. Зміст художнього твору.

Поняття про художній світ твору, його складові. Художній світ і цілісність літературного твору. Концептуальність художнього світу, його

співвіднесеність з авторським замислом. Відмінність художнього світу від реального. Поняття про умовність художнього світу. Різновиди умовності. Зображення матеріального світу в художньому творі. Річ як художній образ. Описи (пейзаж, портрет, інтер'єр). Поняття хронотопу (М. Бахтін), різновиди художнього часу і простору. Взаємозв'язок змісту і форми в художньому творі. Тема (тематика) і проблема (проблематика) літературного твору. Ідея літературного твору як емоційно-естетична оцінка зображеного. Ідейність і тенденційність у художньому творі. Пафос і його різновиди. Мотив як формально-змістовий компонент твору. Поняття лейтмотиву і метамотиву.

Тема 5. Сюжет і композиція художнього твору.

Визначення сюжету, різні тлумачення цього терміна. Сюжет і фабула, їх співвідношення як літературознавча проблема. Відмінність сюжету від фабули за порядком розповіді, суб'єктом розповіді, мотивуванням розповіді. Конфлікт як рушійна сила розвитку сюжету. Види конфліктів. Види сюжетів (хронікальний і концентричний, «зовнішній» і «внутрішній», оригінальні (конкретно-історичні) та «вічні» (позачасові, притчово-алегорійні) тощо). Елементи сюжету, їхня характеристика. Позасюжетні елементи, їхні функції в літературному творі. Композиція літературного твору. Зовнішня і внутрішня композиція. Композиційний ритм.

Особливості літературного розвитку: напрями, течії, стилі

Тема 6. Домодерні літературні напрями.

Барокко: етимологія терміна, типологічні риси і представники. Класицизм: філософське підґрунтя, поняття класичної літератури, основні принципи класицизму. Інтерес до внутрішнього світу людини і психології у творах письменників-сентименталістів. Руйнування класицистичних канонів у сентименталізмі: система жанрів, композиція, мова художнього твору. Специфіка романтизму як особливої художньої системи. Романтика як пафос. Йєнська і гейдельберзька школа німецького романтизму, англійська «Озерна школа» романтиків. Внесок романтизму в розвиток літературних жанрів: історичний роман, фантастична повість, ліро-епічна поема, ліричні жанри.

Тема 7. Реалізм як напрям, течія і художній метод.

Проблема визначення реалізму і часових меж напрямку. Критичний реалізм. Найяскравіші представники реалістичної літератури ХІХ ст. і художні принципи реалізму. Реалізм і натуралізм: спільне та відмінне. Соціалістичний реалізм як літературний напрям і єдина художня система,

дозволена радянським письменникам. Надреалізм як модерністська течія: її витоки, прийоми та представники у світовій літературі. Магічний реалізм як вплітання магічних елементів у реалістичний світ твору. Дискусії навколо часових меж магічного реалізму і проблема традиції магічного реалізму у світовій літературі. Витоки «чудесної реальності» в латиноамериканській художній літературі. Принципи і прийоми магічного реалізму.

Тема 8. Модернізм.

Модернізм. Проблема виникнення, визначення і доцільність вживання терміну на позначення сукупності літературних течій і шкіл кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. Загальні риси літератури модернізму. Імпресіонізм: представники, художні засоби та прийоми. Символізм: мистецтво як натяк на предмет, зародки символізму у Франції, засади символізму. Акмеїзм: творча спілка «Цех поетів», маніфести акмеїстів. Унанімізм: філософське підґрунтя течії, представники, художні принципи. Футуризм як розрив з минулим і традицією. Італійський футуризм і угруповання письменників-футуристів у Росії. Художні принципи і експерименти футуристів. Зображення асоціативних вражень в імажинізмі. «Школа імажизму» Т. Е. Г'юма. Основні принципи імажизму. Вплив символізму і східної поезії на імажизм. Російський імажинізм: представники, програма, специфіка. Експресіонізм: афективність і трагізм у світосприйнятті письменників, «Празька» школа експресіонізму, поетика експресіонізму. Дадаїзм і швейцарська група «Дада»: представники, ідеї, мистецтво як перформанс. Екзистенціалізм А. Камю і Ж.-П. Сартра. «Театр абсурду», «новий роман», «сердиті молоді люди», «розбите покоління» та інші модерністські течії.

Тема 9. Постмодернізм.

Типологічні ознаки літератури постмодернізму. Проблема людини в літературі постмодернізму. Критерії художньої цінності. Інноваційний характер постмодерністського типу мистецтва. Класифікація: типологічні спільності й напрями в сучасній постмодерністській літературі. Проблема відношення мистецтва до дійсності в постмодернізмі: втеча від реальності. Постмодернізм як «Енергетична культура». Проблема традицій.

Теорія літератури і людинознавство

Тема 10. Художня література як «людинознавство».

Природа пізнавальних можливостей літератури. Причини інтересу літератури до внутрішнього світу людини. Творення художнього образу людини в літературі, його специфіка в епосі, ліриці, драмі. Роль мовлення у

творенні образу людини. Концепція М. Бахтіна про мову як предмет художнього зображення в романі. Поняття про психологізм, його форми і засоби психологічного зображення. Образ автора в художньому творі. Взаємодія автора і читача.

Тема 11. Масова література.

Масова література як специфічна частина масової культури. Проблеми термінології. Неоднорідність масової літератури. Virізнєння масової літератури серед інших типів літературної творчості. Основні риси масової літератури. Популярні жанри в сучасній масовій літературі, їх особливості. Масова література і суспільство. Феномен масової свідомості як психологічна основа масової культури. Мотиви звернення особистості до мистецтва.

Тема 12. Література нон-фікшн.

Співвідношення фікції й біографічного факту в літературі нон-фікшн. Проблема визначення та дискусії навколо поняття. Розмежування «документалістики», «літератури факту», «фактографії» і «літератури non-fiction». Етапи розвитку та причини активізації зразків non-fiction на початку ХХ ст. Жанри літератури non-fiction. Співвідношення художності й документальності в тексті: естетична, поетична, рецептивна функції. Класифікація літератури non-fiction та художньої літератури з елементами автобіографізму.

РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ТА ПЛАНУВАННЯ АУДИТОРНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ ЯК НАУКА ПРО МИСТЕЦТВО СЛОВА

Перелік ключових питань

1. Питання теорії літератури в античній естетиці й філософії (Платон, Аристотель, Горацій).
2. Осмислення сутності художньої літератури в добу Середньовіччя і Відродження.
3. Нормативна поетика класицизму (Н. Буало).
4. Проблеми теорії літератури в добу Просвітництва (Г. Е. Лессінг, Д. Дідро, Г.В.Ф. Гегель).
5. Міфологічний метод, його особливості (брати Грімм, Ф. І. Буслаєв, О.М. Афанас'єв, О. Ф. Міллер).
6. Поняття міфопоетики в літературознавстві.
7. Міф як світоглядно-естетичний феномен. Визначення терміну.
8. Художня література як міф.
9. Міф як альтеративна реальність у літературі ХХ ст.
10. Ритуально-міфологічний підхід до інтерпретації літературного тексту.
11. Американська школа міфокритики, представлена іменами Н. Фрая, Р. Льюїса, Р. Чейза, Л. Фідлера.
12. Провідні тенденції розвитку теорії літератури у ХХ столітті. Проблема методологічного плюралізму в теорії літератури.
13. Психоаналітична критика. Психоаналітична інтерпретація літературних творів.
14. Теорія архетипів К. Г. Юнга як засіб інтерпретації літературного твору. Архетипна критика Н. Фрая.
15. Структуралізм (К. Леві-Строс, Р. Якобсон, Ю. Лотман).
16. Постструктуралізм (Р. Барт, М. Фуко).
17. Деконструктивізм (Ж. Дерріда) як одна з практик постструктуралізму.
18. Феміністична критика: її школи, представниці (Ю. Крістева, Е. Шовалтер, Л. Ірігрей, Г. Сіксу, С. Павличко, В. Агеєва, Т. Гундорова, Н. Зборовська); перегляд патріархальних моделей у літературі; дослідження природи жіночого письма.
19. Постколоніальна критика в українському літературознавстві.
20. Поділ мистецтва на види, місце літератури серед інших видів мистецтва.
21. Погляди І. Франка та О. Потебні на специфіку літератури як виду мистецтва.

22. Художній вимисел: умовність і життєподібність.
23. Особливості словесної образності.
24. Роль відчуттів і асоціацій у творенні словесного образу.
25. Знакова природа словесної образності.
26. Поліфункціональність художньої літератури

Лекція на тему: «Методологія літературознавства».

ПЛАН

1. Методологічний стан сучасного українського літературознавства: аспекти проблеми.
2. Предмет і метод літературознавства. Методологія.
3. Періодизація літературного процесу.

Завдання

Зробити комп'ютерну презентацію третього питання.

Першоджерела

- Гадамер Г.-Г. Истина і метод: у 2 т.; пер. з нім. О. Мокровольського. – К., 2000. Т. 1. : Основи філософської герменевтики. – С. 164 – 354.
- Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики: пер. с нем. ; общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. М. : Прогресс, 1988. – 704 с.

Література базова

1. Варикаша М. Методологія літературознавства: навч.-метод. посібник. Бердянськ: Ф-ОП Ткачук О. В., 2016. 216 с.
2. Дзюба І. Метод – це насамперед розуміння. *Слово і час*. 2001. №7. С. 4 – 10.
3. Жеребило Т. В. Термины и понятия: методы исследования и анализа текста: словарь-справочник. Назрань: ООО Пилигрим, 2011. 108 с.
4. Зинченко В. Г., Зусман В. Г., Кирнозе З. И. Литература и методы её изучения. Системно-синергетический подход: учебное пособие. М. : Флинта; Наука, 2011. 280 с.
[file:///C:/Users/user/Desktop/Литература_и_методы_ее_изучения._Системный_и_синергетический_подход_\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Desktop/Литература_и_методы_ее_изучения._Системный_и_синергетический_подход_(1).pdf)
5. Іванишин П. В. Національно-екзистенційна методологія: герменевтична актуалізація. *Слово і час*. 2003. № 4. С. 33 – 45.

6. Козлик І. В. Методологічний стан сучасного українського літературознавства: деякі аспекти проблеми. *Русская литература. Исследования: сб. науч. тр.* К.: Логос, 2006. Вып. VIII. С. 36 – 61.
7. Козлик І. В. Методологія літературознавства як актуальна проблема. Стаття друга. *Зарубіжна література в навчальних закладах.* К., 2004. №5. С. 56 – 62.
8. Література. Теорія. Методологія; упор. і наук. ред. Д. Уліцької; пер. з польськ. С. Яковенка. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 543 с.
9. Мірошникова Н. О. Найуживаніші літературознавчі методи аналізу художнього твору: Стисла характеристика. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України.* 2004. №6. С. 11 – 13.
10. Михайлов А. В. Методы и стили литературы. М. : ИМЛИ РАН им. А. М. Горького, 2008. 176 с.
11. Моклиця М. В. Методи аналізу художнього тексту в сучасному літературознавстві. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України.* 2004. №6. С. 10 – 11.
12. Наєнко М. Літературознавчі методології як проблема. Теоретичні й методологічні проблеми літературознавства. К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2004. С. 3 – 7.
13. Пахаренко В. Періодизації історії української літератури. Періоди розвитку та напрями української літератури. Пахаренко В. Українська поетика. 3-тє вид. доп. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2009. С. 171 – 364.
14. Романова Г. И. Современный методологический контекст. Романова Г. И. Практика анализа литературного произведения (Русская классика): учебное пособие; под. ред. проф. Л. В. Чернец. 2-е изд., испр. М. : Флинта: Наука, 2006. С. 238 – 252.
15. Современные методы анализа художественного произведения: материалы научного семинара, 2-4 мая 2003 г. Гродно : ГрГУ, 2003. 262 с.
16. Сиваченко Г. М. Культурний трансфер – нова методологія літературознавства. *Слово і Час.* 2019. №3. С. 71 – 81.
17. Токмань Г. Методи літературознавчого аналізу в школі. *Дивослово.* 1999. №6. С. 28 – 30.
18. Чередниченко И. Структурно-семиотический метод тартуской школы: монография. СПб. : Золотой век, 2001. 200 с.
19. Чирков О. С. Щоб учні могли висловлювати власні естетичні судження про художній твір. Текстуальний, інтертекстуальний, контекстуальний методи його дослідження. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України.* 2001. №3. С. 45 – 47.
20. Штейнбук Ф. Українська література у контексті тілесно-міметичного методу: навч. посібник. Сімферополь: ВД „Аріал”, 2013. 392 с.
21. Ярхо Б. Методология точного литературоведения: избранные труды по теории литературы; изд. подгот. М. Акимова, И. Пильщиков и М. Шапир;

под общ. ред. М. Шапира. М. : Языки славянских культур, 2006. 927 с. – (Philologica russica et speculative; T. V).

Література додаткова

1. Бондаренко М. А. «Текущий литературный процесс» между литературоведением и критикой (методологические принципы изучения). Литература XX века. Итоги и перспективы изучения. Первые андреевские чтения. М., 2003. С. 134 – 144.

2. Боров Ю. Методология анализа художественного произведения. Боров Ю. Эстетика. М. : Политиздат, 1988. С. 456 – 468.

3. Гундорова Т. До питання про літературний критицизм. *Слово і час*. 1998. №3. С. 50 – 54.

4. Козлик І. В. Про методологічні засади викладання зарубіжної літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2001. №6. С. 9 – 11.

5. Методология анализа литературного процесса; отв. ред. Ю. Б. Боров. М.: Наука, 1989. 240 с.

6. Мірошниченко Л. Ф., Марченко Н. П. Методологію викладання літератури в школі визначати педагогам, а не літературознавцям. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1999. №5. С. 2 – 4.

7. Наєнко М. Методологічні візії, дискурси і перспективи на межі століть. *Літературна Україна*. 2001. №5. 8 лютого. С. 3.

8. Наєнко М. К. Початок століття : пошук методології. *Слово і час*. 1997. №10. С. 47 – 51.

9. Нарівська В. Д. Спроба методологічної рефлексії. *Філологічні семінари*. Мова і література : кроки до національної ідентичності. К. : ВЦ «Київський університет», 1999. Вип. 2. С. 9 – 20.

10. Огієнко В. Культурна травма у сучасній зарубіжній історіографії: концепт та метод. *Національна та історична пам'ять*. 2011. Вип. 1. С. 148 – 160.

11. Павличко С. Методологічна ситуація в сучасному українському літературознавстві. *Слово і час*. 1993. №3. С. 46 – 50.

12. Пахаренко В. Періоди розвитку та напрями української літератури: Ренесанс та реформація, або доба Відродження (XVI – початок XVII ст.). Пахаренко В. Нарис української поезики (до нових підходів у вивченні літератури). К., 1997. С. 34 – 35.

13. Пультер С., Колесник К. Життєпис письменника на уроках літератури в старших класах. *Українська мова і література в школі*. 1999. №4. С. 33 – 37.

14. Ревзина О. Г. Методы анализа художественного текста. Структура и семантика художественного текста. М., 1998. С. 301 – 316. Режим доступа: <http://danefae.org/lib/ogrevzina/metody.htm>

15. Сухих С. И. Методология литературоведения: комплексный и системный методы анализа литературы. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*. 2012. №6 (1). С. 298 – 303. <https://cyberleninka.ru/article/v/metodologiya-literaturovedeniya-kompleksnyy-i-sistemnyy-metody-analiza-literatury>

16. Фридендер Г. М. Методологические проблемы литературоведения. Л. : Наука, 1984. 237 с.

17. Шкандрій М. Історія, стиль, епоха, культура : до проблеми періодизації у Дмитра Чижевського. *Слово і час*. 1995. №7. С. 30 – 35.

18. Штайн К. Э., Петренко Д. И. Филология: История. Методология. Современные проблемы. Учебное пособие; под. ред. В. А. Шаповалова. Ставрополь: Изд-во Ставропольск. гос. ун-та, 2011. 916 с.

Приклади аналізу

1. Яременко В. До проблеми історіософії Тараса Шевченка: методологічні підходи. *Слово і час*. 2007. № 3. С. 19 – 27.

Методичні рекомендації

Засаднича ідея: всі методи літературознавчого аналізу є рівноправними. Вибір методу зумовлюється багатьма факторами. Насамперед дослідник обирає метод відповідно до мети розвідки, характеру матеріалу, власної позиції.

Лекція на тему: «Література як мистецтво слова».

План

1. Види мистецтва, їх класифікація, місце літератури серед інших видів мистецтва.
2. Погляди Г. Е. Лессінга, Г.В.Ф. Гегеля, І. Франка, О. Потебні на специфіку художньої літератури як виду мистецтва.
3. Художній вимисел. Умовність і життєподібність.
4. Особливості словесної образності.
5. Роль відчуттів і асоціацій у творенні словесного образу.
6. Знакова природа словесної образності. Образ як знак.
7. Поліфункціональність художньої літератури.

Завдання

Зробити комп'ютерну презентацію відповіді на одне з питань плану.

Першоджерела

- Аристотель. Поэтика. Об искусстве поэзии; пер. с древнегреч. В. Г. Апелльрота; ред. пер. и коммент. Ф. А. Петровского. М. : ГИХЛ, 1957. –184 с.
- Буало Н. Поэтическое искусство. М. : ГИХЛ, 1957. 232 с.
- Гегель Г. В. Ф. Эстетика: в 4 т.; под ред. и с пред. М. Лифшица. Т. 1–3. М. : Искусство, 1968–1971.
- Гегель Г. В. Ф. Лекції з естетики. Вступ до літературознавства. Хрестоматія: навч. посібник ; упоряд. Н. І. Бернадська. К. : Либідь, 1995. С. 62 – 66.
- Лессинг Г. Э. Лаокоон, или О границах живописи и поэзии; общая ред., вступ. статья и примеч. Г. М. Фридендера. М. : Художественная литература, 1957. 520 с. (Памятники мировой эстетической и критической мысли).
- Лессинг Г. Э. Лаокоон, або Про межі малярства й поезії. Вступ до літературознавства. Хрестоматія: навч. посібник; упоряд. Н. І. Бернадська. К. : Либідь, 1995. С. 48 – 51.
- Потєбня О. Думка й мова (фрагменти); пер. М. Зубрицької. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. 2-ге вид., доп.; за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 34 – 52.
- Толстой Л. Н. Что такое искусство? Толстой Л. Н. Собр. соч.: в 22 т. Т. 15. М. : Худож. лит-ра, 1983. С. 41 – 221. https://rvb.ru/tolstoy/01text/vol_15/01text/0327.htm
- Флакк К. Г. Наука поэзии. Флакк К. Г. Собр. соч. СПб.: Биографический ин-т, Студия биографика, 1993. http://lib.ru/POEEAST/GORACIJ/hor1_6.txt
- Франко І. Із секретів поетичної творчості. Вступ до літературознавства. Хрестоматія: навч. посібник; упоряд. Н. І. Бернадська. К. : Либідь, 1995. С. 70 – 75.

Література базова

1. Доманский В. А., Кафанова О. Б., Шарафадина К. И. Литература в синтезе искусств. Т. 1. Монография. СПб. : СПГУТД, 2010. 362 с.
2. Козлов А. С. Специфика искусства. Художественный образ. Основы литературоведения; под ред. В. П. Мещерякова. М. : Дрофа, 2003. С. 13 – 22.
3. Корецкая И. В. Литература в кругу искусств: полилог в начале ХХ века. М., 2001. 294 с.
4. Назарець В. Літературно-художній образ. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник; за наук. ред. О. Галича. 4-е вид., стереот. К. : Либідь, 2008. С. 96 – 116.

5. Лісовський А. Вивчення літератури як мистецтва слова. Українська мова і література в школі. 2000. №5. С. 25 – 29.
6. Лотман Ю. М. Об искусстве. СПб., 2000. 704 с.
7. Неділько В. Я. Специфіка художньої літератури як мистецтва слова. Неділько В. Я. Елементи теорії літератури. Конспект лекцій. К.: Київський університет ім. Т. Г. Шевченка, 1994. С. 3 – 10.
8. Пахаренко В. Феномен мистецтва. Література як вид мистецтва. Пахаренко В. Українська поетика. 3-тє вид. доп. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2009. С. 13 – 128.
9. Пустова Ф. Естетична природа слова в літературному творі. Українська мова та література. 1999. №17. С. 11 – 12.
10. Печеранський І. Сутність і призначення мистецтва в естетичному вченні Г. Гегеля. *Схід*. 2018. № 5 (157). С. 25 – 29. <file:///C:/Users/user/Desktop/148366-322351-1-PB.pdf>
11. Рада І. М. Актуалізація знань з теорії та історії літератури – важливе підґрунтя вивчення її як мистецтва слова (Замість вступних уроків). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. № 8. С. 45 – 48.
12. Рада І. Суспільні функції літератури як виду мистецтва. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях та колегіумах*. 2003. №4. С. 121 – 126.
13. Скиба В. А., Чернец Л. В. Знак. Образ художественный. Введение в литературоведение. Литературное произведение: Основные понятия и термины: учебное пособие; под ред. Л. В. Чернец. М. : Высшая школа; Изд. центр «Академия», 1999. С. 107 – 115, С. 209 – 220.
14. Татаренко Н. А. Понятия искусства и идеала в гегелевской эстетике в свете новых источников. *История философии*. 2017. С. 27 – 37. <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatiya-iskusstva-i-ideala-v-gegelevskoy-estetike-v-svete-novyh-istochnikov>
15. Ткаченко А. Мистецтво слова. Ткаченко А. Мистецтво слова : Вступ до літературознавства: підручник. 2-ге вид., випр. і доп. К. : ВПЦ «Київський університет», 2003. С. 23 – 54.
16. Тюпа В. И. Литература как вид искусства. Теория литературы: учеб. пособие для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений : в 2 т. ; под. ред. Н. Д. Тamarченко. Т. 1: Н. Д. Тamarченко, В. И. Тюпа, С. Н. Бройтман. Теория художественного дискурса. Теоретическая поэтика. 2-е изд., испр. М. : Издательский центр «Академия», 2007. С. 106 – 171.
17. Федосеева Т. В. Художественная литература – вид искусства и объект изучения. Федосеева Т. В. Введение в литературоведение: учеб. пособие; Ряз. гос. ун-т им. С. А. Есенина. Рязань, 2011. С. 5 – 13. <http://dspace.rsu.edu.ru/xmlui/bitstream/handle/123456789/3694/Федосеева%20Т.В.%20Введение%20в%20литературоведение.pdf?sequence=1>

18. Ференц Н. С. Художня література як вид мистецтва. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К. : Знання, 2014. С. 161 – 196. (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).

19. Хализев В. Е. Литература как вид искусства. Хализев В. Е. Теория литературы: учебник. 4-е изд., испр. и доп. М.: Высшая школа, 2007. С. 100 – 115.

20. Черноиваненко Е. М. Художественность литературы как исторический феномен. Художність літератури: аспекти теорії та історії. Одеса: Астропринт, 2016. С. 90 – 143.

21. Шляхова Н. Еволюція форм художнього узагальнення: навч. посібник. 2-ге вид., доп. Одеса: Астропринт, 2011. 152 с.

Література додаткова

1. Аврахов Е. Виховання у наймолодших розуміння естетичної природи художнього твору. *Українська мова і література в школі*. 1990. №2. С. 60 – 67.

2. Ассоциативный образ. Вымысел художественный. Литература. Образ художественный. Специфика словесной образности. Литературный энциклопедический словарь; под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева. М. : Сов. энциклопедия, 1987. С. 39, С. 71, С. 186, С. 252, С. 253.

3. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. М. : Искусство, 1979. 423 с.

4. Белянин В. П. Основы психолингвистической диагностики : (Модели мира в литературе). М.: Тривола, 2000. 248 с.

5. Берхин Н. Б. Специфика искусства : (Психологический аспект). М. : Знание, 1984. 63 с.

6. Боров Ю. Литература. Литература – вербальная основа культуры, ведущий вид искусства. Боров Ю. Эстетика. М. : Политиздат, 1988. С. 290 – 293, С. 313 – 315.

7. Внутрішня форма слова. Денотат. Домисел (вимисел) у літературі. Живопис (малярство) і література. Література. Літературно-художній образ. Одивнення. Полісемія. Слово. Художня асоціація. Літературознавчий словник-довідник; за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-ге вид, випр., доп. К. : ВЦ «Академія», 2006. С. 137, С. 185 – 187, С. 205 – 206, С. 258 – 259, С. 396 – 398, С. 416 – 417, С. 504 – 505, С. 544 – 545, С. 630 – 631, С. 718.

8. Волков Ф. Литература как вид художественного творчества. Книга для учителя. М.: Просвещение, 1985. 192 с.

9. Волобуев В. А. Методология исследования искусства в западной эстетике. Краснодар: Красн. гос. ун-т культуры и искусства, 1999. 219 с.

10. Дильтей В. Сила поэтического воображения. Начала поэтики. Зарубежная эстетика и теория литературы XIX–XX вв. : трактаты, статьи, эссе; под общ. ред. Г. В. Костикова. М.: Изд-во МГУ, 1987. С. 135 – 143.
11. Кирилюк З. Характер – основа образу літературного героя. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2000. №5. С. 45 – 49.
12. Манн Ю. Диалектика художественного образа. М. : Советский писатель, 1987. 320 с.
13. Мукаржовский Я. Искусство как семиологический факт. Чешская и словацкая эстетика XIX–XX веков: в 2 т. Т. 2. М.: Искусство, 1985. С. 81 – 89.
14. Назарець В. М., Васильєв Є. М. Теоретико-літературний курс. Література як вид художньої творчості. *Зарубіжна література в навчальних закладах України*. 2000. №11. С. 57 – 62.
15. Овсейко Л. Теория литературы может быть интересной. *Всесвітня література та культура в середніх навчальних закладах України*. 2001. № 5. –С. 47 – 49.
16. Пустова Ф. Інтонаційно-синтаксичні, фонічні і ритмічні засоби виражальності художнього слова. *Українська мова та література*. 1999. №19. С. 10 – 12.
17. Пустова Ф. Різновиди тропів та їх естетичні можливості. *Українська мова та література*. 1999. №18. С. 4 – 6.
18. Своеобразие искусства и литературы. Введение в литературоведение: учебник; Г. Н. Пospelов, П. А. Николаев, И. Ф. Волков и др.; под ред. Г. Н. Пospelова; 3-е изд, испр. и доп. М.: Высшая школа, 1988. С. 31 – 87.
19. Яценко М. Т. Міфологія, релігія, мистецтво. *Українська мова і література в школі*. 1990. № 6. С. 22 – 32.

Приклади аналізу

1. Василишин Я. Знак – Образ – Символ в художньому арсеналі літератури опору (повість «Більмо» М. Осадчого). *Слово і час*. 2000. №5. С. 33 – 38.
2. Лапій М. Флористичні та анімалістичні образи як поліестетичні художні коди (на матеріалі малої прози Івана Франка). *Українське літературознавство*. 2011. Вип. 74. С. 140 – 148.
3. Москвина Е. В. Образ Марьон в пьесе Г. Бюхнера «Смерть Дантона». Храповицкая Г. Н. Реализм в зарубежной литературе (Франция, Англия, Германия, Норвегия. США): практикум. М., 2006. С. 282 – 287.
4. Слухай (Молотаева) Н. В. Художественный образ в зеркале мифа этноса: М. Лермонтов, Т. Шевченко. К., 1995. 486 с.

Практичне заняття на тему: «Зародження і становлення теорії літератури»

План

1. Питання теорії літератури в античній естетиці й філософії (Платон, Арістотель, Горацій).
2. Осмислення сутності літератури як мистецтва в добу Середньовіччя і Відродження.
3. Нормативна поетика класицизму («Поетичне мистецтво» Н. Буало).
4. Проблеми теорії літератури в добу Просвітництва (Г. Е. Лессінг, Д. Дідро, Г.В.Ф. Гегель).
5. Провідні академічні школи в європейському літературознавстві ХІХ століття: філософські основи, теоретичні засади, чільні представники:
  - 5.1. біографічна (Ш. Сент-Бов);
  - 5.2. порівняльно-історична (компаративізм);
  - 5.3. культурно-історична;
  - 5.4. духовно-історична школа (В. Дільтей);
  - 5.5. формальна школа літературознавства.
6. Психологічна школа в літературознавстві.

Завдання

Зробити комп'ютерну презентацію відповіді на п'ять питань плану, в якій зазначити час і місце виникнення школи, представників академічних шкіл європейського літературознавства ХХ ст, їх найважливіші роботи, провідні ідеї.

Першоджерела

- Арістотель. Об искусстве поэзии. Хрестоматия по теории литературы; сост. Л. Н. Осьмакова. М. : Просвещение, 1982. С. 80 – 88.
- Арістотель. Риторика. Поэтика; пер. с древнегреч. О. П. Цыбенко, В. Г. Аппельрота; ред. И. В. Пешков, Г. Н. Шелогурова. М. : Лабиринт, 2000. 221 с.
- Арістотель. Поэтика. К. : Мистецтво, 1967. 134 с. Або: Арістотель. Сочинения: в 4 т. М. : Мысль, 1983. Т. 4. С. 645 – 680.
- Буало Н. Поэтическое искусство. Хрестоматия по теории литературы; сост. Л. Н. Осьмакова. М. : Просвещение, 1982. С. 96 – 100.
- Гегель Г. В. Ф. Лекції з естетики. Вступ до літературознавства. Хрестоматія; упоряд. Н. І. Бернадська. К. : Либідь, 1995. С. 8 – 10, С. 62 – 66.

- Дидро Д. Парадокс об акторе. Хрестоматия по теории литературы; сост. Л. Н. Осьмакова. М. : Просвещение, 1982. С. 100 – 105.
- Гораций К. Флакк. Послание к Пизонам (Наука поэзии). Хрестоматия по теории литературы; сост. Л. Н. Осьмакова. М.: Просвещение, 1982. С. 88 – 91. Або: Гораций. Сочинения; пер. с лат. М. : Худож. литература, 1970. С. 383 – 395.
- Квінт Горацій Флакк. Послання до пісонів. Квінт Горацій Флакк. Твори; пер. з лат. К. : Дніпро, 1982. С. 215 – 225.
- Лессінг Г. Е. Лаокоон, або Про межі малярства й поезії. Вступ до літературознавства. Хрестоматія; упоряд. Н. І. Бернадська. К. : Либідь, 1995. С. 51 – 56.
- Лессинг Г. Э. Лаокоон, или О границах живописи и поэзии. Хрестоматия по теории литературы; сост. Л. Н. Осьмакова. М. : Просвещение, 1982. С. 115 – 121.
- Овсяннико-Куликовский Д. Н. Литературно-критические работы: в 2 т. М. : Худож. лит-ра, 1989. Т. 1. 542 с.; Т. 2. 526 с.
- Платон. Государство. Хрестоматия по теории литературы; сост. Л. Н. Осьмакова. М.: Просвещение, 1982. С. 70 – 80.
- Потєбня О. Думка й мова (фрагменти); пер. М. Зубрицької. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. 2-ге вид., доп.; за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2002. С. 34 – 52.
- Потєбня А. А. Мысль и язык. Из записок по теории словесности. Хрестоматия по теории литературы; сост. Л. Н. Осьмакова. М.: Просвещение, 1982. С. 369 – 380.
- Потєбня О. Из записок з теорії словесності. Вступ до літературознавства. Хрестоматія; упоряд. Н. І. Бернадська. К.: Либідь, 1995. С. 25 – 29, С. 66 – 68.
- Сент-Бев Ш. Пьер Корнель. Дени Дидро. Хрестоматия по теории литературы; сост. Л. Н. Осьмакова. М.: Просвещение, 1982. С. 336 – 341.
- Тэн И. Философия искусства. Хрестоматия по теории литературы; сост. Л. Н. Осьмакова. М.: Просвещение, 1982. С. 345 – 352.
- Тен І. Філософія мистецтва. *Всесвіт*. 1996. №2. С. 159 – 173.
- Шумило Н. Микола Євшан. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика. К.: Основи, 1998. С. 3 – 11.

Література базова

1. Богдан Л. С., Трескунов М., Клименко Ж. В. Біографічний аналіз. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 30 – 31.
2. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство: підручник. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.

3. Галич О. А. Літературознавство й естетика античності та середніх віків. Літературознавство доби Відродження. Естетика бароко й класицизму. Літературознавство доби Просвітництва. Галич О. А. Історія літературознавства. Підручник. Луганськ: Книжковий світ, 2009. С. 18 – 43, С. 44 – 50, С. 50 – 61, С. 69 – 84.

4. Гольберг М. Я. О. О. Потебня і розвиток слов'янського теоретичного літературознавства. О. О. Потебня і проблеми сучасної філології: зб. наук. праць. К.: Наук. думка, 1991. С. 181 – 191.

5. Зинченко В. Г., Зусман В. Г., Кирнозе З. И. Литература и методы её изучения. Системно-синергетический подход: учебное пособие. М.: Флинта; Наука, 2011. 280 с.
file:///C:/Users/user/Desktop/Литература_и_методы_ее_изучения._Системный_и_синергетический_подход_(1).pdf

6. Козлов А. С. Основные этапы развития литературно-критической мысли. Основы литературоведения: учебное пособие для филол. факультетов пед. ун-тов; В. П. Мещеряков, А. С. Козлов, Н. П. Кубарева, М. Н. Сербул; под общ. ред. В. П. Мещерякова. М. : Моск. Лицей, 2000. С. 313 – 337.

7. Кубарева Н. П. Античная литература. Литература Средних веков и эпохи Возрождения. Основы литературоведения: учебное пособие для филол. факультетов пед. ун-тов; В. П. Мещеряков, А. С. Козлов, Н. П. Кубарева, М. Н. Сербул; под общ. ред. В. П. Мещерякова. М. : Моск. Лицей, 2000. С. 161 – 166, С. 167 – 186.

8. Мацапура В. «Поетика» Арістотеля як початок теоретичного осмислення літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. №8. С. 47 – 49.

9. Мітосек З. Теорії літературних досліджень; пер. з польск. Сімферополь: Таврія, 2005. 408 с.

10. Медведюк Л. Трансформація Арістотелівського мімезису в неарістотелівський. *Слово і час*. 2001. №10. С. 14 – 21.

11. Наєнко М. К. Історія українського літературознавства : підручник. 2-ге вид., зі змінами й доп. К. : Видавничий центр «Академія», 2001. 360 с. (Альма-матер)

12. Наєнко М. Ренесанс як етап. *Слово і Час*. 2005. №4. С. 67 – 68.

13. Наливайко Д. Культурно-історичні спільноти й міжнаціональний літературний процес (на матеріалі літератур Середньовіччя). Наливайко Д. Теорія літератури й компаративістика. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. С. 38 – 63.

14. Ніколова О. О. Провідні напрями розвитку теорії літератури у ХІХ ст. Ніколова О. О. Теорія літератури : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Запоріжжя: Запор. нац. ун-т, 2012. С. 35 – 42.

15. Сивокінь Г. М. Біографізм у методології сучасного літературознавства. Сивокінь Г. М. У вимірах сприймання. Теоретичні

проблеми художньої літератури, її історії та функції. К. : Фенікс, 2006. С. 53 – 61.

16. Токмань Г. Методи літературознавчого аналізу в школі. *Дивослово*. 1999. №6. С. 28 – 30.

17. Фізер І. Психолінгвістична теорія Олександра Потебні. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. 2-ге вид., доп.; за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2002. С. 32 – 33.

18. Ференц Н. С. Біографічний метод. Культурно-історична школа. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К. : Знання, 2014. С. 53 – 54, С. 55 – 56. (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).

19. Штайн К. Э., Петренко Д. И. Культурно-историческая школа. Штайн К. Э., Петренко Д. И. Филология: История. Методология. Современные проблемы. Учебное пособие; под. ред. В. А. Шаповалова. Ставрополь: Изд-во Ставропольск. гос. ун-та, 2011. С. 43 – 49.

5.2. Порівняльно-історична школа (компаративізм).

1. Аминова В. Р. Теоретические основы сравнительного и сопоставительного литературоведения: учебное пособие. Казань: Казанский ун-т, 2014. 105 с.
https://dspace.kpfu.ru/xmlui/bitstream/handle/net/21473/10_153_A5-000526.pdf

2. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство. Підручник. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.

3. Градовський А. Кроки компаративного аналізу. *Українська мова та література*. 2004. №48. С. 3 – 4.

4. Жост Ф. Порівняльне літературознавство як філософія літератури. Нариси з порівняльного літературознавства. *Слово і Час*. 2007. №5. С. 30 – 44.

5. Касперський Е. Про теорію компаративістики. Література. Теорія. Методологія; упор. і наук. ред. Д. Уліцької; пер. з польськ. С. Яковенка. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. С. 518 – 540.

6. Колошук Н. Порівняльне літературознавство: навч. посібник. К. : Кондор, 2018. 424 с.

7. Компаративістика. Літературознавчий словник-довідник; за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-ге вид, випр., доп. К. : ВЦ «Академія», 2007. С. 359 – 360.

8. Кшевецький В. С. Порівняльне літературознавство: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2012. 140 с.

<http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/1902/Kshevetskyi-V.S.-Porivnialne-literaturoznavstvo.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

9. Літературознавча компаративістика: навч. посібник; упор. Р. Т. Гром'як, І. В. Папуша. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002. 331 с.
10. Літературознавча компаративістика початку ХХІ ст.: поразка теорії чи тріумф науки? *Проблеми сучасного літературознавства*: зб. наук. праць; відп. ред. Н. М. Шляхова. Вип. 12. Одеса: Маяк, 2003. С. 8 – 30.
11. Минералов Ю. И. Сравнительное литературоведение: учебное пособие. М.: Высшая школа, 2010. 383 с.
12. Наливайко Д. Сучасна літературна компаративістика: аспекти й тенденції. *Слово і час*. 2007. № 5. С. 28 – 30.
13. Наливайко Д. Теорія літератури й компаративістика. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 347 с.
14. Національні варіанти літературної компаративістики: колект. монографія; авт. колект. : Д. С. Наливайко, Т. Н. Денисова, О. В. Дубініна та ін. К.: Видавничий дім «Стилос», 2009. 750 с.
15. Ніколова О. О. Компаративістика. Ніколова О. О. Теорія літератури: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Запоріжжя: Запор. нац. ун-т, 2012. С. 60 – 62.
16. Николукин А. Н. Сравнительно-историческое литературоведение. Литературная энциклопедия терминов и понятий; гл. ред. А. Н. Николукин. М. : Интелвак, 2001. С. 1022 – 1024.
17. Пахсарьян Н.Т. Компаративность границ и границы компаративистики. Избранные статьи о французской литературе: монография. Дн-ск: АРТ-ПРЕСС, 2010. С. 216 – 223.
18. Погребная Я. В. Сравнительно-историческое литературоведение: учебное пособие. М. : Флинта, 2011. 84 с.
19. Полубояринова Л. Н. Компаративизм. Поэтика: Словарь актуальных терминов и понятий; гл. науч. ред. Н. Д. Тamarченко. М. : Изд-во Кулагиной; Intrada, 2008. С. 100 – 101.
20. Росовецький С. Якого оновлення потребує українська компаративістика : нотатки традиціоналіста. *Слово і Час*. 2003. №5. С. 19 – 30.
21. Смирнов А. А. Сравнительное литературоведение: Россия и Запад. ХІХ в. М. : Высшая школа, 2008. 352 с.
22. Сравнительное и сопоставительное литературоведение: хрестоматія; сост. : В. Р. Аминева, М. И. Ибрагимов, А. З. Хабибуллина. Казань, 2001. 149 с.
23. Сиваченко Г. М. Культурний трансфер – нова методологія літературознавства. *Слово і Час*. 2019. №3. С. 71 – 81.
24. Тюпа В. И. Компаративизм как научная стратегия гуманитарного познания. *Филологические науки*. 2004. №6. С. 98 – 105.

25. Ференц Н. С. Компаративізм. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К. : Знання, 2014. С. 56 – 58. (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).

5.5. Формальна школа літературознавства.

1. Вальцель О., Дибелиус В., Фосслер К., Шпитцер Л. Проблемы литературной формы. 2-е изд. М., 2007. 240 с.

2. Гусев В. В. Расширяя методическую палитру. Об анализе поэтического текста с позиций формального литературоведения. *Русский язык и литература в средних учебных заведениях УССР*. 1991. №1. С. 16 – 23.

3. Левченко Я. Другая наука. Русские формалисты в поисках биографии. <http://maxima-library.org/year/b/277947?format=read>

4. Ніколова О. О. Розвиток «формального» літературознавства. Ніколова О. О. Теорія літератури: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Запоріжжя: Запор. нац. ун-т, 2012. С. 53 – 57.

5. Нефьодов М. Формальний метод. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / Буковинський центр гуманітарних досліджень; за ред. А. Волкова та ін. Чернівці: Золоті литаври, 2001. Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=17783>

6. Светликова И. Ю. Истоки русского формализма. Традиция психологизма и формальная школа. М.: Новое литературное обозрение, 2005. 168 с.

7. Ханзен-Леве О. А. Русский формализм : методологическая реконструкция развития на основе принципа отстранения. М. : Языки русской культуры, 2001. 669 с. (Studia philologica).

8. Якобсон Р. О. Формальная школа и современное русское литературоведение. М. : Языки Славянской культуры, 2011. 276 с. <http://www.bibliorossica.com/book.html?currBookId=37983>

9. Психологічна школа в літературознавстві.

1. Абрамян Д. Н. Общепсихологические основы художественного творчества: (Теоретико-методологические аспекты проблемы). М., 1994. 321 с.

2. Басин Е. Я., Крутоус В. П. Философская эстетика и психология искусств. М.: Гардарики, 2007. 287 с.

3. Гинзбург Л. Я. О психологической прозе. О литературном герое. СПб. : Азбука, Азбука-Аттикус, 2016. 704 с. – (Культурный код)

4. Ермолаева-Томина Л. Б. Психология художественного творчества. М. : Академический проект, 2005. 304 с.

5. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури: монографія. К. : Академвидав, 2006. 504 с.
6. Кривцун О. А. Психология искусства. М. : Изд-во Литературного института им. А. М. Горького, 2000. 224 с.
7. Лімборський І. В. У лабіринтах людської душі. Аналіз художнього твору в аспекті психології головного героя (на прикладі романів Стендаля, Бальзака, Флобера). 10 клас. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1996. №1. С. 15 – 19.
8. Мацапура В. Літературний психологізм та його роль у художньому творі, основні форми і прийоми. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2000. №1. С. 41 – 43.
9. Роменець В. Психологія творчості. К., 2001. 288 с.
10. Степанова М. Психологическое лицо литературы. *Вопросы психологии*. 2006. № 3. С. 109 – 122.
11. Сухих С. И. Психологическое литературоведение Д. Н. Овсяннико-Куликовского. Из лекций по истории русского литературоведения. Нижний Новгород: КиТиздат, 2001. 120 с.
12. Штайн К. Э., Петренко Д. И. Психологическая школа. Штайн К. Э., Петренко Д. И. Филология: История. Методология. Современные проблемы: учебное пособие; под. ред. В. А. Шаповалова. Ставрополь: Изд-во Ставропольск. гос. ун-та, 2011. С. 50 – 63.

Література додаткова

1. Біографічний метод. Духовно-історична школа. Культурно-історична школа. Літературознавчий словник-довідник; за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-ге вид, випр., доп. К. : ВЦ «Академія», 2007. С. 88 – 89, С. 214 – 215, С. 380 – 381.
2. Веселовский А. М. Историческая поэтика. М. : Высшая школа, 1989. 404 с.
3. Дюришин Д. Теория сравнительного изучения литературы; пер. со словацк. И. А. Богдановой. М. : Прогресс, 1979. 320 с.
4. Дима А. Принципы сравнительного литературоведения; пер. с румынск. М. В. Фридмана. М. : Прогресс, 1977. 230 с.
5. Есин А. Б. Психологизм русской классической литературы: книга для учителя. М. : Просвещение, 1988. 176 с.
6. Крупчанов Л. М. Культурно-историческая школа в русском литературоведении: учеб. пособие для пед. ин-тов. М. : Просвещение, 1983. 223 с.
7. Литературоведение и его методология. Введение в литературоведение ; под ред. Г. Н. Поспелова. 3-е изд, испр. и доп. М. : Высшая школа, 1988. С. 14 – 22.

8. Минералов Ю. И. Поэтика стиля и концепция А. А. Потебни. Минералов Ю. И. Теория художественной словесности (Поэтика и индивидуальность): учебник. М. : Гуманитарный издательский центр «Владос», 1999. С. 245 – 258.
9. Наєнко М. Початок століття: пошук методології. *Слово і час*. 1997. №10. С. 47 – 51.
10. Наєнко М. Українське літературознавство: Школи, напрями, тенденції К. : Академія, 1997. 320 с.
11. Снитко Е. С. Психолінгвістическа концепція А. А. Потебни и современная наука. *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 1996. №2. С. 3 – 6.
12. Сивокінь Г. Біографізм у методі сучасного літературознавства. *Сучасність*. 1994. № 1. С. 137 – 141.
13. Татаркевич В. Історія шести понять: Мистецтво. Прекрасне. Форма. Творчість. Відступництво. Естетичні переживання; пер. з польск. К. : Юніверс, 2001. 368 с.
14. Фізер І. Теорія Потебні – дериват «берлінської школи»? *Слово і час*. 1991. №12. С. 3 – 8.

Приклади аналізу

1. Абишева У. К. Психологізм ранней прозы Б. Зайцева (сборники «Тихие зори», «Полковник Розов»). Проблемы, имена и школы в русском литературоведении XX века. София, 2003. С. 149 – 154.
2. Барабаш Ю. «Коли забуду тебе, Єрусалиме...» : Гоголь і Шевченко: порівняльно-типологічні студії. Харків: Акта, 2001. 373 с. – (Українські письменники, 19 ст.; Російські письменники, 19 ст.).
3. Вінничук Г. Зіставлення як шлях глибокого осягнення художнього твору: фрагменти уроку компаративного вивчення повістей М. Гоголя «Тарас Бульба» та І. Франка «Захар Беркут». *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2009. № 4. С. 33 – 35.
4. Градовський А. В. «І все, що я писав, мені боліло» (Тема дітовбивства у творчості В. Стефаніка і Гі де Мопассана). *Українська література в загальноосвітній школі*. 2001. №2. С. 26 – 28.
5. Моклиця М. В., Наєнко М. К. Психологічний аналіз. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 45 – 47.
6. Поліметодологічні підходи до прочитання «Іліади» Гомера. Аналіз поеми в історико-культурному, естетичному, юнґіанському, екзистенціалістському аспектах. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1999. №7. С. 35 – 38.
7. Пультер С., Колесник К. Життєпис письменника на уроках літератури в старших класах. *Українська мова і література в школі*. 1999. №4. С. 33 – 37.

8. Філіппова Н. Варіанти уроку вивчення біографії письменника. *Дивослово*. 1999. №5. С. 32 – 34.

Питання для самоперевірки

Допишіть речення:

1. «Поетика» Арістотеля є ... (початком теоретичного осмислення літератури).
2. Для Арістотеля слово «поетика» означало... (саму словесну творчість).
3. Повний текст «Поетики»... (не зберігся).
4. Слово «поезія» Арістотель вживає в... (широкому розумінні, маючи на увазі мистецтво слова взагалі).
5. Поезія для Арістотеля є... («наслідуванням»).
6. Поезію, на думку Арістотеля, породили... (почуття гармонії та ритму).
7. Що складає об'єкт наслідування? ... (характери, пристрасті, дія).
8. Мімезис – це... (теорія наслідування).
9. До елементів фабули Арістотель відносить... (перипетії, «пізнання», або впізнавання).

Методичні рекомендації

Готуючи відповіді на питання, варто докладніше зупинитися на наступних проблемах.

Антична естетика й філософія. Унесок піфагорійців у розробку проблем природи мистецтва та його виховної функції, поняття прекрасного, мімезис. Естетичні питання в працях Платона: мистецтво як «тінь тіні», сутність анамнезису, функція художніх творів у державі. Провідні думки «Поетики» і «Реторики» Арістотеля: природа мистецтва як наслідування, співвідношення історії (науки) й поезії, цілісність художнього твору, літературні роди, трагедія і комедія як жанри, сутність катарсису. «Послання до Пізонів» Горація як один із перших зразків нормативної поетики.

Осмислення сутності літератури як мистецтва в добу середньовіччя і Відродження. Теоцентризм доби середньовіччя. Естетика Аврелія Августина: божественна ідея, закладена в поезії; лінійність/плинність часу та історизм; проблема свободи творчості. Погляди Фоми Аквінського і Роберта Гроссетесте на красу та естетичну насолоду. Праці «Про народну мову» Данте Аліґ'єрі та «Апологія поезії» Джованні Боккаччо. Антропоцентризм доби Відродження. Роль митця в процесі творчості. Леонардо да Вінчі про принципи відображення дійсності у творах (Трактат про живопис).

Доба класицизму. Раціоналізм і дуалізм Рене Декарта. Нормативна поетика класицизму (Н. Буало «Поетичне мистецтво»): античне мистецтво як ідеал, утвердження раціоналістичного підходу до літератури, розуміння характеру, теорія «трьох едностей».

Проблеми теорії літератури в добу Просвітництва. Дослідження специфіки літературної образності в трактаті Готгольда Лессінга «Лаокоон, або Про межі живопису й поезії». Гуманістична і моральна природа літератури, вимога демократизації мистецтва в праці «Парадокс про актора» Дені Дідро. Застосування діалектики до аналізу природи літератури Георгом Гегелем («Лекції з естетики»). Дослідження специфіки національних літератур у зв'язку з особливостями розвитку окремих народів у Йоганна Гердера. Естетичні концепції Фрідріха Шіллера, Іммануїла Канта та Фрідріха Шлегеля.

Літературознавчі методи ХІХ – початку ХХ століття як основа сучасної методології: біографічна школа (Ш. Сент-Бев); порівняльно-історична школа або компаративізм (Теодор Бенфей, Олександр Миколайович Веселовський, Олексій Миколайович Веселовський, Віктор Максимович Жирмунський); культурно-історична школа (І. Тен, В. Шерер, Г. Лансон, Г. Брандес, Дж. Льюїс, Олександр Миколайович Пипін, Микола Саввич Тихонравов); духовно-історична школа (В. Дільтей); психологічна школа (Олександр Опанасович Потебня, Дмитро Миколайович Овсянко-Куликовський, Аркадій Георгійович Горнфельд, Олексій Васильович Ветухов).

Услід за О. М. Веселовським В. М. Жирмунський виділив два типи порівнянь: порівняння «...историко-генетическое, рассматривающее сходные явления как результат их родства по происхождению и последующих исторически обусловленных расхождений» і порівняння «...историко-типологическое, объясняющее сходство генетически между собой не связанных явлений сходными условиями общественного развития» (див.: Зинченко В. Г., Зусман В. Г., Кирнозе З. И. Литература и методы её изучения. Системно-синергетический подход. М. : Флинта; Наука, 2011. С. 74 – 75).

Практичне заняття на тему: «Основні проблеми міфопоетики».

План

1. Міфологічний метод, його особливості (брати Вільгельм та Яків Грімм, Ф. І. Буслаєв, О. М. Афанас'єв, О. Ф. Міллер).

2. Становлення міфологічної школи, основні ідеї та концепції, представники (Федір Іванович Буслаєв, Олександр Миколайович Афанас'єв, Орест Федорович Міллер, Олександр Олександрович Котляревський, Адальберт Кун та ін.).

3. Поняття міфопоетики в літературознавстві.
4. Міф як світоглядно-естетичний феномен. Визначення терміну.
5. Художня література як міф.
6. Міф як альтеративна реальність у літературі ХХ ст.
7. Ритуально-міфологічний підхід до інтерпретації літературного тексту.
8. Американська школа міфокритики, представлена іменами Н. Фрая, Р. Льюїса, Р. Чейза, Л. Фідлера.

Першоджерела

1. Барт Р. Мифологии. М., 2000. 320 с.
2. Бенуас Л. Знаки, символы и мифы; пер. с фр. А. Калантарова. М. : Астрель: АСТ, 2006. 158 с.
3. Кэмпбелл Д. Герой с тысячью лицами : Миф. Архетип. Бессознательное = The Hero with thousand faces; ред. И. Старых; пер. с англ. К. Семёнов. К. : София, 1997. 336 с.
4. Кэмпбелл Дж. Маски бога. Созидательная мифология. М. : Золотой Век, 1997. Т. I. Кн. 1. 332 с.
5. Леви-Стросс К. Структура мифов. *Вопросы философии*. М., 1970. №7. С. 152 – 164.
6. Потебня А. А. Слово и миф. М. : Правда, 1989. 622 с.
7. Топоров В. Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ: Исследования в области мифопоэтического: Избранное. М. : Прогресс-Культура, 1995. 624 с.
8. Фромм Э. Забытый язык : Введение в науку понимания снов, сказок, мифов. Фромм Э. Душа человека. М. : АСТ ЛТД, 1998. С. 283 – 470. (Серия «Классики зарубежной психологии»)
9. Элиаде М. Аспекты мифа; пер. с фр. В. П. Большакова. 4-е изд. М.: Академический проспект, 2010. 256 с.
10. Юнг К. Г. О современных мифах. М.: Практика, 1994. 252 с.

Література базова

1. Козлов А. С. Мифологическая критика. Козлов А. С. Зарубежная литература и литературоведение. Избр. статьи. Симферополь: ВАТ «Сімферопольська міська друкарня», 2009. С. 169 – 180.
2. Курганов Е. Анекдот. Символ. Миф. Этюды по теории литературы. СПб.: Изд-во журнала «Звезда», 2002. 128 с.
3. Лотман Ю. М. О мифологическом коде сюжетных текстов. Ю. М. Лотман. Семиосфера. С.-Пб.: Искусство-СПБ, 2000. С. 670 – 673.
4. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа. М.: Наука, 2000. 407 с.
5. Мельник Я. Художня література як міф. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2001. №6. С. 33 – 35.

6. Мифологический словарь; гл. ред. Е. М. Мелетинский. М. : Сов. энциклопедия, 1990. 672 с.

7. Моклиця М. В. Міфологічний аналіз. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 47 – 48.

8. Моклиця М. Міф як альтернативна реальність в літературі ХХ ст. *Українська мова і література в середній школі, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2001. №1. С. 57 – 67.

9. Мусий В. Б. Изучение мифологии в средней школе: учебно-метод. пособие. Черновцы: Букрек, 2006. 224 с.

10. Нямцу А. Миф. Легенда. Литература (теоретические аспекты функционирования): монография. Черновцы: Рута, 2007. 520 с.

11. Погребная Я. В. Актуальные проблемы современной мифопоэтики. М.: Флинта, 2011. 177 с.

12. Скупейко Л. І. Вступ (поняття міфопоетики в літературознавстві). Скупейко Л. І. Міфопоетика «Лісової пісні» Лесі Українки. Монографія. К. : Фенікс, 2006. С. 7 – 17.

13. Ставицкий А. В. Современный миф и его основные функции. Севастополь: Рибэст, 2012. 238 с.

14. Топорков А. Л. Теория мифа в русской филологической науке XIX века. М.: Индрик, 1997. 456 с.

15. Усачов В. А. Звернення до тематики міфу у світовій культурі на рубежі XIX – XX століть. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2012. № 4. С. 114 – 120.
<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/86872/20-Usachev.pdf?sequence=1>

16. Ференц Н. С. Міфологічна школа. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К.: Знання, 2014. С. 52 – 53. (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).

17. Хализев В. Е. Литература и мифология. Хализев В. Е. Теория литературы: учебник. 4-е изд., испр. и доп. М.: Высшая школа, 2007. С. 115 – 126.

18. Штайн К. Э., Петренко Д. И. Мифологическая школа. Штайн К. Э., Петренко Д. И. Филология: История. Методология. Современные проблемы: учебное пособие; под. ред. В. А. Шаповалова. Ставрополь: Изд-во Ставропольск. гос. ун-та, 2011. С. 35 – 41.

Література додаткова

1. Астаф'єв О., Ляшенко О. Трансформація міфу чи міф трансформації? *Слово і час*. 2008. №8. С. 99 – 101.

2. Бондарева О. Є. Міф і драма у новітньому літературному контексті : поновлення структурного зв'язку через жанрове моделювання: монографія. К. : Четверта хвиля, 2006. 512 с.

3. Ботвинник М. Н., Каган Б. М., Селецкий Б. П. Мифологический словарь. Кн. для учителя. 4-е изд., испр. и перер. М.: Просвещение, 1985. 176 с.
4. Голосовкер Я. Э. Логика мифа. М.: Наука, 1987. 218 с.
5. Зварич І. Міф у генезі художнього мислення: монографія. Чернівці, 2002. 236 с.
6. Історія міфології: навч.-метод. посібник для студ. 1 курсу; укл. А. М. Фесенко. Донецьк: Державний університет інформатики і штучного інтелекту, 2010. 35 с.
7. Кайуа Р. Миф и человек. Человек и сакральное. М.: ОГИ, 2003. 296 с.
8. Козлов А. С. Миф. Мифема, мифологема. Мифологическая критика. Мифопоэзия. Мономиф. Современное зарубежное литературоведение (страны Западной Европы и США) : концепции, школы, термины. Энциклопедический справочник. М. : Интрада – ИНИОН, 1996. С. 233 – 236, С. 236 – 237, С. 237 – 248, С. 248 – 249, С. 249 – 250.
9. Козлов А. С. Мифологическое направление в литературоведении США: учебное пособие. М. : Высшая школа, 1984. 175 с.
10. Козлов О. Міф і літературознавча думка США. *Вікно в світ*. Зарубіжна література : наукові дослідження, історія, методика викладання. 1999. №5. С. 167 – 178.
11. Лобок А. Антропология мифа. Екатеринбург, 1997. 688 с. (Серия: Библиотека философа: Философский андеграунд Урала)
12. Лосев А. Ф. Диалектика мифа. Лосев А. Ф. Философия. Мифология. Культура. М. : Политиздат, 1991. С. 21 – 186.
13. Лосев А. Ф. Миф. Число. Сущность; сост. А. А. Тахо-Годи. М. : Мысль, 1994. 920 с.
14. Мелетинский Е. М. От мифа к литературе: учебное пособие по курсу «Теория мифа и историческая поэтика повествовательных жанров». М. : РГГУ, 2000. 169 с.
15. Міф. Міфологізм. Міфологічна школа. Літературознавчий словник-довідник; за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-ге вид., випр., доп. К. : ВЦ «Академія», 2006. С. 451 – 452, С. 452, С. 452 – 453.
16. Мифы народов мира. Энциклопедия: в 2 т.; гл. ред. С. А. Токарев. М. : Сов. энцикл., 1991–1992. Т. 1. 671 с.; Т. 2. 1992. 719 с.
17. Ніколова О. О. Міфологічна школа. Міфопоетика. Ніколова О. О. Теорія літератури: навч. посібник. Запоріжжя: Запор. нац. ун-т, 2012. С. 35 – 36, 197 – 205.
18. Попович Ю. Н. Мифология в концепции К. Леви-Стросса. *Вестник Московского городского педагогического университета*. Серия: Философские науки. 2015. № 4 (16). С. 67 – 77.
19. Пятигорский А. М. Мифологические размышления. Лекции по феноменологии мифа. М. : Языки русской культуры, 1996. 280 с.

20. Телегин С. М. Философия мифа : Введение в метод мифореставрации. М.: Община, 1994. 141 с.

Приклади аналізу

1. Астаф'єв О. Міфопоетика Павла Тичини та її архаїчні джерела. *Слово і час*. 2003. №9. С. 73 – 76.

2. Бегун Б. Я., Кригель М. М. Мифологический анализ литературного произведения. На примере романов Ф. М. Достоевского «Идиот» и «Бесы». *Відродження*. 1993. №1. С. 20 – 23.

3. Бігун Б. Я. Історія та міф у творах письменника-модерніста. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. №2. С. 56 – 59.

4. Бовсунівська Т. Портретні міфологеми в петербурзьких повістях Миколи Гоголя. *Українська мова та література*. 2004. №20. С. 35 – 37.

5. Войтович В. Українська міфологія. К.: Либідь, 2002. 664 с.

6. Грабович Г. Поет як міфотворець : семантика символів у творчості Тараса Шевченка; пер. з англ. С. Павличко. 2-ге вид., випр. й авторизов. К. : Критика, 1998. 206 с.

7. Герасимчук В. Міфологічні мотиви у фольклорі та літературі: особливості трансформації. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2001. №1. С. 37 – 44; №2. С. 53 – 59.

8. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine : Українка в конфлікті міфологій. Монографія. 3-тє вид., виправл. К.: Факт, 2007. 640 с.

9. Іванишин П. Вульгарний «неоміфологізм» : від інтерпретації до фальсифікації Т. Шевченка. Дрогобич: Відродження, 2001. 174 с.

10. Левченко Г. Міф проти історії: Семіосфера лірики Лесі Українки: монографія. К.: Академвидав, 2013. 332 с.

11. Лютіна С. Іванове світове дерево: Міфопоетика повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2002. № 2. С. 40 – 45.

12. Масенко Л. Міф та реальність в оповіданні Валерія Шевчука «Самсон». *Кур'єр Кривбасу*. 1998. Серпень. С. 140 – 144.

13. Мелетинский Е. М. Мифологизм в романе XX века (от литературы к мифу). Мелетинский Е. М. От мифа к литературе. Курс лекций. М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001. С. 129 – 140.

14. Мірошниченко П. Трагедизація міфу про зраду («На полі крові» Лесі Українки). *Слово і Час*. 2006. №2. С. 3 – 8.

15. Мусий В. Б. Мифопоэтика русской предромантической и романтической прозы. Монография. Одесса: Астропринт, 2008. 300 с.

16. Нахлік Є. Міфотворець чи міфомедіум? *Слово і час*. 2002. №3. С. 3 – 11.

17. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму. Літературознавчі студії. Івано-Франківськ, 1998. 320 с.
18. Поліщук Я. Поліфункціональність міфу в поезії модернізму. *Слово і час*. 2001. №2. С. 35 – 45.
19. Пономаренко О. Оновлюючи світ і душу. Архетипи вогню й води в міфопоетичі Тараса Шевченка. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2005. №9–10. С. 165 – 173.
20. Ритуально-міфологічний підхід до інтерпретації літературного тексту: зб. наук. праць. К., 1995. 248 с.
21. Решетука С. «Марко Проклятий» – роман-експеримент (міфологічний аспект). *Слово і Час*. 2006. №9. С. 34 – 39.
22. Скупейко Л. Міфопоетика «Лісової пісні» Лесі Українки: монографія. К.: Фенікс, 2006. 416 с.
23. Слухай (Молотаєва) Н. В. Художественный образ в зеркале мифа этноса : М. Лермонтов, Т. Шевченко. К., 1995. 486 с.
24. Сухоруков В. А. Мифопоэтика и жанровое своеобразие драмы Л. Андреева «Океан». *Вісник Харківського ун-ту*. Серія: Філологія; ред. кол.: Ю. М. Безхутрий (відп. ред.) та ін. 1999. № 488: Міф і міфопоетика у традиційних та сучасних формах культурно-мовної свідомості. С. 206 – 209.
25. Усенко О. П. Мифологема дома в творчестве Кадзуо Исигуро. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Філологічні науки». 2012. №1 (3). С. 146 – 149. http://phil.duan.edu.ua/images/PDF/Full_issues/Issues/1_3_2012.pdf
26. Шафранская Э. Ф. Мифопоэтика «иноэтнокультурного текста» в русской прозе Дины Рубиной. М.: Издательство ЛКИ, 2007. 240 с.
27. Шестопалова Т. Міфологеми поезії Павла Тичини : спроба інтерпретації. Луганськ: Альма-матер, 2003. 196 с.
28. Щукин В. Заметки о мифопоэтике «Грозы». *Вопросы литературы*. 2006. №3. С. 180 – 195.

**Практичне заняття на тему:
«Літературознавчі школи й напрями ХХ століття».**

План

1. Провідні тенденції розвитку теорії літератури в ХХ столітті (зближення із філософією, психологією, лінгвістикою; поява і одночасне існування різноманітних шкіл, течій, напрямів та ін.). Проблема методологічного плюралізму в теорії літератури.
2. Психоаналітична критика:
  - 2.1. Фрейдизм як різновид психоаналітичної школи. 3. Фройд про джерела літературної творчості.

2.2. Особливості психоаналітичної методики В. Топорова – В. Іванова.

2.3. Психоаналітична інтерпретація літературних творів.

3. Теорія архетипів К. Г. Юнга як засіб інтерпретації літературного твору. Архетипна критика Н. Фрая.

4. Російський формалізм. Структуралізм (К. Леві-Строс, Р. Якобсон, Ю. Лотман).

5. Постструктуралізм (Р. Барт, М. Фуко). Деконструктивізм (Ж. Дерріда) як одна з практик постструктуралізму.

6. Феміністична критика: її школи, представниці (Ю. Крістева, Е. Шовалтер, Л. Ірігрей, Г. Сіксу, С. Павличко, В. Агеєва, Т. Гундорова, Н. Зборовська).

7. Постколоніальна критика в українському літературознавстві.

Завдання

Підготувати комп'ютерну презентацію про одну з літературознавчих шкіл ХХ століття.

Першоджерела

1. Барт Р. Введение в структурный анализ повествовательных текстов; пер. с фр. Г. К. Косикова. Зарубежная эстетика и теория литературы XIX–XX вв. Трактаты, статьи, эссе; сост., общ. ред. Г. К. Косикова. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1987. С. 387 – 422.

2. Барт Р. От произведения к тексту. Структурализм: «за» и «против»; пер. с фр. Г. К. Костикова. М. : Прогресс, 1975. С. 231 – 255.

3. Барт Р. Смерть автора; пер. с фр. С. Н. Зенкина. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. М., 1994. С. 384 – 391.

4. Бгабга Г. Націєрозповідність. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.; за ред. М. Зубрицької. 2-ге вид., доп. Львів : Літопис, 2001. С. 738 – 740.

5. Бовуар С. Друга стать; перекл. з франц. Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко: в 2 т. К. : Основи, 1994. Т. 1. 390 с.; 1995. Т. 2. 392 с.

6. Гадамер Г.-Х. Деконструкция и герменевтика. Герменевтика и деконструкция; под ред. В. Штегмайера, Х. Франка, Б. В. Маркова. СПб., 1999. С. 243 – 254.

7. Деррида Ж. Призраки Маркса. Государство долга, работа скорби и новый интернационал. М. : Logos-altera; Esse homo, 2006. 256 с.

8. Саїд Е. Культура й імперіалізм; пер. з англ. В. Шовкун. К. : Критика, 2007. 608 с.

9. Саїд Е. Орієнталізм. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 511 с.
10. Саид Э. В. Ориентализм. Западные концепции Востока; пер. с англ. А. В. Говорунова. СПб.: Русский Мирь, 2006. 640 с.
11. Сімона де Бовуар. Друга стаття; перекл. з франц. Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко: в 2 т. К. : Основи, 1994.
12. Фрай Н. Архетипний аналіз : теорія мітів. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. 2-е вид., доп.; за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 142 – 172.
13. Фрейд З. Введение в психоанализ. Лекции. М. : Наука, 1989. 455 с.
14. Юнг К. Г. Архетип и символ. М. : Ренесанс, 1991. 304 с.
15. Юнг К. Г. Об отношении аналитической психологии к произведениям художественной литературы. Классический психоанализ и художественная литература. СПб., 2002. С. 106 – 130.
16. Юнг К. Г. Психологические типы. СПб., 2001. 736 с.

Література базова

До всієї теми і питання 1.

1. Волощук Є. Західні літературознавчі концепції – вітчизняній методиці. *Вікно в світ*. 1999. № 3 (6). С. 81 – 88.
2. Галич О. Основні напрями зарубіжного літературознавства ХІХ–ХХ століть. Новітні напрями та течії в літературознавстві. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник; за наук. ред. О. Галича. 3-тє вид., стереотип. К. : Либідь, 2006. С. 38 – 45, С. 45 – 52.
3. Галич О. А. Розвиток світової літературознавчої думки у ХХ столітті. Літературознавство на межі тисячоліть: напрями, течії, школи. Галич О. А. Історія літературознавства. Підручник. Луганськ : Книжковий світ, 2009. С. 193 – 224, С. 225 – 242.
4. Козлов А. С. Основные этапы развития литературно-критической мысли. Основы литературоведения: учебное пособие для филол. факультетов пед. ун-тов; В. П. Мещеряков, А. С. Козлов, Н. П. Кубарева, М. Н. Сербул; под общ. ред. В. П. Мещерякова. М.: Моск. Лицей, 2000. С. 337 – 368.
5. Наєнко М. Методологічні візії. Дискурси і перспективи на межі століть. *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях, колегіумах*. 2001. №2. С. 30 – 36.
6. Ніколова О. О. Основні літературознавчі концепції ХХ ст. Ніколова О. О. Теорія літератури: навч. посібник. Запоріжжя : Запор. нац. ун-т, 2012. С. 50 – 76.
7. Ніколсон Л. Гендер. Антологія феміністичної філософії; за ред. Елісон М. Джагер, Айрис М. Янг; пер. з англ. Б. Егідис; наук. ред. пер. О. Іващенко. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2006. С. 348 – 356.

8. Павличко С. Методологічна ситуація в сучасному українському літературознавстві. *Слово і час*. 1993. №3. С. 46 – 50.

9. Смирнова Н. Л. Литературоведение: школы и концепции: учебное электронное текстовое издание. Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2009. 109 с.

10. Токмань Г. Методи літературознавчого аналізу в школі. *Дивослово*. 1999. №6. С. 28 – 30.

11. Ференц Н. С. Фрейдизм. Структуралізм. Постструктуралізм. Деконструктивізм. Фемінізм. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К.: Знання, 2014. С. 63 – 71, С. 75 – 78, С. 85 – 87, С. 87 – 88, С. 89 – 94. (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).

12. Хима Г. Современные направления в литературоведении. К. : Четверта хвиля, 2000. 180 с.

До питання 2.

1. Агеєва В. Тексти з подвійним дном, або Психоаналіз соцреалізму. *Кур'єр Кривбасу*. 2009. № 5/6. С. 319 – 333.

2. Баррі П. Психоаналітична критика. Баррі П. Вступ до теорії. Літературознавство та культурологія; пер. з англ. Ольги Погинайко. К. : Смолоскип, 2008. С. 115 – 143.

3. Блюменкранц М. А. Буревестник психоанализа. Фрейд З. Я и Оно : Сочинения. М. : Экспо–Пресс; Харьков: Фолио, 1999. С. 5 – 12.

4. Выготский Л. С. Психология искусства : Анализ эстетической реакции. М.: Лабиринт, 1998. 413 с.

5. Гройсман А. П. Основы психологии художественного творчества. М. : КОГИТО, 2003. 187 с.

6. Гугнин А. Зигмунд Фрейд – повторение пройденного? *Вопросы литературы*. 1990. №8. С. 150 – 160.

7. Жеребкина И. «Прочти мое желание...» : постмодернизм, психоанализ, феминизм. М. : Идея-пресс, 2000. 256 с.

8. Зборовська Н. Код української літератури. Проект психоісторії новітньої української літератури: монографія. К. : Академвидав, 2006. 504 с.

9. Зборовська Н. Психоаналіз і літературознавство: посібник. К. : Академвидав, 2003. 390 с. (Серія «Альма-матер»)

10. Караменов М. І. Психоаналіз і розвиток літератури. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. №5. С. 49 – 51.

11. Краус В. Зигмунд Фрейд и литература. *Вопросы философии*. 1995. №2. С. 122 – 130.

12. Лейбин В. Словарь-справочник по психоанализу. СПб. : Питер, 2001. 688 с. (Серия: «Золотой фонд психотерапии»).

13. Потканський Я. Психоаналіз у літературознавчих дослідженнях. Література. Теорія. Методологія; упор. Д. Уліцька. К., 2006. С. 292 – 311.

14. Роменець В. А. Психоаналітична теорія. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. пос. 2-ге вид., доп. К. : Либідь, 2001. С. 226 – 246.
15. Стоун И. Страсти ума, или Жизнь Фрейда; пер. с англ. И. Г. Усачева. М. : Мысль, 1999. 752 с.
16. Фернандес Д. Дерево до корней (Психоанализ творчества). СПб., 1998. 408 с.
17. Фрейдизм і неофрейдизм. Психологія: підручник; за ред. Ю. Л. Трофімова. К. : Либідь, 1999. С. 82 – 88.
18. Шайкевич М. О. Психопатология в русской литературе. СПб. : Академия, 2005. 394 с.

До питання 3.

1. Аверинцев С. С. Архетипы. Мифы народов мира. Энциклопедия: в 2 т. М.: Сов. энциклопедия, 1991. Т. 1. С. 110 – 111.
2. Большакова А. Ю. Теория архетипа на рубеже XX–XXI вв. *Вопросы филологии*. 2003. №1. С. 36 – 47.
3. Доманский Ю. Смыслообразующая роль архетипических значений в литературном тексте. Тверь: Твер. гос. ун-т, 1999. 94 с.
4. Зубрицька М. Архетипна критика і теорія. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. 2-е вид., доп.; за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 139 – 141.
5. Караменов М. І. Вплив учення К. Г. Юнга на мистецьку дійсність. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. №6. С. 55 – 57.
6. Кереньи К. Элевсин: Архетипический образ матери и дочери. М. : Рефлбук, 2000. 288 с.
7. Козлов А. С. Архетип. Современное зарубежное литературоведение (страны Западной Европы и США) : концепции, школы, термины. Энциклопедический справочник. М.: Интрада – ИНИОН, 1996. С. 194 – 195.
8. Кэмпбелл Д. Герой с тысячью лицами : Миф. Архетип. Бессознательное. К. : София, Ltd, 1997. 336 с.
9. Мелетинский Е. М. О литературных архетипах. М. : РГГУ, 1994. 136 с. (Чтения по истории и теории культуры. Вып. 4)
10. Нямцу А., Тарангул И. Архетип – Миф – Традиционный образ. Нямцу А., Тарангул И. Традиция в славянских литературах XIX–XX вв. Черновцы: Рута, 2003. Ч. 1. С. 76 – 79.
11. Поль Д. Проблема архетипа в отечественном литературоведении. *Литературная учеба*. 2006. №1. С. 171 – 176.
12. Шарп Д. Типы личности : Юнговская типологическая модель. Воронеж: МОДЭК, 1994. 128 с.
13. Эсалнек А. Я. Архетип. Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины: учебное

пособие; под ред. Л. В. Чернец. М.: Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 30 – 37.

До питання 4.

1. Баррі П. Структуралізм. Баррі П. Вступ до теорії. Літературознавство та культурологія; пер. з англ. О. Погинайко. К.: Смолоскип, 2008. С. 51 – 74.

2. Грякалов А. А., Дорохов Ю. Ю. От структурализма к деконструкции (западные эстетические теории 70–80-х годов XX века). *Русская литература*. 1990. №1. С. 236 – 249.

3. Ильин И. П. Структурализм. Современное зарубежное литературоведение (страны Западной Европы и США) : концепции, школы, термины. Энциклопедический справочник. М.: Интрада – ИНИОН, 1996. С. 145 – 151.

4. Моклиця М. В. Структуралістський аналіз. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 48 – 51.

5. Регг М. Кінець французького стилю : структуралізм і постструктуралізм в американському контексті; пер. з англ. С. Квіт. *Слово і час*. 1996. №4–5. С. 42 – 54.

6. Нестерак О. Методика текстового аналізу Р. Барта. *Дивослово*. 1996. №7. С. 11 – 14.

7. Шулявко Р. В. Структурно-семіотичний аналіз на уроках літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1996. №3. С. 38 – 42.

8. Эрлих В. Русский формализм : история и теория. М.; СПб.: Академический проект, 1996. 277 с.

До питання 5.

1. Баррі П. Постструктуралізм і реконструкція. Баррі П. Вступ до теорії. Літературознавство та культурологія; пер. з англ. О. Погинайко. К. : Смолоскип, 2008. С. 75 – 97.

2. Гурко Е. Н. Тексты деконструкции. Деррида Ж. *Differance*. Томск: Водолей, 1999. 160 с.

3. Ільїн В. В. Деконструкція: методологічна рефлексія і способ переосмислення соціальної історії та культури. *Проблеми всесвітньої історії*: науковий журнал. 2019. № 1(7). С. 9 – 19.

4. Ильин И. П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. М.: Интрада, 1996. 253 с. http://lib.ru/CULTURE/ILIN/poststrukt.txt_with-big-pictures.html

5. Косыхин В. Г., Малкина С. М. Методология гуманитарного познания: структурализм и деконструкция: учебное пособие. Саратов, 2014. 48 с. http://elibrary.sgu.ru/uch_lit/1150.pdf

6. Некрасов С. Н. Феминистский постструктурализм : теория и практика. *Философские науки*. 1991. №1. С. 67 – 79.

7. Стояцька Г. М. Теоретичні підстави формування світоглядної мовної моделі у деконструктивізмі. *Актуальні проблеми філософії та соціології*: Науково-практичний журнал; гол. ред. Д. В. Яковлев; відп. секр. І. В. Шамша. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2016. Вип. 12. С. 112 – 115. http://www.apfs.in.ua/v12_2015/32.pdf

8. Штегмайер В. Деконструкция и герменевтика. К дискуссии о разграничении. Герменевтика и деконструкция; под ред. В. Штегмайера, Х. Франка, Б. В. Маркова. СПб., 1999. С. 2 – 9.

До питання 6.

1. Агеєва В. Жіночий простір : Феміністичний дискурс українського модернізму: монографія. К.: Факт, 2003. 320 с.

2. Агеєва В. Філософія жіночого існування. Сімона де Бовуар. Друга стаття; перекл. з франц. Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко: в 2 т. К. : Основи, 1994. Т. 1. С. 5 – 21.

3. Антологія феміністичної філософії; за ред. Елісон М. Джагер, Айрис Меріон Янг; пер. з англ. Б. Єгідис; наук. ред. пер. О. Іващенко. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2006. 800 с.

4. Баррі П. Феміністична критика. Баррі П. Вступ до теорії. Літературознавство та культурологія; пер. з англ. О. Погинайко. К. : Смолоскип, 2008. С. 144 – 164.

5. Гундорова Т. А. Гендер і письмо. *Кур'єр Кривбасу*. 2002. №157. С. 2 – 3.

6. Жаркова Р. Стихія жіночого письма: саморепрезентація в українській модерністичній прозі кінці ХІХ – початку ХХ століття (Леся Українка, Ольга Кобилянська, Уляна Кравченко). Львів : Норма, 2015. 208 с.

7. Жеребкіна І. «Прочти мое желание...» : постмодернізм, психоаналіз, фемінізм. М. : Идея-пресс, 2000. 256 с.

8. Жеребкіна І. Філософія фемінізму як напрямок постструктуралістської філософії. *Філософська думка*. 1998. №2. С. 98 – 119.

9. Жеребкіна І. Феміністська теорія 90-х років : проблеми та парадокси репрезентації жіночої суб'єктивності. *Філософська думка*. 2000. №6. С. 56 – 71.

10. Зборовська Н. Перцепція феміністки у західноєвропейському дискурсі та українському письмі. *Слово і Час*. 2005. №1. С. 50 – 61.

11. Зборовська Н. В. На карнавалі мертвих поцілунків: Феміністичні роздуми; післямова М. Ільницької. Львів: Літопис, 1999. 336 с.

12. Зубрицька М. Феміністична теорія та критика. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. 2-е вид., доп.; за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 660 – 661.

13. Іващенко О. Чи потрібен нам фемінізм? *Україна*. 1994. №9. С. 2 – 3.

14. Крупка М. Українська жіноча проза: дві епохи, дві версії. Монографія. Рівне: Видавець Олег Зень, 2008. 216 с.
15. Лавриненко Н. Гендерні (соціостатеві) ролі та нерівність. *Слово і час*. 1997. №2. С. 72 – 79.
16. Лисюченко Е. В. Гендерный аспект анализа художественных текстов. *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 2002. №3. С. 25 – 27.
17. Павличко С. Чи можливий в Україні фемінізм? *Art line*. 1998. №3. С. 62 – 64.
18. Павличко С. Фемінізм; упоряд. та передм. В. Агеєвої. К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. 322 с.
19. Гарнашинська Л. Перед літературознавчим дзеркалом... або Дещо на захист фемінізму. *Кур'єр Кривбасу*. 2000. Грудень. С. 149 – 157.

До питання 7.

1. Баррі П. Постколоніальна критика. Баррі П. Вступ до теорії. Літературознавство та культурологія; пер. з англ. О. Погинайко. К.: Смолоскип, 2008. С. 228 – 241.
2. Власова Т. «Постколоніальна критика» та український філософський дискурс. *Наукові записки*. Серія «Філософія». 2011. Вип. 8. С. 12 – 18.
<http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/4658/1/Postcolonial%20critique%20and%20Ukrainian%20philosophic%20discourse.pdf>
3. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: статті та есеї. К.: Грані-Т, 2013. 548 с. – (Серія «De profundis»).
4. Доній В. С. Дихотомія «антиколоніальне» – «постколоніальне»: специфіка дефініцій. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2015. №6. С. 18 – 20.
5. Доній В. С. Теоретичні концепти постколоніального дискурсу. *Література в контексті культури*: зб. наук. праць; за ред. В. А. Гусєва. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. Вип. 26. С. 89 – 93.
http://libs.mfknukim.mk.ua/jspui/bitstream/123456789/652/1/Доній_89-93.pdf
6. Зелінська Л. В. Антиколоніальний дискурс і постколоніальна критика в контексті міжкультурної комунікації. *Наукові записки*. Серія «Філологічна». 2009. Вип. 11. С. 613 – 621.
file:///C:/Users/user/Desktop/Nznuoaf_2009_11_106.pdf
7. Іванишин П. В. Українське літературознавство постколоніального періоду: монографія. К. : ВЦ «Академія», 2014. 192 с.
8. Никитин М. Д. «Ориентализм» Э. Саида, теория колониального дискурса и взаимодействие Востока и Запада: к выработке нового понимания проблемы. *Ab imperio*. 2008. №2. С. 325 – 344. Электронный ресурс. – Режим доступа: www.sgu.ru/files/nodes/9877/14.pdf

9. Постколоніалізм. Генерації. Культура; за ред. Т. Гундорової, А. Матусяк. К.: Лаурис, 2016. 336 с.
<http://www.ilnan.gov.ua/index.php/uk/item/234-postkolonializm-heneratsii-kultura-za-redaktsii-t-hundorovoi-i-a-matusiak-naukove-tvo-im-shevchenka-v-amerytsi-viddil-ukrainistyky-intu-slovianskoi-filolohii-vrotslavskoho-untu-viddil-teorii-literatury-intu-literatury-im-th-shevchenka-n>
10. Сінченко О. Д., Гавриловська М. В. Постколоніальні дослідження: український вимір. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. Філологічні науки. 2014. №3. С. 109 – 113.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2014_3_30
11. Слемон С., Тіффін Г. Постколоніальна критика. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.; за ред. М. Зубрицької. 2-ге вид., доп. Львів : Літопис, 2002. С. 709 – 713.
12. Сотов А. А. «Ориенталізм»: постколоніальна критика Едварда Саїда. СПб.: Центр изучения современного Ближнего Востока, 2006. 23 с.
http://meast.ru/old_meast/pub/orient_sotov/
13. Сивокінь Г. М. «Постколоніалізм» у сучасній українській літературі: симптоми, тенденції, явища. Сивокінь Г. М. У вимірах сприймання. Теоретичні проблеми художньої літератури, її історії та функції. К. : Фенікс, 2006. С. 90 – 105.
14. Томпсон Е. Трубадури імперії: Російська література і колоніалізм; пер. з англ. М. Корчинської. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2006. 368 с.
15. Троян С. Орієнталізм і постколоніальний дискурс у контексті «постмодерністського виклику». *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2015. Вип. 24. С. 345 – 354.
file:///C:/Users/user/Desktop/Mzu_2015_24_22.pdf
16. Федунь О. Постколоніальна критика в українському літературознавстві. *Слово і час*. 2001. №10. С. 10 – 13.
17. Ференц Н. С. Постколоніальна критика. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К. : Знання, 2014. С. 116 – 119. (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).
18. Эткінд А. Внутренняя колонизация. Имперский опыт России; авториз. пер. с англ. В. Макарова. М.: Новое литературное обозрение, 2013. 448 с.
19. Юрчук О. У тіні імперії. Українська література у світлі постколоніальної теорії: монографія. К. : ВЦ «Академія», 2013. 224 с.

Література додаткова

1. Доній В. С. Постколоніальні студії в українському літературознавстві. *Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського*. Філологічні науки. 2014. Вип. 4. (104). С. 322 – 325.
<http://litzbirnyk.com.ua/wp-content/uploads/2014/07/70.13.14.pdf>

2. Євтушенко Л. Жіноча література США: від регіоналізму до сучасності. *Вікно в світ*. Зарубіжна література: наукові дослідження, історія, методика викладання. 1999. №5. С. 133 – 137.

3. Іванишин П. Два постколоніалізми: національно-екзистенціальна диференціація. *Вісник Львівського ун-ту*. Серія філол. Вип. 33. Ч. 2. 2004. С. 191 – 198.

4. Ионов И. Н. Имперский и постколониальный дискурсы в интеллектуальной культуре эпохи модернизации (к вопросу о судьбах макроистории). Материалы конференции «Интеллектуальная культура исторической эпохи» УрО РОССИИ. Екатеринбург, апрель 2007. <http://www.hist.usu.ru/rsih/text/ionov.htm>

5. Маланюк Є. Жіноча мужність. Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853–1939). Анотований каталог. Львів, 1996. С. 88 – 90.

6. Павличко С. Чи потрібна українському літературознавству феміністична школа? *Слово і час*. 1991. №6. С. 10 – 15.

7. Павлишин М. Постколоніальна критика і теорія. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.; за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. С. 531 – 535.

8. Рецептивна естетика. Семіотика. Структуралізм у літературознавстві. Феміністична критика. Літературознавчий словник-довідник; за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. К. : ВЦ «Академія», 2007. С. 579 – 580, С. 616 – 617, С. 645 – 646, С. 691 – 693.

9. Феминистский литературный критицизм : от языка к действию. Теория и история феминизма; под. ред. И. А. Жеребкиной. Харьков: Ф–Пресс, 1996. С. 81 – 114.

10. Худоерко В. А. Символизм, архетип, ритм. Межкультурные коммуникации и проблема духовности в конце ХХ века. К.-Севаст., 1995. С. 51 – 52.

11. Шкандрій М. Літературознавство і постколоніалізм. *Дзвін*. 1997. № 5–6. С. 129 – 131.

12. Шемчишин М. Американська феміністична теорія читацького відгуку. *Слово і час*. 2005. №1. С. 42 – 61.

Приклади аналізу

1. Агеєва В. Жінка в пожовтневій прозі : парад стереотипів. *Слово і час*. 1991. №6. С. 23 – 29.

2. Агеєва В. Чоловічий псевдонім і жіноча незалежність. *Слово і час*. 2002. № 4. С. 27 – 33.

3. Агеєва В. Чому торжествує Камінний господар? *Слово і час*. 1996. №8–9. С. 42 – 49.

4. Бербенєць Л. Гендерний аспект у романі Джуліана Барнса. *Зарубіжна література*. 2003. №48. С. 16 – 18.

5. Біберова Г. Месниця? Зрадниця? Феміністка? : Міф про Клітемнестру в поезії Оксани Забужко. *Слово і час*. 2006. №6. С. 53 – 63.
6. Бійчук Г. Актуалізація архетипів національного підсвідомого засобами художнього слова. На матеріалі творчості Тараса Шевченка. *Дивослово*. 2005. №10. С. 12 – 18.
7. Білоус Н. Феміністична проблематика прози Ольги Кобилянської. *Українська мова і література у школі*. 1999. № 1. С. 36 – 38.
8. Бригадир Я. О. Феміністична складова сучасної української детективної прози (на матеріалі творчості Євгенії Кононенко). *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Філологічні науки. 2015. №2. С. 31 – 34. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmduf_2015_2_7
9. Габриэлян Н. Ева – это значит «жизнь» (Проблема пространства в современной русской женской прозе). *Вопросы литературы*. 1996. Июль–август. С. 31 – 71.
10. Гаврилюк О. Місце жінки у суспільстві (за повістю Ольги Кобилянської «Людина»): конспекти уроку. *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2011. № 3. С. 6 – 8.
11. Гаврилюк О. Тема закріпачення жінки у творчості Ольги Кобилянської (На матеріалі повістей «Людина» і «Царівна»). *Дивослово*. 2006. № 4. С. 15 – 18.
12. Гольденберг А. Архетипы в поэтике Н. В. Гоголя: монография. Волгоград: Изд-во ВГПУ «Перемена», 2007. 262 с.
13. Гоффман С. Чехов и Фрейд. Психоаналитическая интерпретация мотива супружеской измены в рассказах Чехова. Чехов и Германия: Молодые исследователи Чехова. Вып. 2. М., 1996. С. 146 – 155.
14. Градовський А. Своєрідний чоловік з розумом се мій ідеал. (Феміністичні пошуки Ж. Санд і О. Кобилянської). *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 12. С. 25 – 26.
15. Гундорова Т. Леся Українка: християнство – екзистенціалізм – фемінізм. *Слово і час*. 1996. №8–9. С. 19 – 28.
16. Гундорова Т. Погляд на «Марусю». *Слово і час*. 1991. №6. С. 15 – 22.
17. Гундорова Т. Femina Melancholica: Стать і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської. К.: Критика, 2002. 272 с. (Серія «Критичні студії»; вип. 2)
18. Гундорова Т. Феміністична утопія Лесі Українки. *Сучасність*. 1996. №5. С. 89 – 96.
19. Демська-Будзуляк Л. Гендерна інтерпретація жіночих та чоловічих образів в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ ст. (Новелістика, драматургія). *Слово і Час*. 2005. №4. С. 10 – 17.

20. Демчук О. Архетип матері – єднальна ланка ранніх збірок Павла Тичини. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіах*. 2001. №3. С. 94 – 100.
21. Денисенко М. «Бути собі ціллю!» (феміністична проблематика прози Ольги Кобилянської). *Слово і Час*. 1997. №5–6. С. 48 – 52.
22. Євшан М. Жінка в українській літературі. *Дивослово*. 2009. № 5. С. 57 – 60.
23. Зборовська Н. Жіноче письмо на порубіжжі віків (Леся Українка, Оксана Забужко). *Слово і Час*. 2004. №2. С. 32 – 38.
24. Ільчук Х. Чи була Ольга Кобилянська феміністкою? *Українська мова та література в школі*. 2005. № 46. С. 10 – 14.
25. Кирилук С. Жінка з чорним знаком в українській прозі fin de siècle (на матеріалі прози О. Кобилянської). *Біблія і культура*. 2009. № 11. С. 178 – 183.
26. Монахова Н. «Підпорядковане» в українському контексті (Спроба постколоніальної інтерпретації роману Оксани Забужко «Польові дослідження з українського сексу»). *Сучасність*. 2003. №4. С. 124 – 142.
27. Нестерук С. Творчість Б. Шоу у гендерному прочитанні. *Зарубіжна література*. 2003. №48. С. 9 – 13.
28. Павлишин М. Козаки в Ямайці: постколоніальні риси в сучасній українській культурі. Марко Павлишин. *Канон та іконостас*. К.: «Час», 1997. С. 223 – 236.
29. Первак А. П. Понять себя, поняв героев романа (Конспект сдвоенного урока-исследования (методом психоанализа) романа в стихах А. С. Пушкина). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1999. №1. С. 25 – 37.
30. Плотнікова Н. В. Смерть як концепт-архетип мікроконцептосфери святки. Електронний ресурс. *Лінгвістичні дослідження*. 2013. Вип. 35. С. 202 – 209. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_lingv_2013_35_35
31. Поліщук О. Пошуки національної ідентичності в умовах пост колоніалізму (за прозою Юрія Андруховича). *Вісник Львівського ун-ту*. Серія філол. Вип. 33. Ч. 2. 2004. С. 254 – 259.
32. Поліщук Я. Прагнення модерної особистості (Жінка як персонаж української літератури початку ХХ ст.). *Українська література в загальноосвітній школі*. 2000. № 5. С. 55 – 59.
33. Скупейко Л. Леся Українка і фемінізм (нефеміністичний погляд). *Слово і час*. 1999. №8. С. 43 – 47.
34. Слухай Н. Архетипи в неосязності Шевченкового космосу. *Слово і час*. 1999. №3. С. 6 – 11.
35. Степаненко І. Феміністські тенденції в афро-американській літературі. *Слово і час*. 1999. №11. С. 33 – 38.
36. Теплінський М. Жіноча доля в класичній літературі. *Дивослово*. 1996. № 7. С. 8 – 11.

37. Улюра Г. Інша-з-нас: двійництво-сестринство-суперництво в сучасній жіночій прозі. *Слово і Час*. 2016. №2. С. 79 – 87.

38. Улюра Г. Російська жіноча проза кінця ХХ століття у боротьбі за канон. *Studia Methodologica*. Тернопіль: Редакц.-видавн. відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. Вип. 21. С. 52 – 61.

39. Фемінізм – шлях до самостійності: О. Кобилянська в літературі. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому. Жінки в громадському житті в Україні. К., 1995. С. 148 – 158.

40. Штейнбук Ф. М. Щекотливая тема : Опыт постижения художественного произведения с помощью психоанализа (на примере русской литературы XIX века). *Відродження*. 1995. №1. С. 8 – 12.

Лекція на тему: «Рецептивна поетика, її головні принципи й категорії».

План

1. Поняття літературної рецепції в працях українських і зарубіжних дослідників.
2. Теорія рецепції. Особливості сприймання художнього твору.
3. Польський філософ і літературознавець Роман Інгарден як засновник рецептивної естетики.
4. Італійський літературознавець Умберто Еко як представник рецептивної естетики. Умберто Еко – представник рецептивної естетики?
5. Теорія інтертексту: генеза, термінологія, типологія, функціонування.

Завдання

Довести: чи можна вважати Умберто Еко представником рецептивної естетики?

Першоджерела

1. Изер В. Процесс чтения: феноменологический подход. Современная литературная теория: антология. М., 2004. С. 201 – 226. КиберЛенинка: <https://cyberleninka.ru/article/n/roman-ingarden-kak-osnovopolozhnik-retseptivnoy-estetiki>

2. Изер В. Процес читання, феноменологічне наближення; пер. М. Зубрицької. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.; за ред. М. Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів : Літопис, 2001. С. 349 – 367.

3. Мерло-Понти М. Феноменология восприятия. М. : Наука, 1999. 608 с.

4. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття; пер. з фр. О. Йосипенко, С. Йосипенка. К. : Український Центр духовної культури, 2001. 552 с.
5. Эко У. Роль читателя. Исследования по семиотике текста. М. : Аст Corpus, 2016. 640 с.
6. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів; пер. з англ. Мар'яни Гірняк. Львів : Літопис, 2004. 384 с.
7. Яус Г. Р. Досвід естетичного сприйняття і літературна герменевтика; пер. з нім. Роксоляна Свято, Петро Тарашук. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2011. 624 с.
8. Яусс Г. Р. Рецептивна естетика й літературна комунікація. *Слово і час*. 2007. № 6. С. 37 – 46.

Література базова

1. Абрамовских Е. В. Роман Ингарден как основоположник рецептивной эстетики. *Известия Самарского научного центра Российской академии наук. Филология*. 2012. Т. 14. №2 (2). С. 414 – 416. <https://cyberleninka.ru/article/n/roman-ingarden-kak-osnovopolozhnik-retseptivnoy-estetiki>
2. Безруков А. Н. Рецепция художественного текста: функциональный подход. Монография. СПб.: Гиперион, 2015. 296 с.
3. Білоус П. Особливості сприймання художнього твору. Теорія рецепції. *Українська мова та література*. 2003. №34 (338). С. 9 – 12.
4. Большакова А. Теории читателя и литературно-критическая мысль XX в. Теоретико-литературные итоги XX века. Т. IV: Читатель: проблемы восприятия; редкол.: С. А. Макуренкова (отв. ред.), С. Г. Бочаров, В. П. Большаков, А. В. Марков и др. М. : Праксис, 2005. С. 512 – 565.
5. Волощук Є. В., Кирилюк З. В., Дранов А. В. Аналіз за ідеями рецептивної естетики. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 59 – 61.
6. Дранов А. В. Рецептивная эстетика. Западное литературоведение XX века. Энциклопедия; под ред. Е. А. Цургановой. М. : Intrada, 2004. С. 350 – 353.
7. Зинченко В. Г., Зусман В. Г., Кирнозе З. И. Рецептивная эстетика. Эстетика воздействия. Зинченко В. Г., Зусман В. Г., Кирнозе З. И. Литература и методы её изучения. Системно-синергетический подход: учебное пособие. М. : Флинта; Наука, 2011. С. 184 – 197. [file:///C:/Users/user/Desktop/Литература_и_методы_ее_изучения._Системный_и_синергетический_подход_\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Desktop/Литература_и_методы_ее_изучения._Системный_и_синергетический_подход_(1).pdf)
8. Ильин И. П. Интертекстуальность. Литературная энциклопедия терминов и понятий; под ред. А. Н. Николюкина. М. : ИНИОН РАН, НПК «Интелвак», 2001. С. 307 – 309.

9. Інтертекстуальність. Літературознавча енциклопедія: у 2 т.; автор-укладач Ю. І. Ковалів. К. : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. С. 431 – 432.
10. Кузьміна Н. А. Интертекст и его роль в процессах эволюции поэтического языка. М. : Едиториал УРСС, 2004. 272 с.
11. Романичева Е. С., Пранцова Г. В. Читатель. Чтение. Книга: словарь-справочник. М.: Библиомир, 2018. 208 с.
12. Росовецький С. Авторемінісценції. *Шевченківська енциклопедія*. Робочий зошит. К., 2004. С. 45 – 49.
13. Рибалка І. Умберто Еко – представник рецептивної естетики? *Актуальні проблеми філології: мовознавство, літературознавство, методика викладання філологічних дисциплін*: зб. наук. ст.; за заг. ред. І. В. Соколової. Т. II. Маріуполь, 2010. С. 192 – 194.
14. Сивокінь Г. М. Питання рецепції та образ читача з погляду теоретичного. Сивокінь Г. М. У вимірах сприймання. Теоретичні проблеми художньої літератури, її історії та функцій. К. : Фенікс, 2006. С. 189 – 293.
15. Тrefьяк Н. Категорія стилю в рецептивній естетиці як міждисциплінарній науці. *Питання літературознавства*. 2009. Вип. 77. – С. 308 – 315. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/18457/38-Trefyak.pdf?sequence=1>
16. Фізер І. Школа рецептивної естетики. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.; за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 347 – 348.
17. Ференц Н. С. Рецептивна естетика. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К.: Знання, 2014. С. 94 – 97. (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).
18. Хализев В. Е. Восприятие литературы. Читатель. Интертекстуальность. Хализев В. Е. Теория литературы: учебник. 4-е изд., испр. и доп. М. : Высш. школа, 2007. С. 133 – 142, С. 272 – 274.
19. Червінська О. В. Рецептивна поетика (історико-методологічні та теоретичні засади): навч. пос. Чернівці: Рута, 2001. 56 с.
20. Червінська О. В., Зварич І. М., Сажина А. В. Психологічні аспекти актуальної рецепції тексту: Теоретико-методологічний погляд на сучасну практику словесної культури: наук. пос. Чернівці: Книги ХХІ, 2009. 284 с.
21. Літературознавча рецепція і компаративістичний дискурс: колект. монографія; ред. Р. Т. Громяк, І. В. Папуша. Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. 378 с. Режим доступу: https://www.academia.edu/2450108/Літературознавча_рецепція_і_компаративістичний_дискурс

Література додаткова

1. Белокурова С. П. Интертекстуальность. Белокурова С. П. Словарь литературоведческих терминов. СПб. : Паритет, 2006. С. 59 – 60.

2. Бондарев А. П. Эпистемология литературоведения. М. : Московский государственный лингвистический университет, 2018. 452 с.
3. Васильев А. Д. Интертекстуальность. Прецедентные феномены. Учебное пособие. М. : Флинта, 2013. 342 с.
4. Взаимосвязь восприятия и анализа художественных произведений в процессе изучения литературы в школе. М. : МГУ, 1990. 148 с.
5. Гаспаров М. Парафраз и интертексты (Выступление на Лотмановском конгрессе 2004 г.). URL:<http://www.ruthenia.ru/document/470280.html>
6. Градовський А. В. Сприймання художнього твору учнями як методична проблема. *Зарубіжна література*. 2005. №5. С. 58 – 61.
7. Интертекстуальные связи в художественном тексте. Межвуз. сб. науч. тр. СПб., 1993. 147 с.
8. Ключек Г. Д. Трактат Івана Франка «Із секретів поетичної творчості» як предтеча вітчизняної рецептивної поезики. Ключек Г. Енергія художнього слова. Збірник статей. Кіровоград, 2007. С. 123 – 137.
9. Кораблева Н. Интертекстуальность литературного произведения. Донецк: Кассиопея, 1999. 28 с.
10. Кузьмина Н. А. Интертекст и его роль в процессах функционирования поэтического языка. Монография. 4-е изд. Екатеринбург; Омск : Изд-во Уральського ун-та, Изд-во Омск. гос. ун-та, 2007. 272 с.
11. Никифорова О. И. Психология восприятия художественной литературы. М. : Книга, 1972. 152 с.
12. Росовецький С. К. Інтертекстуальність у літературі. *Русская література*. Исследования: сб. науч. тр.; гл. ред. А. Ю. Мережинская. К. : Логос, 2006. Вып. 9. С. 4 – 13.
13. Рецептивна естетика. Літературознавчий словник-довідник; за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. К. : ВЦ «Академія», 2007. С. 579 – 580.
14. Фатеева Н. Контрапункт интертекстуальности, или интертекст в мире текстов. М. : Агар, 2000. 280 с.
15. Червинская О. История, теория и методологические полномочия рецептивной поэтики. Червинская О. Пушкин. Набоков. Ахматова : метаморфизм русского лирического романа. Монография. Черновцы: Рута, 1999. С. 6 – 54.

Приклади аналізу

1. Абишева У. К. Рецепция Ницше в прозе начала века (к сопоставлению философских концепций рассказов Л. Андреева и Б. Зайцева). *Вестник Казахского национального университета*. Серия филологическая. № 3 (65). Алматы, 2003. С. 83 – 87.
2. Беляева Н. В. Русский роман XX века: интертекстуальность как конструктивный принцип. *Русскоязычная литература в контексте*

восточнославянской культуры: сб. статей по материалам Междунар. Интернет-конф. (15–19 декабря 2006 года). Томск : Изд-во Томск. ун-та, 2007. С. 248 – 263.

3. Грабович Г. Шевченко, якого не знаємо (З проблематики символічної автобіографії та сучасної рецепції поета); ред. В. Дивнич. К. : Критика, 2000. 317 с.

4. Дзись Т. Йозеф Рот в українському контексті: романна типологія крізь призму міжлітературної рецепції. *Studia Methodologica*. Вип. 21. Тернопіль: Редакц.-видавн. відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. С. 35 – 44.

5. Ищук Г. В. Проблема читателя в творческом сознании Л. Н. Толстого: пособие для студентов-филологов. Калинин, 1975. 119 с.

6. Клочек Г. Д. Художній світ поезії Павла Тичини «Ви знаєте, як липа шелестить...» (До проблеми аналізу внутрішнього світу художнього твору з позицій рецептивної поетики). *Дивослово*. 2007. №11. С. 53 – 60.

7. Ковалів Ю. І. Символізм як стильова домінанта лірики Олександра Олеся і її рецептивні колізії. *Вісник СумДУ*. Серія «Філологія». 2008. №2. С. 94 – 99.

8. Котенко Н. Рецепція формалістичних ідей у колі київських неокласиків. *Слово і Час*. 2006. №11. С. 58 – 69.

9. Нямцу А. Е. Интертекстуальность содержательной структуры романа И. А. Гончарова «Обломов». Нямцу А. Е. Миф. Легенда. Литература (теоретические аспекты функционирования): монография. Черновцы : Рута, 2007. С. 388 – 394.

10. Остапчук Т. Интертекстуальне прочитання роману Ю. Тарнавського «Три блондинки і смерть» на тлі роману Т. Манна «Чарівна гора». *Слово і Час*. 2003. №11. С. 44 – 50.

11. Радионова Т. Катарсис и художественное восприятие. Проблеми інтерпретації і рецепції художнього тексту: збірник наукових праць на пошану проф. Нонни Шляхової з нагоди її 70-річчя. Одеса: Астропринт, 2003. С. 281 – 297.

12. Скупейко Л. Сучасна рецепція Лесі Українки (культурно-історична проекція). Постаті і тексти (з історії української літератури): зб. статей. К., 2007. С. 188 – 201.

13. Смирнов И. П. Порождение интертекста : (Элементы интертекстуального анализа с примерами из творчества Б. Л. Пастернака). СПб. : Издательский отдел языкового центра СПбГУ, 1995. 193 с.

14. Халін В. Особливості художнього сприймання літератури у порівнянні зі сприйманням інших видів мистецтва. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2005. №1. С. 8 – 11.

15. Червинская О. Пушкин. Набоков. Ахматова : метаморфизм русского лирического романа. Монография. Черновцы: Рута, 1999. 152 с.

16. Чорна А. Рецептивна поетика, її головні принципи й категорії (на прикладі аналізу фрагменту твору В. Стуса «На колимському морозі калина...»). *Філологічні студії*. Луцьк, 2008. №1–2. С. 210 – 218.

17. Челецька М. Заголовок у поезії Івана Франка з погляду рецептивної поетики. *Вісник Львівського університету*. Серія «Філологія». Вип. 33. Ч. 1. Львів, 2004. С. 214 – 222. – Режим доступу: <http://i-kar-100.narod.ru/referatu/001/002/27.html>

18. Шаповал М. Інтертекст у світлі рампи: міжтекстові та міжсуб'єктні реляції української драми: монографія. К. : Автограф, 2009. 352 с.

Практичне заняття на тему: «Аналіз та інтерпретація літературного твору».

План

1. Проблема аналізу та інтерпретації літературного твору у зв'язку з питанням про методологію гуманітарних дисциплін. Поняття про методологічний плюралізм у літературознавстві.

2. Історія становлення і розвитку теорії інтерпретації тексту. Прийоми інтерпретації літературного твору.

3. Поняття про аналіз та інтерпретацію літературного твору, відмінність між ними. Аналіз як шлях до інтерпретації літературного твору.

4. Мета літературного аналізу, його напрями (науково-академічний, літературно-критичний, вузівський, шкільний (Г. Клочек)).

5. Види аналізу літературного твору.

Першоджерела

1. Барт Р. Від твору до тексту. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.; за ред. М. Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів: Літопис, 2001. С. 491 – 496.

2. Гадамер Ганс Георг. Герменевтика і поетика: Вибрані твори; пер. з нім. К. : Юніверс, 2001. 288 с.

3. Гадамер Г.-Х. Текст и интерпретация. Герменевтика и деконструкция; под ред. В. Штегмайера, Х. Франка, Б. В. Маркова. СПб., 1999. С. 202 – 242.

4. Рикер П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. М. : КАНОН-пресс-Ц, 2002. 623 с. (Серия: Канон философии)

5. Фрай Н. Архетипний аналіз : теорія мітів. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.; під ред. М. Зубрицької. Львів, 2001. С. 111 – 133.

6. Шлейермахер Ф. Герменевтика; пер. с нем. А. Л. Вольского; научн. ред. Н. О. Гучинская. СПб.: Европейский Дом, 2004. 242 с.

7. Яусс Г.-Р. Естетичний досвід і літературна герменевтика; пер. Ю. Прохаська. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.; за ред. М. Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів : Літопис, 2001. С. 368 – 405.

Література базова

1. Беценко Т. Філологічний аналіз художнього тексту. *Дивослово*. 2012. № 10. С. 42 – 46.
2. Білоус Н., Білоус П. Аналіз чи інтерпретація літературного твору? *Українська мова та література* (газета). 1999. №41. С. 6.
3. Білоус П. Інтерпретація художнього твору. Герменевтика. *Українська мова та література*. 2003. №35. С. 3 – 4.
4. Гижа А. В. Интерпретация и смысл (Структура понимания гуманитарного текста). Харьков: Коллегиум, 2005. 404 с.
5. Гиршман М. М. Анализ литературного произведения: что мы анализируем и интерпретируем? *Герменевтичні студії*. Львів: Аз-арт, 2001. С. 17 – 31.
6. Горідько Ю. Д. Філологічний аналіз перекладного тексту. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 36 – 39.
7. Горнфельд А. О толковании художественного произведения. Введение в литературоведение: хрестоматия: учеб. пособие; сост.: П. Николаев, Е. Руднева, В. Хализев, Л. Чернец, А. Эсалнек, Е. Цурганова; под ред. П. Николаева, А. Эсалнек. 4-е изд., перераб. и доп. М.: Высшая школа, 2006. С. 401 – 406. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.philol.msu.ru/~tezaurus/library.php?view=d&course=3&raz=6&pod=1&par=5>.
8. Гром'як Р. До питання про етичні виміри інтерпретації. *Слово і час*. 2000. №1. С. 24 – 26.
9. Доманский В. А. Литература и культура : Культурологический подход к изучению словесности в школе: учебное пособие. М., 2002. 368 с.
10. Домашенко А. В. Об интерпретации и толковании: монография. Донецк: ДонНУ, 2007. 277 с.
11. Есин А. Б. Принципы и приемы анализа литературного произведения: учебное пособие. 3-е изд. М.: Флинта, Наука, 2000. 248 с. Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/61620/>.
12. Іванишин П. Національно-екзистенціальна інтерпретація (основні торетичні та прагматичні аспекти): монографія. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2005. 308 с.
13. Інтерпретація. Літературознавча енциклопедія: у 2 т.; автор-укладач Ю. І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. С. 429 – 430.

14. Ісаєва О. О. Концептуальні основи аналізу художнього тексту в школі : Про герменевтичну спрямованість цього аналізу. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 2 – 5.
15. Квіт С. Основи герменевтики: навч. посібник. К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2003. 192 с.
16. Краснова Л. В. Інтерпретація художественного произведения. *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 2001. №4. С. 17 – 19; №5. С. 10 – 14.
17. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту. Вінниця: Нова книга, 2004. 272 с.
18. Майкова А. Н. Інтерпретація літературних произведень в світє теорії архетипов Карла Юнга. М.: МГУ, 2000. 168 с.
19. Макаренко Л. В., Наливайко Д. С., Папуша І. В. Компаративний аналіз. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 51 – 56.
20. Манохин Д. К. Специфика литературоведческой интерпретации художественного текста. *Научные ведомости Белгородского государственного университета*. Серия: Философия. Социология. Право. 2011. №8 (103). Вып. 16. <https://cyberleninka.ru/article/v/spetsifika-literaturovedcheskoj-interpretatsii-hudozhestvennogo-teksta>
21. Марко В. Технологія аналізу. Марко В. Стежки до таїни слова. Літературознавчі й методичні студії: навч. посібник. Кіровоград: Степ, 2007. С. 35 – 42.
22. Марковський М. П. Антропологія, гуманізм, інтерпретація. Теорія літератури в Польщі. Антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ ст.; упоряд. Б. Бакула; за заг. ред. В. Моренця; пер. з польськ. С. Яковенка. К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 491 – 503.
23. Матюшкин А. В. Проблемы интерпретации литературного художественного текста. Петрозаводск: Изд-во КГПУ, 2007. 190 с.
24. Ніколенко О. М., Куцевол О. М. Культурологічний аналіз. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 33 – 34.
25. Николина Н. А. Филологический анализ текста: учебное пос. для студентов. М. : Издательский центр «Академия», 2003. 256 с.
26. Новиков Л. А. Художественный текст и его анализ. М. : Издательство ЛКИ, 2007. 304 с.
27. Пахаренко В. Аналіз художнього твору. Пахаренко В. Українська поезика. 3-тє вид. доп. Черкаси : Відлуння-Плюс, 2009. С. 380 – 390.
28. Рогозинский В. В. Знакомый незнакомец. Структурно-семиотический анализ на уроках литературы. *Русский язык и литература в средних учебных заведениях УССР*. 1991. №3. С. 22 – 28.
29. Романова Г. И. Анализ как путь к интерпретации литературного произведения. Романова Г. И. Практика анализа литературного произведения

(Русская классика): учебное пособие; под ред. проф. Л. В. Чернец. 2-е изд., испр. М. : Флинта: Наука, 2006. С. 8 – 31.

30. Скорина Л. Аналіз художнього твору: навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 424 с.

31. Славінський Я. Аналіз, інтерпретація та оцінювання літературного твору. Теорія літератури в Польщі. Антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ століття; упоряд. Б. Бакули; за заг. ред. В. Моренця; пер. з польськ. С. Яковенка. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 87 – 109.

32. Соколов Б. Г. Рецепция герменевтики в России. Между метафизикой и опытом; под ред. Д. Н. Разеева. СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2001. С. 169 – 187.

33. Токмань Г. Методи літературознавчого аналізу в школі. *Дивослово*. 1999. №6. С. 28 – 30.

34. Тюпа В. И. Анализ художественного текста. М. : Академия, 2009. 336 с.

35. Тюпа В. И. Нарратологический анализ. Анализ художественного текста. М. : Академия, 2006. С. 300 – 329.

36. Хализев В. Е. Герменевтика. Принципы рассмотрения литературного произведения. Хализев В. Е. Теория литературы: учебник. 4-е изд., испр., доп. М.: Высшая школа, 2007. С. 127 – 133, С. 298 – 307.

37. Цурганова Є. А. Герменевтичний аналіз. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 58 – 59.

38. Чередник Л. А. У пошуках істини (метод компаративного аналізу при вивченні зарубіжної літератури). *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2001. №7. С. 21 – 22.

39. Чирков О. С. Текстуальний, інтертекстуальний, контекстуальний аналізи. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 42 – 44.

40. Штейнбук Ф. М. Тілесність – мімезис – аналіз (Тілесно-міметичний метод аналізу художніх творів): моногр. К. : Знання України, 2009. 215 с.

41. Шуляк Р. В. Структурно-семіотичний аналіз на уроках літератури *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1996. №3. С. 38 – 42.

42. Эсалнек А. Я. Основы литературоведения. Анализ художественного произведения: учеб. пособие. М. : Флинта, 2001. 112 с.

Література додаткова

1. Бабенко К. П. Взаємозв'язок видів та шляхів художнього аналізу в шкільній практиці : Як обрати найоптимальніші з них. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 14 – 16.

2. Борев Ю. Методология анализа художественного произведения. Борев Ю. Эстетика. М.: Политиздат, 1988. С. 456 – 468.
3. Бичко А., Бичко І. Феномен української інтелігенції (Спроба екзистенціального аналізу). *Слово і час*. 1996. №4–5. С. 72 – 77.
4. Вітченко А. О. Формувати в учнів інтерпретаційну компетенцію. Уроки з вивчення давньогрецької драматургії. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2005. №7. С. 34 – 38.
5. Гладишев В. В. Принцип контекстного вивчення художнього твору та його реалізація у процесі викладання зарубіжної літератури. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. №5. С. 12 – 14.
6. Гдовська Б. Стилістичний аналіз поетичного твору. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 35 – 36.
7. Гиршман М. М. Литературное произведение : теория и практика анализа: учебное пособие. М. : Высш. школа, 1991. 160 с.
8. Горідько Ю. Д. Філологічний аналіз перекладного тексту. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 36 – 39.
9. Горнфельд А. О толковании художественного произведения. Введение в литературоведение: хрестоматия: учеб. пособие; сост.: П. Николаев, Е. Руднева, В. Хализев, Л. Чернец, А. Эсалнек, Е. Цурганова; под ред. П. Николаева, А. Эсалнек. 4-е изд., перераб. и доп. М.: Высшая школа, 2006. С. 401 – 406.
10. Гюббенет И. В. Основы филологической интерпретации литературно-художественных текстов. М. : Изд-во МГУ, 1991. 204 с.
11. Долинин К. А. Интерпретация текста: учебное пособие. М. : Просвещение, 1985. 288 с.
12. Дроздовский В. П., Левкиев М. И., Егорова Г. И. Извечный вопрос «Как?...». Анализ художественного произведения методом стилистического эксперимента. *Русский язык и литература в средних учебных заведениях Украины*. 1992. №1. С. 17 – 19.
13. Дроздовский В. П., Сподарец В. И., Данильченко Н. И. Преодолеть пропасть. О единстве литературоведческого и лингвистического подходов к анализу художественного текста. *Русский язык и литература в средних учебных заведениях УССР*. 1990. №11. С. 9 – 10.
14. Колотаев В. А. Современные аспекты анализа произведения художественной литературы (теория и практика): учебное пособие. Ставрополь, 1999. 88 с.
15. Косенко Н. Опорні схеми для аналізу літературних творів. *Дивослово*. 2001. №4. С. 55.
16. Лотман Ю. М. Анализ поэтического текста. Лотман Ю. М. О поэтах и поэзии; вступ. ст. М. Л. Гаспаров. СПб. : Искусство – СПб, 1999. С. 18 – 133.

17. Марко В. Основи аналізу літературного твору: навч.-метод. посібник. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2003. 32 с.
18. Мірошникова Л. Ф. Шляхи аналізу художнього тексту : класифікація, стисла характеристика. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. №5. С. 15 – 19.
19. Мірошниченко Л. Ф. «Слідом за автором», пообразний, проблемно-тематичний шляхи аналізів. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 24 – 28.
20. Пасічник Є. А. Про історико-генетичний та історико-функціональний підхід до вивчення твору. Пасічник Є. А. *Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посібник*. К. : Ленвіт, 2000. С. 243 – 248.
21. Скобельская О. И. «Диалогическая встреча двух культур...» (Культурологический аспект изучения литературы в школе). *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 2001. №2. С. 8 – 10.
22. Смирнова Т. И. Воспитание искусством или искусство воспитания. Интерпретация: учебное пособие. М.: Allegro, 2001. 368 с.
23. Телехова О. П. Шляхи аналізу літературного твору в школі. Телехова О. П. *Українська література. Методичні матеріали до вивчення шкільного курсу. Посібник для вчителів*. Х. : Ранок, 2000. С. 20 – 28.
24. Цурганова Е. А. Интерпретация (толкование). Современное зарубежное литературоведение (страны Западной Европы и США) : концепции, школы, термины. Энциклопедический справочник. М.: Интрада – ИНИОН, 1996. С. 213 – 215.
25. Цимбаева Е. Н. Исторический анализ литературного текста. М. : Ком-Книга, 2005. 176 с.
26. Чирков О. С. Щоб учні могли висловлювати власні естетичні судження про художній твір. Текстуальний, інтертекстуальний, контекстуальний методи його дослідження. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. №3. С. 45 – 47.
27. Шалагінов Б. Б. Науковий та «шкільний» аналізи художнього тексту. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 6 – 9.
28. Штайн К. Э. Принципы анализа поэтического текста: уч. пособие. СПб., Ставрополь, 1993. 276 с.

Приклади аналізу

1. Бегун Б. Я., Кригель М. М. Мифологический анализ литературного произведения. На примере романов Ф. М. Достоевского «Идиот» и «Бесы». *Відродження*. 1993. №1. С. 20 – 23.
2. Борев Ю. Б. Искусство интерпретации и оценки. Опыт прочтения «Медного всадника». М.: Советский писатель, 1981. 399 с.

3. Бригадир Я. О. Інтерпретація історичних подій крізь призму інтриги в українському ретродетективі. *Літературознавчі студії*. 2017. Вип. 1 (1). С. 99 – 110. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2017_1\(1\)__11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2017_1(1)__11)
4. Безхутрий Ю. Хвильовий: проблеми інтерпретації. Харків : Фоліо, 2003. 495 с.
5. Беценко Т. Лінгвостилістичний аналіз поезій Василя Стуса. *Дивослово*. 1997. №8. С. 17 – 21.
6. Гаврилук Н. І. Тарас Шевченко крізь призму поетичної інтерпретації. *Шевченкознавчі студії*. Зб. наук. пр.; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2009. Вип. 11. С. 117 – 124.
7. Гаспаров М. Л. «Снова тучи надо мною»... Методика анализа. Гаспаров М. Л. О русской поэзии : Анализы, интерпретации, характеристики. М.: Азбука, 2001. С. 11 – 26. (Серия «Academia»)
8. Демська Л. «Лісова пісня» Лесі Українки (спроба естетичного аналізу). *Українська мова та література*. 1999. №45. С. 12.
9. Клочек Г. Д. Поезія Тараса Шевченка : сучасна інтерпретація: посібник для вчителя. К.: Освіта, 1998. 237 с.
10. Кудрявцев М. Злочин і покара. Повість Ольги Кобилянської «Земля» у тематичному контексті. *Українська мова та література*. 2004. №13. С. 12 – 15.
11. Моклиця М. Покритка в творчості Шевченка (Психоаналітична інтерпретація). *Слово і час*. 2000. №3. С. 24 – 31.
12. Мухомеджанова С. О. Текстуальний та інтертекстуальний аналіз постмодерністського твору (Урок осягнення ідейного змісту роману П. Зюскінда «Запахи»). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2005. №4. С. 37 – 38.
13. Остапчук Т. Інтертекстуальне прочитання роману Ю. Тарнавського «Три блондинки і смерть» на тлі роману Т. Манна «Чарівна гора». *Слово і Час*. 2003. №11. С. 44 – 50.
14. Палій Н. І. «Бо ти на землі – Людина». Урок – компаративний аналіз за творами Г. Ібсена «Ляльковий дім» та О. Кобилянської «Людина». 10 клас. *Зарубіжна література*. 2005. №2. С. 23 – 26.
15. Первак А. П. Понянь себя, поняв героев романа. Конспект сдвоенного урока-исследования (методом психоанализа) романа в стихах А. С. Пушкина. 9 класс. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1999. №1. С. 25 – 28, С. 37.
16. Пригодій С. М. Поліметодологічні підходи до прочитання «Іліади» Гомера. Аналіз поеми в історико-культурному, естетичному, юнганському, екзистенціалістському аспектах. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1999. №7. С. 35 – 38.

17. Садівська В. До глибин літературознавчого аналізу (Лінгвістичний аналіз поезій Лесі Українки). *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колеґіумах*. 2000. №2. С. 114 – 117.
18. Смілянська В. Л. Структура і смисл: спроба наукової інтерпретації поетичних текстів Тараса Шевченка: монографія. К. : Вища школа, 2000. 208 с.
19. Ставицька Л. Лінгвоестетичний аналіз новели М. Хвильового «Я (романтика)». *Дивослово*. 1998. №11. С. 10 – 12.
20. Сырица Г. С. Филологический анализ художественного текста: учебное пособие. М. : Флинта: Наука, 2005. 344 с.
21. Таратута С. Л. Мы в ответе за свое будущее. Попытка компаративного анализа романов Дж. Оруэлла «1984» и Е. Замятина «Мы». *Зарубежная литература в школах Украины*. 2006. №11. С. 10 – 12.
22. Ткаченко А. О. Філологічний аналіз та інтерпретація у вимірах поетики/стилю (На матеріалі одного вірша). К., 2008. 20 с.
23. Челецька М. Заголовок у поезії Івана Франка з погляду рецептивної поетики. *Вісник Львівського університету*. Серія «Філологія». Вип. 33. Ч. 1. Львів, 2004. С. 214 – 222. – Режим доступу: <http://i-kar-100.narod.ru/referatu/001/002/27.html>
24. Яблонська О. Поетична творчість Т. Шевченка у світлі етнопсихології. *Слово і час*. 2011. № 4. С. 108 – 120.

Методичні рекомендації

Готуючи відповіді на теоретичні питання за планом практичного, варто докладніше зупинитися на наступних проблемах.

Психоаналітичні літературознавчі методи. Класичний психоаналіз З. Фрейда (теорія сублимації, психобіографічний і психоаналітичний методи). Архетипна критика й індивідуальне/колективне несвідоме в психоаналізі К.-Г. Юнга.

Вивчення формальної структури творів. Російська формальна школа літературознавства – три фази формалізму: література як механізм, організм та система. Фабула і сюжет та їх функції в концепції Б. Томашевського. Критична позиція М. Бахтіна стосовно формалізму. Англо-американська «нова критика»: три етапи в еволюції «нової критики», її основні ідеї. Структуралізм як літературознавчий напрям. Структура як організована ієрархічна система рівнів в ізоляції від позатекстових чинників. Структурна лінгвістика Ф. де Соссюра. Французький структуралізм. Тартуська школа структуралізму.

Постструктуралістські тенденції дослідження художніх текстів. Постструктуралістські ідеї Р. Барта, Ю. Крістєвої, М. Фуко. Поняття деконструкції. Гендерні студії в літературознавстві. Постколоніальна критика. Екокрітика.

Автор і читач у сучасних інтерпретаційних практиках. Герменевтика Ф.-Д.-Е. Шлеєрмахера і В. Дільтея як методологічна основа гуманітарного знання. Феноменологія Е. Гуссерля і М. Гайдеггера. Рецептивна естетика В. Ізера («Акт читання») та Х.-Р. Яусса. Виникнення наратології на стику структуралізму й рецептивної естетики. Предмет і завдання наратології.

ЗМІСТ І ФОРМА ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ

Перелік ключових питань

1. Сюжет і фабула, їх співвідношення як літературознавча проблема.
2. Види сюжетів (хронікальний, концентричний, «зовнішній», «внутрішній»).
3. Конфлікт як рушійна сила розвитку сюжету. Види конфліктів.
4. Елементи сюжету та позасюжетні елементи.
5. Композиція літературного твору.
6. Поняття про художній світ твору, його складові.
7. Описи (пейзаж, портрет, інтер'єр).
8. Поняття хронотопу (М. Бахтін), різновиди художнього часу і простору.
9. Тема (тематика) і проблема (проблематика) літературного твору.
10. Ідея літературного твору як емоційно-естетична оцінка зображеного.
11. Пафос і його різновиди.
12. Мотив як формально-змістовий компонент твору.

Лекція на тему: «Змістові складники художнього твору».

ПЛАН

1. Тематика твору. Тематичний аналіз літературного твору, його складові.
2. Проблематика художнього твору.
3. Теорія мотиву в літературознавстві.
4. Мотив як літературознавча категорія: ознаки і типологія.
5. Літературні лейтмотиви.
6. Пафос та особливості його аналізу.

Література базова

1. Бовсунівська Т. Тематичний аналіз літературного твору. *Українська мова та література*. 1997. №18. С. 8.
2. Гаспаров Б. М. Литературные лейтмотивы. М.: Наука, 1994. 304 с.
3. Кушнірова Т. В. Мотив як літературознавча категорія: ознаки і типологія. Збірник наукових праць. Вісник Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Вип. 1 (34). Полтава, 2004. С. 3 – 11. http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7018/1/Кушнірова_Мотив%20як%20літературознавча%20категорія.pdf

4. Ніколенко О. М., Кушнірова Т. В. Мотив та проблеми його вивчення. Кушнірова Т. В. Еволюція мотивів у прозі Андрія Платонова. Полтава: ПДПУ, 2006. С. 7 – 31. http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6278/1/КушніроваТВ_Мотивна%20організація%20художньої%20прози%20А.Платонова.pdf
5. Силантьев И. В. Поэтика мотива; отв. ред. Е. К. Ромодановская. М: Языки славянской культуры, 2004. 296 с.
6. Скорина Л. Пафос та особливості його аналізу. Скорина Л. Аналіз художнього твору: навч. посібник для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. С. 88 – 98.
7. Тюпа В. И., Ромодановская Е. К. Словарь мотивов как научная проблема. Материалы к Словарю сюжетов и мотивов русской литературы. Вып. 1: От сюжета к мотиву; под ред. В. И. Тюпы. Новосибирск: Институт филологии СО РАН, 1996. С. 3 – 15.
8. Хализев В. Е. Тематика искусства. Хализев В. Е. Теория литературы: учебник. 4-е изд., испр. и доп. М.: Высш. школа, 2007. С. 49 – 61.
9. Шатин Ю. В. Архетипические мотивы и их трансформация в новой русской литературе. «Вечные» сюжеты русской литературы. «Блудный сын» и другие: сб. науч. тр.; отв. ред. Е. К. Ромодановская, В. И. Тюпа. Новосибирск: Ин-т филологии СО РАН, 1996. С. 29 – 41.
10. Шестакова Э. Г. Литературный мотив: коллизии памяти и забвения словесно-культурных смыслов. Поэтика художніх форм у сучасному сприйнятті: науковий збірник; ред. кол.: відп. ред. В. І. Силантьєва та ін. Одеса: Астропринт, 2012. С. 17 – 29.

Література додаткова

1. Гармаш Л. В. Теория мотива в литературоведении. *Наукові записки ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*. 2014. Вип. 1 (77). Част. друга. С. 10 – 21. <file:///C:/Users/user/Desktop/1170-2337-1-SM.pdf>
2. Идейное содержание литературных произведений. Введение в литературоведение: учебник; Г. Н. Пospelов, П. А. Николаев, И. Ф. Волков и др.; под ред. Г. Н. Пospelова. 3-е изд, испр. и доп. М. : Высшая школа, 1988. С. 88 – 111.
3. Киселева В. А. Теория мотива на современном этапе. Литература XX века : итоги и перспективы изучения. Материалы Восьмых Андреевских чтений; под ред. Н. Т. Пахсарьян. М. : Экон-Информ, 2010. С. 10 – 14.
4. Колодина Н. И. Лейтмотив как средство опредмечивания художественной идеи. Понимание и интерпретация текста: сб. науч. тр. Тверь: ТГУ, 1994. С. 140 – 144.

5. Кушнірова Т. В. Мотив як літературознавча категорія: ознаки і типологія. Збірник наукових праць. *Вісник Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*. Вип. 1 (34). Полтава, 2004. С. 3 – 11.

http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7018/1/Кушнірова_Мотив%20як%20літературознавча%20категорія.pdf

6. Материалы к Словарю сюжетов и мотивов. Сюжет и мотив в контексте традиции; под ред. Е. Ромодановской. Новосибирск: Институт филологии СО РАН, 1998. 268 с.

7. Русанова О. Н. Мотив в аспекте исторической поэтики. *Вестник ТГПУ*. 2006. Вип. 8 (59). Серия: Гуманитарные науки (филология). С. 120 – 126.

8. Силантьев И. В. Теория мотива в отечественном литературоведении и фольклористике: очерк историографии. Новосибирск: Изд-во ИДМИ, 1999. 104 с.

9. Тамарченко Н. Д., Стрельцова Л. Е. Мотив. Литература путешествий и приключений. Путешествие в «чужую» страну. М. : Аспект Пресс, 1994. С. 229 – 231.

10. Целкова Л. Н. Мотив. Введение в литературоведение. Литературное произведение: основные понятия и термины. Учебное пособие; под. ред. Л. В. Чернец. М. : Высшая школа; Издательский центр «Академия», 2000. С. 202 – 209.

Приклади аналізу

1. Волощук Е. Центральные лейтмотивы образа Гете в романе Томаса Манна «Лотта в Веймаре». *Проблеми сучасного літературознавства*. Зб. наук. праць; відп. ред. Н. М. Шляхова. Вип. 12. Одеса: Маяк, 2003. С. 196 – 221.

2. Голомідова Л. Наскрісні мотиви у новелістиці Роберта Музіля. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Мовознавство, літературознавство. 2014. Вип. 8. С. 337 – 341. <http://dspace.pnpu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/12/008-54.pdf>

3. Ильинская Н. И. Типология анакреонтического мотива цикады в поэзии Джона Китса и арсения Тарковского. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Філологічні науки». 2012. № 1 (3). С. 52 – 57. http://phil.duan.edu.ua/images/PDF/Full_issues/Issues/1_3_2012.pdf

4. Кушнірова Т. В. Еволюція мотивів у прозі Андрія Платонова. Полтава: ПДПУ, 2006. 190 с. http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6278/1/КушніроваТВ_Мотивна%20організація%20художньої%20прози%20А.Платонова.pdf

5. Левина Л. А. Нравственный смысл кантианских мотивов в философском романе М. А. Булгакова «Мастер и Маргарита». *Научные доклады высшей школы. Филологические науки*. 1991. № 1. С. 12 – 23.
6. Макаров Д. В. Мотив «памяти смертной» в прозе И. С. Шмелёва. Творчество И. С. Шмелёва в аксиологическом аспекте. Алушта: Антиква, 2004. С. 106 – 111.
7. Марданов А. Мотив «игры в бога» в произведениях Джона Фаулза. *Автор как проблема теоретической и исторической поэтики: сб. науч. ст.: в 2 ч. Ч. 1*; ГрГУ им. Я. Купалы; редкол. : Т. Е. Автухович (отв. ред.) и др. Гродно: ГрГУ, 2008. С. 335 – 343.
8. Меньщикова М. К. Идея рока в трагедиях Ф. Шиллера («Мессинская невеста») и Г. Клейста («Семейство Шроффенштейн», «Пентесилея»). *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*. 2007. №6. С. 270 – 273.
9. Ніколенко О. М. Основні мотиви оповідання А. Платонова «Ріка Потудань». Збірник наукових праць. Вісник Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Вип. 1 (34). Полтава, 2004. С. 16 – 23.
10. Ніколенко О. Н., Троцьк О. А. Тема любви к ближнему в поэзии А.Ахматовой. *Вісник Київського інституту «Слов'янський університет»*. 2000. Вип. 9 «Філологія». С. 259 – 364.
11. Семенова С. Философские мотивы романа «Счастливая Москва». «Страна философов» Андрея Платонова: проблемы творчества. М.: Наследие, 1995. Вып. 2. С. 54 – 90.
12. Троцьк О. А. «Мне дали имя при Крещеньи – Анна...». Про ідею творчої благодаті в ліриці А. Ахматової. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2001. № 2. С. 49 – 50.
13. Троцьк О. А. Пам'ятник під хрестами. Тема страждання і «доброї звістки» в поемі А. Ахматової «Реквієм». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. № 12. С. 46 – 48.
14. Троцьк О. А. Тема духовного оновлення як лейтмотив книги «Белая стая» А. Ахматової. *Вісник Полтавського державного педагогічного університету. Серія «Філологічні науки»*. 2000. Вип. 4–5 (12–13). С. 47 –54.
15. Троцьк О. А. «Я молюсь не о себе одной...». Система уроків з вивчення біблійних мотивів у ліриці Анни Ахматової. 11 клас. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1999. № 1. С. 31 – 34.
16. Теми і мотиви поезії Тараса Шевченка; Ю. Барабаш, О. Боронь, І. Дзюба та ін.; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. К. : Наук. думка, 2008. 376 с.
17. Фесенко В. Християнські мотиви та біблійні архетипи в романах Ж. Бернаноса. *Сучасність*. 1999. №5. С. 132 – 138.
18. Шупта-В'язовська О. Художнє втілення мотиву влади у вірші Тараса Шевченка «Колись то ще, во время оно...». *Проблеми сучасного*

літературознавства. Зб. наук. праць; відп. ред. Н. М. Шляхова. Вип. 12. Одеса: Маяк, 2003. С. 91 – 95.

19. Яблоков Е. А. «Я часть той силы»: Этическая проблематика романа М. Булгакова «Мастер и Маргарита». *Русская литература*. 1988. № 2. С. 3 – 31.

**Лекція на тему:
«Специфіка аналізу художньої форми: композиція і сюжет
літературного твору».**

План

1. Визначення сюжету, різні тлумачення цього терміна.
2. Сюжет і фабула, їх співвідношення як літературознавча проблема.
3. Конфлікт як рушійна сила розвитку сюжету. Види конфліктів.
4. Види сюжетів (хронікальний і концентричний, «зовнішній» і «внутрішній»).
5. Елементи сюжету, їхня характеристика.
6. Позасюжетні елементи, їхні функції в літературному творі: описи (портрет, пейзаж, інтер'єр), відступи (авторські, ліричні, філософські, екскурси в минуле й майбутнє, вставні епізоди), обрамлення, назва твору.
7. Композиція літературного твору, її складові. Зовнішня (видима) і внутрішня композиція. Елементи зовнішньої композиції. Композиційний ритм.

Завдання

1. Виписати визначення понять з видання:
Інтрига. Колізія. Композиція. Перипетія. Сюжет. Фабула. Літературознавча енциклопедія: у 2 т.; автор-укладач Ю. І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. С. 433, С. 498, С. 510 – 511. Т. 2. С. 203, С. 450 – 452, С. 520.
2. Проаналізувати композицію або сюжет одного оповідання В. Підмогильного, Г. Косинки, А. П. Чехова, Проспера Меріме або іншого митця (письмово).

Першоджерела

1. Веселовский А. Н. Поэтика сюжетов. Веселовский А. Н. Историческая поэтика. Л. : Худож. литература, 1940. С. 493 – 596.
2. Холл Дж. Словарь сюжетов и символов в искусстве. М. : КРОН-ПРЕСС, 1999. 655 с.

Література базова

1. Інтер'єр. Композиція. Конфлікт. Сюжет. Фабула. Літературознавчий словник-довідник; за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва,

В. І. Теремка. 2-ге вид. випр., доп. К.: ВЦ «Академія», 2007. С. 306 – 307, С. 361 – 364, С. 372 – 373, С. 651 – 653, С. 689 – 690.

2. Исакова И. Литературное произведение: теория и практика анализа. Композиция. *Русский язык и литература для школьников*. 2008. № 8. С. 3 – 12.

3. Качуровський І. Поняття про композицію художнього твору. *Дивослово*. 2007. № 7. С. 9 – 11.

4. Козлов А. С. Сюжет и фабула. Композиция. Основы литературоведения: учебное пособие для филол. факультетов пед. ун-тов; В. П. Мещеряков, А. С. Козлов, Н. П. Кубарева, М. Н. Сербул; под общ. ред. В. П. Мещерякова. М. : Моск. Лицей, 2000. С. 30 – 38.

5. Куцевол О. Епіграф літературного твору. *Слово і час*. 1996. № 2. С. 59 – 62.

6. Ламзина А. В. Заглавие. Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины: учебное пособие; под ред. Л. В. Чернец. М.: Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 94 – 107.

7. Мартыанова С. А. Поведение персонажа. Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины: учебное пособие; под ред. Л. В. Чернец. М. : Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 261 – 279.

8. Мирошникова Н. А. Портрет литературного героя. *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 2001. №3. С. 13 – 15.

9. Назарець В. Фабула. Сюжет художнього твору. Композиція художнього твору. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник; за наук. ред. О. Галича. 3-тє вид., стереотип. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. К.: Либідь, 2006. С. 130 – 133, С. 160 – 169, С. 238 – 245.

10. Себина Е. Н. Описание. Пейзаж. Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины: учебное пособие; под ред. Л. В. Чернец. М.: Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 220 – 227, С. 228 – 239.

11. Скорина Л. Специфіка аналізу художньої форми: композиція і сюжет. Скорина Л. Аналіз художнього твору: навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. С. 153 – 276. https://bohdan-books.com/userfiles/file/books/lib_file_1624021366.pdf

12. Ткаченко А. Фабула, мотив, сюжет, композиція. Позафабульні чинники композиції. Ткаченко А. Мистецтво слова : Вступ до літературознавства: підручник. 2-е вид., випр. і доп. К. : ВПЦ «Київський університет», 2003. С. 165 – 182, С. 183 – 207.

13. Хабибулина Н. Г. Поэтика заглавия. Хабибулина Н. Г. Введение в литературоведение и теория литературы. Методическое пособие. Елабуга: Издательство ЕГПУ 2008. С. 9.

14. Хализев В. Е. Композиция. Сюжет. Хализев В. Е. Теория литературы: учебник. 4-е изд., испр. и доп. М. : Высшая школа, 2007. С. 276 – 298, С. 233 – 239.

15. Чернец Л. В. Композиция. Персонажей система. Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины: учебное пособие; под ред. Л. В. Чернец. М.: Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 115 – 132, С. 252 – 261.

16. Юркина Л. А. Портрет. Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины: учебное пособие; под ред. Л. В. Чернец. М. : Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 296 – 308.

Література додаткова

1. Агеева В. Ритм як засіб подолання фабули. *Слово і час*. 1997. №10. С. 36 – 44.

2. Бондаренко Ю. Художній конфлікт як предмет вивчення в процесі шкільного аналізу літературного твору. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2011. №6. С. 12 – 15.

3. Кухар-Онишко О. С. Естетична сутність композиції. Кухар-Онишко О. С. Індивідуальний стиль письменника: Генезис. Структура. Типологія. К. : Вища школа, 1985. С. 56 – 70.

4. Левитан Л. С., Цилевич Л. М. Основы изучения сюжета. Рига : Звайгэне, 1990. 187 с.

5. Лирические и эпические сюжеты и мотивы в русской литературе: сб. науч. тр.; Институт филологии СО РАН; отв. ред. Е. Ю. Куликова. Новосибирск, 2012. Вып. 10. 299 с. (Серия «Материалы к словарю сюжетов и мотивов русской литературы»).

6. Лотман Ю. М. Смерть как проблема сюжета. Ю. М. Лотман и тартускомосковская семиотическая школа. М. : Гнозис, 1994. 547 с.

7. Матвеев В. И. Первое слово автора, обращенное к читателю. *Русский язык в школе*. 1996. № 2. С. 63 – 71.

8. Матковська Г. Поетика композиції художнього тексту. http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/matkovska_poetyka.pdf

9. Ніколова О. О. Архітектоніка і композиція. Ніколова О. О., Василина К. М. Теорія літератури: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Запоріжжя: Запор. нац. ун-т, 2012. С. 162 – 168.

10. Панченко Н. В. Композиция как традиционный объект филологических исследований: форма и/или содержание. *Известия Алтайского государственного университета*. 2011. № 2-1(70). С. 140 – 147.

11. Половина О. Конфлікт у баладі й світогляд поета. *Слово і час*. 1999. № 6. С. 63 – 66.

12. Романова Г. И. Композиция произведения. Романова Г. И. Практика анализа литературного произведения (Русская классика): учебное

пособие; под. ред. Л. В. Чернец. 2-е изд., испр. М.: Флинта: Наука, 2006. С. 8 – 31.

13. Томашевский Б. В. Фабула и сюжет. Томашевский Б. В. Теория литературы. Поэтика: учебное пособие; вступит. статья Н. Д. Тамарченко. М.: Аспект Пресс, 1996. С. 179 – 190.

14. Удалов В. Конфлікт і колізія : схожість, відмінність, зв'язок. Чотири типи конфліктів і колізій у світовій літературі. Удалов В. Теорія літератури : цілісно-системний рівень: посібник. Луцьк: Волинський державний ун-т, 1995. С. 67 – 78, С. 79 – 109.

15. Успенский Б. А. «Точка зрения» как проблема композиции. Успенский Б. А. Поэтика композиции. СПб.: Азбука, 2000. С. 9 – 21. (Academia). <http://philologos.narod.ru/ling/uspen-poetcomp.htm>

16. Фрейденберг О. Поэтика сюжета и жанра. М.: Лабиринт, 1997. 448 с.

17. Шкловский В. Б. Энергия заблуждения. Книга о сюжете. М. : Сов. писатель, 1981. 352 с.

18. Эпштейн М. Природа, мир, тайник вселенной. Система пейзажных образов в русской поэзии. М.: Высшая школа, 1990. 304 с.

Приклади аналізу

1. Акулова Н. Ю. Функціональна роль пейзажу в прозі М. Івченка. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*; гол. ред. С. Я. Харченко. 2008. №1. С. 6 – 14.

2. Боронь О. Композиція повістей Тараса Шевченка. *Слово і час*. 2013. № 3. С. 25 – 34.

3. Бригадир Я. О. Пригодницька сюжетна домінанта як традиція української детективної прози про дітей ХХ – початку ХХІ століття. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія: Філологічні науки. 2016. Вип. 11. С. 190 – 198. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpufn_2016_11_26

4. Гладишев В. В. Композиція – головоломка?.. Композиція – дороговказ?.. Вивчення п'єси Б. Шоу «Пігмаліон» за допомогою композиційного аналізу. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. № 1. С. 46 – 47.

5. Дідух О. В. Особливості побудови художнього конфлікту повісті О. М. Ремізова «Невгамовний бубон». *Вісник Київського університету*. Історико-філологічні науки. Вип. 2. К.: Либідь, 1991. С. 115 – 119.

6. Дроздовський Д. Літературне дежавю: про спільність композиційних сценаріїв у повісті «Ася» І. Тургенєва й романі «Перехресні стежки» І. Франка. *Дивослово*. 2007. № 12. С. 43 – 47.

7. Демчук Н. Інтер'єр у прозі Т. Шевченка: (Мікропоетика опису в системі екстервентного психологічного аналізу). Львів: Літопис, 1999. 34 с.

8. Демчук Н. Портрет у прозі Т. Шевченка: (Мікропоетика опису в системі екстервентного психологічного аналізу). Львів: Літопис, 1999. 44 с.
9. Зарубинская Ю. Особенности композиции «Утопии» Томаса Мора. *Проблеми сучасного літературознавства*. Зб. наук. праць; відп. ред. Н. М. Шляхова. Вип. 12. Одеса: Маяк, 2003. С. 78 – 90.
10. Коваль Н. Роль эпитафия в произведении Андре Жида «Имморалист». *Актуальні проблеми філології та американські студії: матеріали I Міжн. наук.-практ. конф. 24–25 квітня 2008; за заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. І. Шостак. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2008. С. 51 – 52.*
11. Комовская Е. В. Поэтика заглавия как структурный элемент художественного мира А. А. Зиновьева. *Вестник Брянского государственного университета*. Литературоведение. 2009. С. 1 – 6. <https://cyberleninka.ru/article/v/poetika-zaglaviya-kak-strukturnyy-element-hudozhestvennogo-mira-a-a-zinovieva>
12. Матвеева Т. С. «На распутті» Б. Грінченка: смислове поле назви роману. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*; гол. ред. С. Я. Харченко. 2008. №1. С. 115 – 122.
13. Муранець Т. Портрет фатальної жінки у прозі І. Франка. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2013. Вип. 58. С. 82 – 97.
14. Николина Н. А. Стиль и композиция рассказа Ф. М. Достоевского «Сон смешного человека». *Русский язык в школе*. 1996. № 4. С. 73 – 79.
15. Савенко І. Л. Структурні особливості сюжетно-композиційної організації сучасного біографічного роману. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*; гол. ред. С. Я. Харченко. 2008. №1. С. С. 195 – 203.
16. Салова С. А. Фабула о кузнечике в русской анакреонтике XVIII века. *Проблемы изучения русской литературы XVIII века: межвуз. сб. научных трудов*. Вып. 13. Самара: Изд-во «НТЦ», 2007. С. 30 – 44.
17. Троцьк О. А. Интерпретация евангельских сюжетов в циклах «Дочь Иаира», «Магдалина» и «Вифлеем» М. Цветаевой. *Наукові записки Харківського державного педагогічного університету*. Серія «Літературознавство». 1999. Вип. 1(22). С. 186 – 190.
18. Федоренко Т. Вивчення композиційно-сюжетних засобів роману «Маруся Чурай» Ліни Костенко. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2000. № 5. С. 22 – 25.
19. Федоренко Т. Композиційний аналіз роману «Жовтий князь» Василя Барки. *Українська література в загальноосвітній школі*. 1999. № 4. С. 21 – 25.
20. Челецька М. Із секретів «поетичного» заголовка Івана Франка. *Studia Methodologica*. Філологія. Філософія. Вип. 21. Тернопіль: Редакц.-видавн. відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. С. 13 – 26.

Практичне заняття на тему: «Художній світ літературного твору».

План

1. Поняття про художній світ твору, його складові. Художній світ і цілісність літературного твору. Концептуальність художнього світу, його співвіднесеність з авторським замислом.
3. Відмінність художнього світу від реального. Поняття про умовність художнього світу. Різновиди умовності.
4. Зображення матеріального світу в художньому творі. Річ як художній образ. Специфіка предметної деталізації.
5. Природа як предмет зображення в літературному творі.
6. Простір і час як категорії художнього світу (див. наступний план заняття).

Завдання

Проаналізувати художній світ новели М. Коцюбинського або А. П. Чехова (письмово).

Література базова

1. Базылев О. С. Художественный мир произведения как метод самовыражения автора. *Вестник Челябинской государственной академии культуры и искусств*. 2007. №2 (12). С. 92 – 96. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/hudozhestvennyy-mir-proizvedeniya-kak-metod-samovyrazheniya-avtora>
2. Гиршман М. М. Литературное произведение : Теория художественной целостности. М.: Языки славянской культуры, 2007. 560 с.
3. Денисюк Н. Р. Художній світ письменника: поняття, терміни і літературознавчі версії. Тернопіль: Вид-во Тернопільського державного технічного університету ім. І. Пулюя, 2002. 63 с.
4. Клочек Г. «Художній світ» як категоріальне поняття. *Слово і Час*. 2007. №9. С. 3 – 14. [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://dspace.nbu.v.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11442/01-Klochek.pdf?sequence=1>
5. Козлов В. И. Историчность категории художественного мира. *Известия Южного федерального университета*. Филологические науки. 2008. № 3. С. 38 – 53.
6. Кондаков Б. В., Попкова Т. Д. Художественный мир литературы и феномен детского мирозерцания. Статья первая. *Вестник Пермского университета*. Российская и зарубежная филология. 2011. Вып. 4 (16). С. 130 – 143.

7. Кравченко Я. П. К истории становления категории «художественный мир» в литературоведческом дискурсе. – Электронный ресурс. Режим доступа: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Natural/Vznu/fil/2008_1_2/2008-26-06/017.pdf

8. Мусій В. Б. Про взаємозв'язок категорій «художній світ» та «межи тексту». *Актуальні проблеми літературознавчої термінології*: Вип. 2. Наук. збірник; відп. ред. Є. М. Васильєв. Рівне: О. Зень, 2017. С. 18 – 22. Режим доступу: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/12689/18%20_%202022.pdf?sequence=1&isAllowed=y

9. Пахаренко В. І., Малигіна Л. М. Художній світ письменника: особистісний, текстуальний та культурний контексти. *Science and Education a New Dimension: Philology*, I(3), Issue: 13, 2013. С. 113 – 117.

10. Роснер К. Художній світ і пізнавальна функція літературного твору. Теорія літератури в Польщі: Антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ століття. Упоряд. Б. Бакули; за заг. ред. В. Моренця; пер. з польськ. С. Яковенка. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 172 – 197.

11. Скорина Л. Специфіка аналізу змістової форми: художній світ. Скорина Л. Аналіз художнього твору: навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. С. 98 – 152.

12. Томбулатова І. Художній світ твору: стильовий вимір. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». Вип. 41. 2014. С. 76 – 80.

13. Хализев В. Е. Мир произведения. Хализев В. Е. Теория литературы: учебник. 4-е изд., испр. и доп. М.: Высшая школа, 2007. С. 183 – 241.

Література додаткова

1. Ахундов М. Д. Концепции пространства и времени: истоки, эволюция, перспективы. М.: Искусство, 1982. 263 с.

2. Борев Ю. Художественная реальность – система образов. Борев Ю. Эстетика. М.: Политиздат, 1988. С. 148 – 154.

3. Деталь художественная. Пейзаж в литературе. Условность художественная. Литературный энциклопедический словарь; под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева. М.: Сов. энциклопедия, 1987. С. 90, С. 272, С. 458.

4. Коточигова Е. Р. Вещь в художественном изображении. Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины: учебное пособие; под ред. Л. В. Чернец. М.: Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 37 – 47.

5. Коцюбинська М. Література як мистецтво слова (деталь у художньому творі) Вступ до літературознавства. Хрестоматія; упоряд. Н. І. Бернадська. К.: Либідь, 1995. С. 145 – 147.

6. Лихачев Д. Внутренний мир художественного произведения. *Вопросы литературы*. 1968. №8. С. 74 – 87. Режим доступу: http://www.psujournal.narod.ru/lib/lih_inworld.htm

7. Минералов Ю. И. Мнимые неправильности. Минералов Ю. И. Теория художественной словесности (Поэтика и индивидуальность): учебник. М.: Гуманитарный издательский центр «Владос», 1999. С. 33 – 43.

8. Павлович Н. В. Словарь поэтических образов. М.: Эдиториал УРСС, 2002. Т. 1. 249 с.

9. Пейзаж. Художній світ. Художня деталь. Літературознавчий словник-довідник; за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-ге вид., випр., доп. К.: ВЦ «Академія», 2007. С. 527 – 529, С. 717 – 718, С. 718 – 719.

10. Романова Г. И. Мир произведения. Романова Г. И. Практика анализа литературного произведения (Русская классика): учебное пособие; под ред. проф. Л. В. Чернец. 2-е изд., испр. М.: Флинта: Наука, 2006. С. 56 – 96.

11. Савельева В. В. Художественный текст и художественный мир. Алматы: ТОО «Дайк-Пресс», 1996. 192 с.

12. Себина Е. Н. Пейзаж. Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины: учебное пособие; под ред. Л. В. Чернец. М.: Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 228 – 239.

13. Федоров Ф. П. Романтический художественный мир: пространство и время. Рига: Зинатне, 1988. 456 с.

14. Чернец Л. В. Деталь. Литературное произведение как художественное единство. Мир произведения. Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины: учебное пособие; под ред. Л. В. Чернец. М.: Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 62 – 75, С. 153 – 177, С. 191 – 202.

Приклади аналізу

1. Абишева У. К. Чувство природы в ранней прозе Б. Зайцева. Природа в русской художественной литературе: сб науч. статей. СПб., 2004. С. 65 – 74.

2. Бреева Т. Н. Художественный мир Осипа Мандельштама: учебное пособие. М.: ФЛИНТА, 2014. 136 с. Режим доступу: file:///C:/Users/user/Desktop/Художественный_мир_Осипа_Мандельштама.pdf

3. Бублейник Л. В., Оляндэр Л. К. Художественный мир Бориса Пастернака (книга стихов «Когда разгуляется»): монография. Луцк: Вэжа-Друк, 2014. 232 с.

4. Гильфанова Г. Т. Художественный мир Иоганнеса Бобровского: постижение реальности в творчестве писателя Восточной Германии середины XX века. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2017. №3 (399). Вып. 105. С. 15 – 19. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/hudozhestvennyy-mir-iogannesa-bobrovskogo-postizhenie-realnosti-v-tvorchestve-pisatelya-vostochnoy-germanii-serediny-xx-veka>

5. Демчук Н. Пейзаж у прозі Т. Шевченка: (Мікропоетика опису в системі екстервентного психологічного аналізу). Львів: Літопис, 1999. 46 с.

6. Клочек Г. Д. Художній світ поезії Павла Тичини «Ви знаєте, як липа шелестить...» (До проблеми аналізу внутрішнього світу художнього твору з позицій рецептивної поетики). *Дивослово*. 2007. №11. С. 53 – 60.

7. Меньщикова М. К. Предметный мир в комедиях Альфреда де Мюссе. Французский акцент в мировой культуре. К 60-летию А. Н. Таганова: коллект. монография. Иваново: Изд-во «Ивановск. гос. у-т», 2010. С. 35 – 40.

8. Москвина Е. В. Художественный мир Г. Бюхнера. *Преподаватель XXI век*. №4. М., 2006. С. 38 – 40.

9. Топоров В. Н. Апология Плюшкина: вещь в антропоцентрической перспективе. Об индивидуальных образах пространства: «феномен» Батенькова. «Минус»-пространство Сигизмунда Кржижановского. Топоров В. Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ : Исследования в области мифопоэтического: Избранное. М.: Издательская группа «Прогресс» – «Культура», 1995. С. 7 – 111, С. 446 – 475, С. 476 – 574.

10. Харитоновна Е. В. Автор – герой – читатель в художественном мире Светланы Лавровой: субъектная организация, коммуникативные стратеги, специфика нарратива. *Вестник Томского государственного педагогического университета*. 2019. №1 (198). С. 81 – 89.

11. Чудаков А. П. Мир Чехова: Возникновение и утверждение. М. : Советский писатель, 1986. 384 с.

12. Шаталов С. Е. Художественный мир И. С. Тургенева. М.: Наука, 1979. 312 с.

**Лекція на тему:
«Простір і час як категорії художнього світу»**

ПЛАН

1. Поняття про хронотоп (М. Бахтін), різновиди художнього часу і простору.

2. Час як категорія художнього світу. Різновиди художнього часу.
3. Простір як категорія художнього світу. Різновиди художнього простору.
4. Хронотопний аналіз художнього твору.

Завдання

Зробити мультимедійну презентацію будь-якого питання плану.

Першоджерела

1.Бахтін М. Форми часу і хронотопу в романі. Вступ до літературознавства. Хрестоматія; упоряд Н. І. Бернадська. К.: Либідь, 1995. С. 76 – 78.

2.Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. М.: Худож. лит., 1975. С. 234 – 407.
<http://www.infoliolib.info/philol/bahtin/hronmain.html>

3.Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике. Бахтин М. М. Литературно-критические статьи. М.: Искусство, 1986. С. 234 – 407.

4.Хайдеггер М. Искусство и пространство; перевод В. В. Библихина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://orel.rsl.ru/nettext/foreign/haidegger/heideg/artspace.html>

Література базова

1. Алимбочка И. В. Хронотоп как структурный компонент художественного образа. *Актуальные вопросы филологической науки XXI века: сборник статей IV Международной научной конференции молодых ученых, посвященной 80-летию юбилею кафедры иностранных языков (7 февраля 2014 г.)*. Екатеринбург: Изд-во Уральского университета, 2014. С. 457 – 462. http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/37569/1/avfn_2014_98.pdf

2. Бегун Б. Я. Хронотопический анализ литературного произведения. *Русский язык и литература в средних учебных заведениях Украины*. 1991. №11. С. 18 – 22.

3. Бланшо М. Простір літератури. Есе. Львів: Кальварія, 2007. 272 с.

4. Волощук Є. В. Хронотопичний аналіз. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 56 – 58.

5. Есин А. Б. Время и пространство. Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины; Л. В. Чернец, В. Е Хализев и др.; под ред. Л. В. Чернец. М.: Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 47 – 62.

6. Жак Ле Гофф. Простір і час. Жак Ле Гофф. Середньовічна уява; пер. з франц. Я. Кравця. Львів: Літопис, 2007. С. 67 – 118.
7. Качуровський І. Час у літературному творі. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 60 – 62.
8. Кузнецов Ю. Б. Актуальний хронотоп (художній простір і художній час) і кут зору оповідача в імпресіоністичному творі. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №5. С. 46 – 51.
9. Николина Н. А. Художественное время. Художественное пространство. Николина Н. А. Филологический анализ текста: учебное пос. для студентов. М.: Академия, 2003. С. 122 – 144, С. 144 – 155.
10. Пахаренко В. Хронотоп. Пахаренко В. Українська поетика. 3-тє вид. доп. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2009. С. 110 – 113.
11. Пригожин И., Стенгерс И. Время, хаос, квант. К решению парадокса времени; пер. с англ. Ю. А. Данилова. М.: Эдиториал УРСС, 2000. 240 с.
12. Прокофьева В. Ю. Категория пространства в художественном преломлении: локусы и топосы. *Вестник ОГУ*. 2004. № 11. С. 87 – 91.
13. Пыхтина Ю. Г. К проблеме использования пространственной терминологии в современном литературоведении. *Вестник ОГУ*. 2013. № 11 (160). С. 29 – 36.
14. Скорина Л. Методика і технологія дослідження художнього часу і простору. Скорина Л. Аналіз художнього твору: навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. С. 145 – 152.
15. Тмарченко Н. Д. Художественное время, пространство, событие. Теория литературы: учеб. пособие для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений: в 2 т.; под. ред. Н. Д. Тмарченко. Т. 1 : Н. Д. Тмарченко, В. И. Тюпа, С. Н. Бройтман. Теория художественного дискурса. Теоретическая поэтика. 2-е изд., испр. М.: Издательский центр «Академия», 2007. С. 179 – 184.
16. Темирболат А. Б. Категории хронотопа и темпорального ритма в литературе. Монография. Алматы: Ценные бумаги, 2009. 504 с.
17. Фарино Е. Пространство и время текста. Организующие инстанции. Фарино Е. Введение в литературоведение: учебное пособие. СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2004. С. 374 – 424.
18. Хализев В. Е. Время и пространство. Хализев В. Е. Теория литературы. М.: Высшая школа, 2002. С. 247 – 249.
19. Хронотоп. Художній простір. Художній час. Літературознавча енциклопедія: у 2 т.; автор-укладач Ю. І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007. Т. 2. С. 564, 565, С. 565 – 566.

20. Хронотоп. Літературознавчий словник-довідник; за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-ге вид, випр., доп. К.: ВЦ «Академія», 2007. С. 714.

21. Щукина Д. А. Пространство в художественном тексте и пространство художественного текста. СПб.: СПГГИ, 2003. 218 с.

Література додаткова

1. Волощук Е., Бегун Б. Анализ художественного времени и пространства. Волощук Е., Бегун Б. Технэ майевтике. Теория и практика анализа литературного произведения. *Тема*. 1997. №1–2. С. 190 – 225.

2. Волощук Е., Бегун Б. Художественное время и художественное пространство. Волощук Е., Бегун Б. Технэ майевтике. Теория и практика анализа литературного произведения. *Тема*. 1997. №1–2. С. 81 – 85.

3. Время и пространство в литературе. Введение в литературоведение: учебник; под ред. Г. Н. Поспелова. 3-е изд., испр. и доп. М.: Высшая школа, 1988. С. 73 – 75.

4. Копистянська Н. Х. Художній час як категорія порівняльної поезики. *Слов'янські літератури: доповіді. XI Міжнародний з'їзд славістів*. К., 1993. С. 184 – 200.

5. Коркішко В. О. Часопростір як формотворча категорія художнього тексту. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2010. Випуск XXIII. Част. 1. С. 388 – 395.

6. Лихачев Д. С. Поэтика художественного времени. Поэтика художественного пространства. Лихачев Д. С. Поэтика древнерусской литературы. М., 1979. С. 209 – 351.

7. Махлин В. Л. Пространственная форма. Современное зарубежное литературоведение (страны Западной Европы и США) : концепции, школы, термины. Энциклопедический справочник. М.: Интрада – ИНИОН, 1996. С. 119 – 122.

8. Ніколова О. О., Василина К. М. Художній час та простір. Ніколова О. О., Василина К. М. Теорія літератури: навч. посібник. Запоріжжя: Запор. нац. ун-т, 2012. С. 168 – 170.

9. Темирболат А. Б. Проблема хронотопа в современной прозе: учебное пособие. Алматы, 2003. 199 с.

10. Топоров В. Н. Пространство и текст. Топоров В. Н. Текст : семантика и структура. М.: Современник, 1983. С. 227 – 284.

11. Тороп П. Х. Хронотоп. Словарь терминологии тартуско-московской семиотической школы; сост. Я. Левченко; под. рук. И. А. Чернова. 1984 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://diction.chat.ru/xronotop.html> (дата обращения: 06.02.2014).

12. Тюпа В. И. Эстетическая функция художественного пространства. *Пространство и время в литературе и искусстве: сб. науч. трудов.* Даугавпилс: ДГПИ, 1990. С. 9 – 10.
13. Фаликова Н. Э. Хронотоп как категория исторической поэтики. *Проблемы исторической поэтики.* Петрозаводск: ПГУ, 1992. С. 45 – 57. <https://cyberleninka.ru/article/n/hronotop-kak-kategoriya-istoricheskoy-poetiki-1>
14. Флоренский П. А. Время и пространство. *Социологические исследования.* 1988. № 1. С. 9 – 17.
15. Цилевич Л. М. Сюжетотвірна функція хронотопа. *Радянське літературознавство.* 1988. №9. С. 23 – 27.
16. Чернухина М. А. Проблема хронотопа в философии культуры. *Вестник Вятского государственного университета.* 2011. С. 44 – 47. <https://cyberleninka.ru/article/v/problema-hronotopa-v-filosofii-kultury>
17. Шупта-В'язовська О. Категорія художнього часопростору в процесі вивчення в школі. *Кур'єр Кривбасу.* 1997. №71–72. С. 66 – 69.
18. Щетініна Л. М. Часові координати і система дзеркал. *Слово і час.* 1992. №10. С. 74 – 76, С. 94.
19. Яковлева Е. С. Фрагменты русской языковой картины мира (модели пространства, времени восприятия). М.: Гвовис, 1994. 344 с.

Приклади аналізу

1. Белецкая А. Ю. Отражение черт постмодернизма в хронотопе «остров» в романе Дж. Фаулза «Волхв». *Филологические науки. Вопросы теории и практики.* Тамбов: Грамота, 2019. №2. С. 368 – 372. <http://www.gramota.net/materials/2/2019/2/78.html>
2. Бригадир Я. О. Особливості часопросторового виміру збірки поезій Ярослава Веприяка «Ворожба вітру». *Літературознавчі студії.* 2013. Вип. 40 (1). С. 112 – 119. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_40\(1\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_40(1)_17)
3. Габриэлян Н. Ева – это значит «жизнь» (Проблема пространства в современной русской женской прозе). *Вопросы литературы.* 1996. №4. Июль-август. С. 31 – 71.
4. Гуменний М. Хронотоп у романах О. Гончара. *Слово і час.* 1993. №8. С. 22 – 27.
5. Задражилова М. Символизовано просторство в исторической прозе Мережковского. *Мережковский : Мысль и слово.* М., 1999. С. 19 – 30.
6. Захаријева И. П. Образ пространства в прозе Леонида Андреева. *Русская литература XX века: направления и течения: ежегодник.* Екатеринбург: Изд-во Уральского гос. пед. ун-та, 1995. Вып. 2. С. 40 – 46.
7. Калиняк М. Тюремний простір як елемент урбаністичного тексту у прозі І. Франка. *Вісник Львівського університету.* Серія філологічна. 2013. Вип. 58. С. 107 – 117.

8. Копистянська Н. Х. Особливості створення соціально-історичного хронотопу в романах Ф. Кафки «Процес» і «Замок». *Іноземна філологія*. 1997. Вип. 110. С. 157 – 166.
9. Куянцева О. Специфика хронотопа в повести А. Я. Панаевой «Семейство Тальниковых». *Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов*. Курск: Редакция журнала научных публикаций аспирантов и докторантов, 2013. №10. С. 203 – 206.
10. Лихачев Д. С. «Летописное время» у Достоевского. Лихачев Д. С. *Литература – Реальность – Литература*. М.: Сов. писатель, 1981. С. 97 – 116.
11. Лотман Ю. М. Сюжетное пространство русского романа XIX столетия. Лотман Ю. М. *В школе поэтического слова : Пушкин. Лермонтов. Гоголь: кн. для учителя*. М.: Просвещение, 1988. С. 325 – 344.
12. Лотман Ю. М. Проблема художественного пространства в прозе Гоголя. Лотман Ю. М. *Избранные статьи: в 3 т. Т. 1: Статьи по семиотике и типологии культуры*. Таллинн: Изд-во университета, 1992. С. 413 – 447.
13. Москвина Е. В. Хронотоп в пьесе Г. Бюхнера «Смерть Дантона». *Научные труды МПГУ. Серия: Гуманитарные науки. Сборник статей*. М., 2006. С. 167 – 180.
20. Пустовіт Т. М. Особливості хронотопу роману Д. Балашова «Симеон гордий» у контексті художньої реалізації авторської концепції історичного розвитку нації. Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 14-23 березня 2018 р. – Електрон. текст. дані. – 2018. – Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2018/paper/view/3770>.
21. Разумова Н. Е. Творчество А. П. Чехова: Смысл художественного пространства (1880-е гг.): пособие по спецкурсу. Ч. I. Томск, 1997. 77 с.
22. Романова Г. И. Пространственно-временная организация повести В. Г. Распутина «Живи и помни». Романова Г. И. *Практика анализа литературного произведения (Русская классика): учебное пос.; под ред. Л. В. Чернец*. 2-е изд., испр. М.: Флинта: Наука, 2006. С. 69 – 81.
23. Скупейко Л. Форми художнього часу в «Лісовій пісні» Лесі Українки. *Слово і Час*. 2005. №8. С. 16 – 20.
24. Слоньовська О. Парадигма часу в діаспорній і сучасній українській поезії. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2009. № 5. С. 2 – 8.
25. Сенько І. Хронотопи «Зачарованого місця» Миколи Гоголя. *Слово і час*. 2002. №3. С. 46 – 49.
26. Татаркина С. В. Своеобразие художественного пространства в творчестве А. Я. Панаевой. «От текста к контексту»: сборник научных статей. Ишим: Изд-во ИГПИ им. П. П. Ершова, 2002. С. 191 – 195.
27. Ткачук Н. Роман Івана Франка «Для домашнього огнища» : Простір і час. Львів: Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2002. 204 с.

28. Филат Т. В. Поэтика пространства и времени в русской повести конца 1880-х – начала 90-х годов. Днепропетровск: Арт-Пресс, 2002. 418 с.

29. Шутая Н. К. Сюжетные возможности хронотопа «присутственное место» и их использование в произведениях русских классиков XIX в. (на примере прозаических произведений А. С. Пушкина, Н. В. Гоголя и Л. Н. Толстого). *Вестник Московского университета*. Сер. 9. Филология. 2005. №5. С. 64 – 75.

30. Шутая Н. К. Часы как материальный символ времени в романах Достоевского. *Символ науки*. 2015. № 7-2. С. 117 – 119.

Особливості літературного розвитку: напрями, течії, стилі

Перелік ключових питань

1. Літературні напрями і школи.
2. Барокко: етимологія терміна, типологічні риси і представники.
3. Класицизм: філософське підґрунтя, поняття класичної літератури, основні принципи класицизму.
4. Руйнування класицистичних канонів у сентименталізмі.
5. Специфіка романтизму як особливої художньої системи.
6. Йєнська і гейдельберзька школа німецького романтизму.
7. Англійська «Озерна школа» романтиків.
8. Реалістична література XIX ст. і художні принципи реалізму.
9. Натуралізм.
10. Соціалістичний реалізм як літературний напрям.
11. Надреалізм як модерністська течія: її витоки, прийоми та представники у світовій літературі.
12. Магічний реалізм як вплітання магічних елементів в реалістичний світ твору.
13. Загальні риси літератури модернізму.
14. Імпресіонізм: представники, художні засоби та прийоми.
15. Символізм: мистецтво як натяк на предмет, зародки символізму у Франції, засади символізму.
16. Акмеїзм: творча спілка «Цех поетів», маніфести акмеїстів.
17. Унанізм: філософське підґрунтя течії, представники, художні принципи.
18. Футуризм як розрив з минулим і традицією.
19. Італійський футуризм і угруповання письменників-футуристів в Росії.
20. «Школа імажизму» Т. Е. Г'юма. Основні принципи імажизму.
21. Вплив символізму і східної поезії на імажизм.
22. Російський імажинізм: представники, програма, специфіка.

23. Експресіонізм: афективність і трагізм у світосприйнятті письменників,
24. «Празька» школа експресіонізму, поетика експресіонізму.
25. Дадаїзм і швейцарська група «Дада»: представники, ідеї, мистецтво як перформанс.
26. Екзистенціалізм А. Камю і Ж.-П.Сартра.
27. Поняття постмодернізму, його сутність.
28. Типологічні ознаки літератури постмодернізму та провідні напрями в сучасній постмодерністській літературі.
29. Постмодернізм в інтерпретації зарубіжних та українських дослідників.
30. Традиції і новаторство в постмодерністському мистецтві.
31. Проблема класифікації літератури постмодернізму. Філософсько-естетичні засади.
32. Мистецтво і дійсність у постмодерністській парадигмі.
33. Антропоцентризм постмодерністської літератури.

Лекція на тему: «Домодерні літературні напрями».

План

1. Літературний напрям.
2. Бароко: історія терміну, значення, основні течії, їх типологічні риси і представники. Історія дослідження напрямку.
3. Особливості класицизму: визначення, історичні умови розвитку, етапи розвитку, філософське і естетичне підґрунтя, основні принципи, різновиди. Історія дослідження напрямку.
4. Характерні особливості сентименталізму (визначення, теми й мотиви, ознаки, жанри). Філософська та естетична платформа.
5. Романтизм як художня система і романтика як пафос.

Першоджерела

1. Зеров М. Три пори українського романтизму. Вступ до літературознавства. Хрестоматія: навч. посібник; упор. Н. І. Бернадська. К.: Либідь, 1965. С. 163 – 164.

Література базова

До 1-го питання:

1. Васильєв Є. М. Творчий метод. Літературний напрям. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. №4. С. 55 – 58.
2. Васильєв Є. Літературний напрям. Літературні напрями XVI–XIX століть. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник; за

наук. ред. О. Галича. 3-тє вид., стереотип. К.: Либідь, 2006. С. 347 – 350, 350 – 378.

3. Наєнко М. Художні стилі, течії, напрями: синоніми чи словесні замітники? Філологічні семінари. *Художні стилі, течії, напрями: історико-теоретичний аспект*: зб. наук. статей. Вип. 15. К., 2011. С. 5 – 10.

4. Ніколова О. О., Василина К. М. Літературні напрями і школи. Ніколова О. О., Василина К. М. Теорія літератури: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Запоріжжя: Запор. нац. ун-т, 2012. С. 191 – 196.

5. Ніколенко О. М. Межа ХІХ–ХХ століть : основні тенденції та напрямки розвитку літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1999. №9. С. 51 – 54.

6. Пахаренко В. Авторський стиль. Методи. Напрями. Течії. Угрупування. *Українська мова і література*. 2001. № 2. С. 59 – 64.

7. Токмань Г. Цей багатобарвний мистецький світ (Стаття перша). *Дивослово*. 2001. №4. С. 56 – 59.

8. Токмань Г. Цей багатобарвний мистецький світ (Стаття друга). *Дивослово*. 2001. №6. С. 41 – 45.

9. Ференц Н. С. Літературні напрями. Фемінізм. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К.: Знання, 2014. С. 384 – 388. (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).

10. Чуйко К. П. Просвітництво. Виникнення сентименталізму та розвиток класицизму, реалізму, художніх напрямів, нових жанрів. *Зарубіжна література в школі*. 2011. №19. С. 8 – 17.

11. Яценко М. Т. Філософські й ідейно-естетичні основи системи художніх напрямів і течій. Історія української літератури ХІХ століття: у 2-х кн.; за ред. М. Г. Жулинського. К., 2005. Кн. 1. С. 88 – 126.

Література базова

До 2-го питання:

1. Бурко О. Загадка українського літературного бароко : вивчення барокової лірики в 9 кл. *Дивослово*. 2010. № 10. С. 41 – 46.

2. Васильєв Є. Барокко. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури : підручник; за наук. ред. О. Галича. К. : Либідь, 2001. С. 351 – 358.

3. Гуцуляк І. Ретроспекція і сучасний стан вивчення українського бароко: навч. пос. Чернівці: Рута, 2006. 50 с.

4. Геник-Березовська З. Грані культур. Барокко. Романтизм. Модернізм: українська модерна література; пер. з чеської. К. : Гелікон, 2000. 368 с. (Українська модерна література)

5. Девдюк І. В. Барокко і класицизм: спільне та відмінне. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2005. №8. С. 2 – 4.

6. Демчук О. Світло українського бароко (загальний огляд літературного процесу XVII – XVIII століть). *Українська мова і література в школі*. 2000. №4. С. 37 – 40.
7. Ісіченко І. Бароко – мистецький стиль і літературна доба. *Дивослово*. 2010. №10. С. 27 – 34.
8. Михед П. В. Кризь призму бароко. Михед П. В. Статті різних років. К.: Ніка-Центр, 2002. 328 с.
9. Наливайко Д. Феномен українського бароко в європейському контексті. *Слово і час*. 2002. №2. С. 30 – 38.
10. Ніколенко О. М. Бароко, класицизм, просвітництво. Література XVII–XVIII століть: посібник для вчителя. Х.: Ранок, 2008. 223 с.
11. Пахаренко В. Бароко. Пахаренко В. Українська поетика. 3-тє вид. доп. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2009. С. 201 – 212.
12. Солецький О. Українське літературне бароко в дослідженнях Валерія Шевчука. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2001. №6. С. 50 – 53.
13. Ушкалов Л. Есеї про українське бароко. К.: Факт, 2006. 284 с.
14. Ференц Н. С. Бароко. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К.: Знання, 2014. С. 388 – 395. (Серія «Вища освіта XXI століття»). [Електронний ресурс]. Українські підручники онлайн. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/18540516/literatura/baroko>
15. Хомеча Н. Діалог епох : українське бароко і постмодернізм. *Слово і час*. 2003. № 11. С. 59 – 64.
16. Шалагінов Б. Б. Естетика і поетика літератури барокко. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2003. №12. С. 20 – 23.
17. Шевченко В. Українське літературне бароко кінця XVI–XVIII ст. : спроба узагальнення. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2000. №3. С. 66 – 77.
18. Чижевський Д. Українське літературне бароко: вибрані праці з давньої літератури. К.: Обереги, 2003. 576 с.

Література додаткова

До 2-го питання:

1. Андрієнко Л., Мізюк І. Естетична сутність і цінність літератури українського бароко. *Дивослово*. 1997. №2. С. 40 – 42.
2. Баліна К. Н. Художні особливості барокової поезії. *Зарубіжна література в середніх навчальних закладах України*. 2005. С. 48 – 50.
3. Барокко в России: сб. ст.; ред.-сост. Н. А. Евсина, Н. В. Сиповская. М.: Наука, 1994. 324 с.
4. Бетко І. «Nagrobki» Лазаря Барановича – пам'ятка літературного бароко. *Слово і час*. 2003. №12. С. 35 – 41.

5. Вельфлин Г. Ренессанс и барокко : Исследование сущности и становления стиля барокко в Италии; пер. с нем. Е. Лундберга. С.-Пб.: Азбука-классика, 2004. 288 с.
6. Макаров А. Світло українського барокко. К.: Мистецтво, 1994. 288 с.
7. Михайлов А. В. Поэтика барокко : завершение риторической эпохи. Михайлов А. В. Языки культуры. Учебное пособие по культурологии. М., 1997. С. 112 – 175. URL: [www. Volunteering.org.ua/ wordstown / Text / Mihaylov / htm](http://www.Volunteering.org.ua/wordstown/Text/Mihaylov/htm).
8. Надъярных М. Изобретение традиции, или Метаморфозы барокко и классицизма. *Вопросы литературы*. 1999. №4. С. 77 – 110.
9. Николаенко О. Н. Барокко и постмодернизм: диалог через века. *Дивослово*. 2004. № 3. С. 26 – 31.
10. Пронкевич О. В. Перлини барокової поезії. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2005. №4. С. 42 – 44.
11. Рада І. М. Західноєвропейське та українське бароко. Інтегрований урок (зарубіжна література / українська література / образотворче мистецтво) з елементами бесіди. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1998. №2. С. 43 – 45.
12. Развитие барокко и зарождение классицизма в России XVII – начала XVIII в.; А. Н. Робинсон и др.; отв. ред. А. Н. Робинсон; АН СССР, Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького. М.: Наука, 1989. 237 с.
13. Соболев В. О. Українська література доби бароко. Методичні матеріали для студентів філологічного факультету (спеціальність «Українська мова та література»). Донецьк, 2001. 48 с.
14. Солецький О. Валерій Шевчук і бароко. *Дивослово*. 2010. №10. С. 35 – 40.
15. Ушкалов Л. Світ українського барокко : Філологічні етюди. Х.: Око, 1994. 112 с.
16. Шкаруба Л. М. Художественное мышление барокко. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2005. №8. С. 4 – 10.

Література базова

До 3-го питання:

1. Борецький М. І. Класицизм і його різновиди. Матеріали до вивчення теоретичних тем. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1998. №10–12. С. 46 – 47.
2. Васильєв Є. Класицизм. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник; за наук. ред. О. Галича. 3-тє вид., стереотип. К.: Либідь, 2006. С. 358 – 364.

3. Галицька О. «Буало вбив поезію» (О. Пушкін), або Про Класицизм Франції і Росії (опорний та тезисний конспекти). *Зарубіжна література*. 1996. №8. С. 4 – 5.
4. Галицька О. «О люба чуттєвість!», або Сентименталізм як літературний напрямок у Західній Європі і Росії (опорний конспект). *Зарубіжна література*. 1997. №43. С. 3.
5. Зарва В. А. Просвітництво як феномен світової культури. *Слово і час*. 2014. № 2. С. 14 – 24.
6. Крижанівський С. Класицизм XVIII – початку XIX ст. *Українська мова та література*. 2001. №29–32. С. 29 – 31.
7. Лімборський І. Класицизм в українській літературі. *Дивослово*. 2011. №1. С. 43 – 51.
8. Ніколенко О. М. Бароко, класицизм, просвітництво: література XVII–XVIII століть: посібник для вчителя. Х.: Ранок, 2008. 223 с. (Скарбниця словесника).
9. Ніколенко О. М., Хоменко Н. В. Гармонія класицизму. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1999. № 2. С. 12 – 15.
10. Пахаренко В. Класицизм. Пахаренко В. Українська поетика. 3-тє вид. доп. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2009. С. 212 – 224.
11. Первак О. Т. Класицизм як художня система. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1997. №11. С. 38 – 42.
12. Сердюкова Т. Р. Урок, побудований за законами... класицизму: матеріал до вивчення оглядової теми «Література XVII ст.». *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. № 11. С. 63 – 65.
13. Ференц Н. С. Класицизм. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К.: Знання, 2014. С. 395 – 400. (Серія «Вища освіта XXI століття»).
14. Чуйко К. П. Класицизм як художній напрям у літературі та інших видах мистецтва XVII ст. Філософське й естетичне підґрунтя класицизму. Основні правила класицизму. 9 клас. *Зарубіжна література в школі*. 2011. № 18. С. 10 – 19.
15. Шаповал М. Класицистична поетика : аспекти й шляхи розвитку. *Слово і час*. 2000. №5. С. 60 – 62.
16. Шкаруба Л. Высокое искусство классицизма. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2011. №7–8. С. 2 – 34.

Література додаткова

До 3-го питання:

1. Аронова А. А. Маньєризм – классицизм – барокко. Барокко в России. М., 1994. 324 с.

2. Галицька О. «Буало вбив поезію» (О. Пушкін), або Про Класицизм Франції і Росії (опорний та тезисний конспекти). *Зарубіжна література*. 1996. №8. С. 4 – 5.

3. Гуляев Н. А. Класицизм. Гуляев Н. А. Теория литературы: учебное пособие. 2-е изд., испр. и доп. М.: Высшая школа, 1985. С. 191 – 196.

4. Доманский В. А., Кафанова О. Б. Школьник «догоняет» человечество. Об историко-культурном подходе в построении курсов литературы, о практике его реализации (на материале темы «Класицизм»). *Відродження*. 1994. №3. С. 17 – 20.

5. Курилов А. С. Класицизм в русской литературе: исторические границы и периодизация. *Филологические науки*. 1996. № 1. С. 12 – 22.

6. Лімборський І. В. Класицизм як художньо-естетична система : етап становлення, художні форми, національні варіанти. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. № 2. С. 2 – 6.

7. Литературные направления. Класицизм. Введение в литературоведение: учебник; Г. Н. Пospelов, П. А. Николаев, И. Ф. Волков и др.; под ред. Г. Н. Пospelова. 3-е изд, испр. и доп. М.: Высшая школа, 1988. С. 453 – 459.

8. Москвичева Г. В. Русский классицизм. М.: Просвещение, 1986. 192 с.

9. Смирнов А. А. Литературная теория русского классицизма: учеб. пособие. М.: Высш. школа, 1981. 135 с.

10. Стрілецький О. Р. Арка класицизму, квітка романтизму... Опорні конспекти художніх напрямів та епох на уроках зарубіжної літератури. 9 клас. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1998. №8. С. 18.

8. Шкаруба Л. М. Эта трудная тема «Класицизм». Материалы к интегрированному уроку-лекции. 9 класс. *Русский язык и литература в средних учебных заведениях УССР*. 1991. №9. С. 53 – 57.

Література базова

До 4-го питання:

1. Борецький М. І. Сентименталізм. Романтизм. Матеріали до вивчення теоретичних тем. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1999. № 10. С. 55 – 58.

2. Васильєв Є. Сентименталізм. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник; за наук. ред. О. Галича. К.: Либідь, 2001. С. 364 – 370.

3. Лімборський І. В. Сентименталізм. Історія української літератури ХІХ століття: у 2-х кн.; за ред. М. Г. Жулинського. К., 2005. Кн.1. С. 204 – 229.

4. Лімборський І. Український сентименталізм – забута історико-літературна проблема? *Слово і час*. 1994. №2. С. 62 – 66.

5. Пустова Ф. Д. Формування в дев'ятикласників понять «сентименталізм», «романтизм» і «реалізм». *Українська мова і література в школі*. 1990. №7. С. 39 – 45.

6. Саськова Т. Идиллическая героика как феномен сентиментализма. XVIII век: литература в эпоху идиллий и бурь: научный сборник; под ред Н. Т. Пахсарьян. М.: Экон-информ, 2012. С. 44 – 51.

7. Ференц Н. С. Сентименталізм. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К.: Знання, 2014. С. 400 – 404. (Серія «Вища освіта XXI століття»). – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/14990528/literatura/sentimentalizm>.

8. Чижевський Д. І. Український сентименталізм. Романтика. Чижевський Д. І. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. Тернопіль: Феміна, 1994. С. 356 – 371.

Література додаткова

До 4-го питання:

1. Гуляев Н. А. Сентиментализм. Гуляев Н. А. Теория литературы: учебное пособие. 2-е изд., испр. и доп. М.: Высшая школа, 1985. С. 203 – 210.

2. Орлов П. А. Русский сентиментализм. М.: Изд. Моск. ун-та, 1977. 488 с.

3. Кочеткова Н. Д. Герой русского сентиментализма. 1. Чтение в жизни «чувствительного» героя. XVIII век: сб. XIV. Русская литература XVIII – начала XIX века в общественно-культурном контексте. Л.: Наука, Ленингр.отд-ние, 1983. С. 121 – 143.

4. Кочеткова Н. Д. Литература русского сентиментализма (Эстетические и художественные искания). Спб.: Наука, 1994. 288 с. http://xviii.pushkinskiydom.ru/LinkClick.aspx?fileticket=_CgHKqdimXw%3D&tabid=11311

5. Кочеткова Н. Д. Проблемы изучения литературы русского сентиментализма. XVIII век. Сб. 16. Итоги и проблемы изучения русской литературы XVIII века. Л.: Наука, Ленингр. отд-ние, 1989. С. 32 – 44.

6. Кочеткова Н. Д. Русский сентиментализм. Итоги и проблемы изучения. *Русская литература*. 1978. № 2. С. 222 – 230.

7. Кочеткова Н. Д. Русский сентиментализм (Н. М. Карамзин и его окружение). *Русский романтизм*. Сб. статей; отв. ред. К. Н. Григорьян. Л.: Наука, Ленингр. отд-ние, 1978. С. 18 – 37.

8. Кочеткова Н. Д. Сентиментализм и Просвещение (о преемственности идей в русской литературе конца XVIII – начала XIX века). *Русская литература*. 1983. № 4. С. 22 – 38.

9. Макогоненко Г. П. Русское Просвещение. Кризис классицизма. Просветительский реализм и сентиментализм. Радищев и Стерн. Державин.

Купреянова Е. Н., Макогоненко Г. П. Национальное своеобразие русской литературы. Очерки и характеристики. Л.: Наука, 1976. С. 137 – 169.

10. Павлович С. Э. Пути развития русской сентиментальной прозы XVIII века. Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 1974. 224 с.

11. Тураев С. В. От Просвещения к романтизму. М.: Наука, 1983. 255 с.

Література базова

До 5-го питання:

1. Андрущенко Т. Романтизм та діалектика естетичного. *Вища освіта України*. 2011. № 1. С. 70 – 78.

2. Баган О. Літературний романтизм: ідеологія, естетика, стиль. *Дивослово*. 2011. № 3. С. 35 – 45.

3. Бовсунівська Т. Естетика українського романтизму. Історія української естетики першої половини XIX століття. К.: ВД «Бурого», 2001. С. 192 – 300.

4. Галич О. Романтизм. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник; за наук. ред. О. Галича. К.: Либідь, 2001. С. 370 – 378.

5. Курдина Ж. В., Модина Г. И. История зарубежной литературы XIX века. Романтизм: учеб. пособие. М.: Флинта: Наука, 2010. 204 с.

6. Кисельов Н. Дослідження слов'янського романтизму в міжнародному масштабі. *Слово і час*. 2005. № 5. С. 92 – 93.

7. Лімборський І. В. На підступах до романтичного типу художнього мислення: преромантизм в європейських літературах. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2003. № 11. С. 56 – 61.

8. Лексіна Г. Романтизм. *Дніпро*. 2012. №10. С. 124 – 128.

9. Мисюров Н. Н. Романтизм и его национальные варианты. Историко-культурный очерк: учебное пособие. М.: Флинта, 2011. 101 с.

10. Наєнко М. Про пафосний романтизм ... без пафосу. *Слово і час*. 2005. № 9. С. 78 – 81.

11. Наєнко М. К. Романтичний епос : ефект романтизму і українська література. 2-ге вид., зі змін. й допов. К.: Просвіта, 2000. 378 с.

12. Ніколенко О. М. Романтизм як літературний напрям. *Зарубіжна література в середніх навчальних закладах*. Львів: Світ, 2000. С. 30 – 39.

13. Пахаренко В. Романтизм (перша половина XIX ст.). Пахаренко В. Українська поетика. 3-тє вид. доп. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2009. С. 225 – 233.

14. Пригодій С. М., Горенко О. П. Американський романтизм. Полікритика: навч. посіб. для вищ. навч. закл. К.: Либідь, 2006. 439 с.

15. Руссова С. М. Романтизм як літературний напрям. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. № 2. С. 28 – 29.

16. Тимошенко Ю. В. Алгоритм та гіпербола як елементи романтичного стилю. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2001. № 3. С. 55 – 57.

17. Тимошенко Ю. Романтичний символ : художній прийом чи естетичний принцип? *Українська література в загальноосвітній школі*. 2001. № 2. С. 49 – 53.

18. Федоров Ф. П. Художественный мир немецкого романтизма : структура и семантика: монография. М.: МИК, 2004. 366 с.

19. Ференц Н. С. Романтизм. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навч. посібник. К.: Знання, 2014. С. 404 – 410. (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).

20. Чуйко К. П. Особливості романтизму як художнього напрямку, його естетичні принципи. *Зарубіжна література в школі*. 2011. № 23/24. С. 45 – 57.

21. Шкаруба Л. М. Приоритет человека, его творческих сил. Романтизм в литературе и смежных видах искусства. *Зарубіжна література в школах України*. 2010. № 11. С. 42 – 47.

22. Шумкова Т. Л. Зарубежная и русская литература XIX века. Романтизм: учеб. пособие. М.: Флинта: Наука, 2002. 237 с.

23. Янкович О. В., Ханчук І. Д. Факультативний курс «Романтизм у контексті світового літературного процесу» для учнів загальноосвітніх навчальних закладів у контексті допрофільної гуманітарної підготовки. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2012. № 2. С. 2 – 40.

24. Яценко М. Т. Романтизм. Історія української літератури XIX століття: у 2-х кн.; за ред. М. Г. Жулинського. К., 2005. Кн. 1. С. 230 – 285.

Література додаткова

До 5-го питання:

1. Бент М. Течения или этапы? Еще раз о единстве романтизма. *Вопросы литературы*. М., 1990. № 8. С. 218 – 231.

2. Бовсунівська Т. Феномен українського романтизму: посібник. К.: ІЛ НАНУ, 1997. Ч. 1: Теогенез та етногенез. 154 с.; Ч. 2. К., 1998. 108 с.

3. Боженко В. К. Німецький романтизм. *Вікно в світ*. 1999. № 3. С. 90 – 95.

4. Борецький М. І. Сентименталізм. Романтизм: матеріали до вивчення теоретичних тем. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1999. № 10. С. 55 – 58.

5. Ванслов В. В. Эстетика романтизма. М.: Искусство, 1966. 397 с.

6. Гуляев Н. А., Карташова И. В. Роль романтизма в формировании критического реализма. *Русская литература*. 1980. № 3. С. 115 – 132.

7. Гуляев Н. А. Романтизм. Гуляев Н. А. Теория литературы: учебное пособие. 2-е изд., испр. и доп. М.: Высшая школа, 1985. С. 210 – 220.
8. История романтизма в русской литературе. 1790–1825 гг.; под ред. А. С. Курилова и др. М.: Наука, 1979. 312 с.
9. Казакова И. Б., Полякова О. Л. Миф в литературе романтизма. *Обсерватория культуры*. 2011. № 1. С. 112 – 118.
10. Комаринець Т. І. Ідейно-естетичні основи українського романтизму : (проблема національного й інтернаціонального). Л.: Вища школа, 1983. 223 с.
11. Манн Ю. Динамика русского романтизма. М.: Аспект-Пресс, 1995. 384 с.
12. Наливайко Д. Романтизм как эстетическая система. *Вопросы литературы*. 1982. №11. С. 156 – 194.
13. Пустова Ф. Д. Формування в дев'ятикласників понять «сентименталізм», «романтизм» і «реалізм». *Українська мова і література в школі*. 1990. №7. С. 39 – 45.
14. Ружевиц Т. М. Романтизм як напрям. Матеріали до уроку-лекції. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1997. № 11. С. 32 – 33.
15. Тертерян И. Романтизм как целостное явление. *Вопросы литературы*. 1983. № 4. С. 151 – 181.
16. Ткаченко О. Спроба типології романтизму : доба, стиль, мова. *Слово і час*. 1999. № 6. С. 41 – 44.
17. Чижевський Д. І. Український сентименталізм. Романтика. Чижевський Д. І. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. Тернопіль: Феміна, 1994. С. 356 – 371.
18. Шкаруба Л. М. Чтобы сформировать целостное представление о литературном направлении. Интегрированный урок-лекция о романтизме в смежных с литературой видах искусства. 9 класс. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1997. №2. С. 38 – 41.
19. Янкович О. В., Ханчук І. Д. Матеріали до факультативу «Романтизм у контексті світового літературного процесу» (світова та українська література). *Зарубіжна література в школах України*. 2011. № 7–8. С. 90 – 91.

Приклади аналізу

1. Брацка М. «Свій» і «Чужий» козак у поезії «Української школи» польського романтизму. *Слово і час*. 2005. № 4. С. 70 – 77.
2. Гладишев В., Ружевиц Т. Система уроків з вивчення комедії Ж-Б. Мольєра «Міщанин-шляхтич» у межах естетики класицизму. *Всесвітня література та культура*. 2011. №7–8. С. 43 – 48.
3. Грешных В. И. Ранний немецкий романтизм: фрагментарный стиль мышления. Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1991. 144 с.

4. Державин В. Поезія Миколи Зерова і український класицизм. *Українське слово: Хрестоматія української літератури і літературної критики ХХ ст.* К.: Рось, 1993. Кн. 1. С. 522 – 541.
5. Жиялкова Э. М. Традиции сентиментализма в творчестве раннего Достоевского: монографія. Томск, 1989. 272 с.
6. Івашків В. М. Українська романтична драма 30-80-х років ХІХ ст.; АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. К.: Наук. думка, 1990. 143 с.
7. Карпов Н. А. «Приглашение на казнь» и «тюремная» литература эпохи романтизма : к проблеме «Набоков и романтизм». *Русская литература.* 2000. № 2. С. 203 – 210.
8. Качуровський, І. Англійська балада як улюблений жанр романтиків. *Дивослово.* 1998. № 7. С. 7 – 10.
9. Козак С. Неоромантична концепція слова Лесі Українки. *Сучасність.* 1993. № 2. С. 138 – 144.
10. Логвин Г. П. Романтические стилевые течения в русской прозе 30-х годов ХХ века: учеб. пособие. Николаев: Изд. Прокопчук Т. Ю., 2011. 111 с.
11. Логвін Г. Релігійний (християнський) романтизм і його вираження в літературі (проза П. Куліша, М. Костомарова, Я. Івашкевича). Міф і ноосфера. *Українська мова і література в школі.* 2000. № 6. С. 64 – 69.
12. Над'ярних Н. За парадоксами бароко й футуризму («В космічному оркестрі» Павла Тичини). *Слово і час.* 1997. №10. С. 6 – 16.
13. Наливайко Д. Бароко і драма Кальдерона «Життя – це сон». *Тема.* 2000. №1. С. 5 – 18.
14. Наливайко Д. С., Шахова К. О. Зарубіжна література ХІХ ст.: доба романтизму: підручник. К.: Заповіт, 1997. 464 с.
15. Нахлік Є. К. Українська романтична проза 20–60-х років ХІХ ст.; АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. К.: Наук. думка, 1988. 320 с.
16. Ніколенко О. М. Романтизм у поезії: Г. Гейне, Дж. Г. Байрон, А. Міцкевич, Г. Лонгфелло: посіб. для вчителя. Х.: Ранок: Веста, 2003. 173 с. (Скарбниця словесника).
17. Павлычко С. Д. Философская поэзия американского романтизма : Эмерсон, Уитмен, Дикинсон ; АН УССР, Ин-т лит. им. Т. Г. Шевченко. К.: Наук. думка, 1988. 227 с.
18. Чижевський Д. Слов'янський романтизм. *Слово і час.* 2005. № 4. С. 59 – 67; № 8. С. 51 – 65; № 9. С. 65 – 78.
19. Яценко М. Романтизм як художній напрям в українській літературі. *Українська мова і література в школі.* 1988. № 10. С. 28 – 36.

Практичне заняття на тему: «Реалізм як напрям, течія і художній метод».

План

1. Реалізм, його особливості, система жанрів. Реалізм та інші принципи відображення життя. Основні етапи розвитку реалізму, типи реалізму.
2. Просвітницький реалізм: визначення, основні риси поетики.
3. Критичний реалізм: виникнення, художні принципи, представники.
4. Реалізм і натуралізм: спільне та відмінне.
5. Соціалістичний реалізм як літературний напрям і єдина художня система, дозволена радянським письменникам. Генеза й типологія.
6. Надреалізм, або сюрреалізм, як течія модернізму.
7. Магічний реалізм: проблеми визначення, часові межі, основні риси поетики, художні прийоми, представники.
8. Неореалізм: ідеологія, поетика, творча еволюція.

Завдання

1. Виокремити в романі «Сто років самотності» Г. Г. Маркеса риси магічного реалізму.
2. Підготувати комп'ютерну презентацію відповіді на одне питання плану.

Література базова

1. Абишева У. К. Неореализм в русской литературе 1900-10-х годов. М.: Изд-во Московского ун-та, 2005. 286 с.
2. Бархудаев Г., Крючко Е. Фиктивный реализм: метод. пособие по изучению соврем. рус. лит. *Знамя*. 2011. № 7. С. 175 – 189.
3. Булавка Л. А. Социалистический реализм: превратности метода. Философский дискурс. М.: Культур. революция, 2007. 261 с. (АЕСТЕТИСА).
4. Басинский П. Что такое русский реализм? *Литературная учеба*. 1995. Кн. 2–3. С. 156 – 159.
5. Борецький М. І. Реалізм. Матеріали до вивчення теоретичних тем. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1998. №12. С. 52 – 57.
6. Васильєв Є. Реалізм. Соціалістичний реалізм. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник; за наук. ред. О. Галича. 3-тє вид., стереотип. К.: Либідь, 2006. С. 378 – 387, 434 – 437.

7. Галич О. А. Реалізм і його вплив на розвиток літературознавства. Галич О. А. Історія літературознавства: підручник. Луганськ: Книжковий світ, 2009. С. 101 – 106.
8. Гундорова Т. Соцреалізм: між модерном і авангардом. *Слово і час*. 2008. №4. С. 14 – 21. <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/131542/03-Hundorova.pdf?sequence=1>
9. Давыдова Т. Т. Русский неореализм. Идеология, поэтика, творческая эволюция. 2-е изд. М.: Флинта, 2006. 336 с.
10. Захарова В. Т., Комышкова Т. П. Неореализм в русской прозе XX в. : типология художественного сознания в аспекте исторической поэтики: уч. пособие. Н. Новгород: НГПУ, 2008. 113 с.
11. Ковалів Ю. «Соцреалізм» – глухий кут історії літератури. *Слово і час*. 2009. № 4. С. 27 – 42.
12. Ксьондзик Н. Феномен соціалістичного реалізму: що? як? коли? *Дивослово*. 2011. № 5. С. 50 – 54.
13. Луков В. А. Неореализм в литературе. *Знание. Понимание. Умение*. 2013. №1. С. 289 – 292. <https://cyberleninka.ru/article/n/neorealizm-v-literature>
14. Макарова И. А. Социалистический реализм. Русская литература XX века. Школы, направления, методы творческой работы: учеб. для вузов; под ред. С. И. Тимина. СПб.; М., 2002. С. 221 – 237.
15. Медведюк Л. Теорія соціалістичного реалізму як канон реалізоцентризму. *Слово і час*. 2003. №12. С. 13 – 19.
16. Наливайко Д. Замітки щодо генези й типології соціалістичного реалізму. *Слово і час*. 2008. № 9. С. 46 – 52.
17. Нев'ярович Н. Ю. Основні риси поетики «магічного реалізму». *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2006. № 6. С. 4 – 8.
18. Паньков Н. Смысл и происхождение термина «готический реализм». *Вопросы литературы*. 2008. № 1. С. 227 – 248.
19. Пахаренко В. Реалізм (друга половина XIX ст.). Соцреалізм (20–80-ті роки XX ст.). Пахаренко В. Українська поетика. 3-тє вид. доп. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2009. С. 233 – 251, С. 336 – 344.
20. Романов И. А. Новый реализм как феномен современной русской литературы. Интерпретация текста: лингвистический, литературоведческий и методический аспект: материалы V Междунар. науч. конф. Чита: ЗабГУ, 2012. С. 83 – 93.
21. Реалізм. Соціалістичний реалізм. Літературознавчий словник-довідник; за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-ге вид, випр., доп. К.: ВЦ «Академія», 2006. С. 573 – 574, С. 636 – 637.
22. Рева Л. В. Неореалізм: дискурс теорій та художніх ідей (на матеріалі української та російської літератури і критики). К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 344 с.

23. Смирнов Ю. В. К вопросу о реализме и его интерпретациях. *Труды Нижегородского государственного технического университета им. Р. Е. Алексеева*. 2012. №3 (96). С. 288 – 296. <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-realizme-i-ego-interpretatsiyah>

24. Філатова О. С. Автор і текст у системі соцреалізму: монографія. Миколаїв: Іліон, 2017. 243 с.

25. Ференц Н. С. Реалізм. Натуралізм. Соціалістичний реалізм. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К. : Знання, 2014. С. 410 – 410, С. 419 – 421, С. 469 – 474. (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).

26. Шалагінов Б. Соцреалізм як нереалізований проект (погляд германіста). *Всесвіт*. 2012. № 5/6. С. 207 – 220.

Література додаткова

1. Бандура О. Соціалістичний реалізм як літературний метод. *Дивослово*. 1996. №9. С. 23 – 25.

2. Виноградов В. В. Реализм и развитие русского литературного языка (1957). Виноградов В. В. Избранные труды. Язык и стиль русских писателей. От Гоголя до Ахматовой. М.: Наука, 2003. С. 124 – 163.

3. Гончар О. І. Просвітительський реалізм в українській літературі : жанри та стилі / АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. К.: Наук. думка, 1989. 174 с.

4. Гуревич А. М. Динамика русского реализма (в русской литературе XIX века): пособие для учителей. М.: Гардарики, 1995. 88 с.

5. Добренко Є. Тоталітарні засади соцреалізму. *Слово і час*. 1992. №7. С. 8 – 15.

6. Кантор В. «Принцип христианского реализма», или против утопического своеволия. *Вопросы литературы*. 1998. Ноябрь–декабрь. С. 129 – 153.

7. Келдыш В. А. Реализм и неореализм. Дьякова Е. А., Катаев В. Б., Келдыш В. А., Козьменко М. В., Полонский В. В., Примочкина Н. Н., Тамаренко Н. Д., Тюпа В. И. История русской литературы конца XIX – начала XX в.: учебное пособие для студентов высших учебных завед.: в 2 т. М.: Академия, 2007. С. 183 – 206.

8. Келдыш В. А. Реализм и неореализм. Русская литература рубежа веков (1890-е – начало 1920-х годов): в 2 кн. М., 2007. Кн. 1. С. 259 – 335.

9. Крутікова Н. До питання про реалізм. *Слово і час*. 2003. №12. С. 3 – 13.

10. Ксьондзик Н. Феномен соціалістичного реалізму : що? як? коли? *Дивослово*. 2011. №5. С. 50 – 54.

11. Мацевко Л. Особливості реалізму в літературі початку ХХ століття. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1999. №8. С. 40 – 45.
12. Мещеряков В. П. Социалистический реализм. Основы литературоведения: учебное пособие для филол. факультетов пед. ун-тов; В. П. Мещеряков, А. С. Козлов, Н. П. Кубарева, М. Н. Сербул; под общ. ред. В. П. Мещерякова. М.: Моск. Лицей, 2000. С. 284 – 304.
13. Наливайко Д. Епістемологія й поетика реалізму. *Слово і час*. 2004. № 11. С. 3 – 17.
14. Нежива Л. Сприймати літературу чуттєво, образно, осмислено. Методичні прийоми вивчення літературних напрямів класицизм, романтизм, реалізм. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2010. №10. С. 46 – 53.
15. Панченко В. Українська версія соцреалізму. *Слово і час*. 2011. №7. С. 23 – 26.
16. Петров С. М. Социалистический реализм: кн. для учащихся. М. : Просвещение, 1987. 208 с.
17. Сухих И. Русская литература. XIX век: второй период русского реализма (1840–1880-е гг.). *Звезда*. 2006. № 3. С. 223 – 234.
18. Терц А. (Синявский А.). Что такое социалистический реализм. *Литературное обозрение*. М., 1989. № 8. С. 89 – 100.
19. Хархун В. Соцреалізм як канонічне мистецтво. *Слово і час*. 2010. № 9. С. 3 – 13.
20. Ходанич Л., Ходанич П. Проблема переоцінки естетичних явищ соцреалізму в шкільному курсі літератури. *Дивослово*. 2009. № 4. С. 20.
21. Чижевський Д. Реалізм в українській літературі. *Слово і час*. 1998. № 2. С. 8 – 13.

Приклади аналізу

1. Абишева У. К. «Вечно творимая жизнь» (к проблеме неореализма в рассказах И. С. Шмелева 1910-х годов). Ершовские чтения–XIII. Междунар. науч. конфер. Ишим, 2003. С. 4 – 17
2. Абишева У. К. «Между двух зорь» И. А. Новикова как неореалистический роман. И. А. Новиков в кругу писателей-современников. Сб. науч. статей. Орел, 2003. С. 51 – 65.
3. Абишева У. К. Неореализм в русской литературе 1900–1910- х годов. М.: Изд-во Моск. ун-та, 2005. 286 с.
4. Зарва В. А. Розвиток ідей Просвітництва в російській та українській прозі 60-80-х рр. XIX ст. *Теорія літератури : концепції, інтерпретації*: наук. зб.; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології, Каф. теорії л-ри, компаративістики і літ. творчості; редкол.: Л. В. Грицик (голова) [та ін.]. К., 2012. С. 92 – 97.

5. Затонський Д. «Сутність нашої самотності». Про «магічний реалізм» Габріеля Гарсія Маркеса. *Всесвітня література та культура в навчальному закладі України*. 2001. №12. С. 34 – 37.

6. Кливенкова Д. А. Черты неореализма в романе В. С. Маканина «Испуг». *Современная филология: материалы II Междунар. науч. конф.* (г. Уфа, январь 2013 г.). Уфа: Лето, 2013. С. 31 – 34. <https://moluch.ru/conf/phil/archive/78/3279/>

7. Штейнбук Ф. М. Творча інтерпретація учнями епізоду з роману Гарсія Маркеса «Сто років самотності» – засіб опанування поняттям «магічний реалізм»: Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2000. № 4. С. 51 – 52.

Методичні рекомендації

Готуючи відповіді на теоретичні питання за планом практичного, варто докладніше зупинитися на наступних проблемах.

Реалізм. Проблема визначення поняття і часових меж напрямку. Реалізм як правдиве зображення дійсності: «реалізм античності», «гротескний реалізм» доби Відродження, «просвітницький реалізм». Утвердження реалізму як літературного напрямку у 30-ті роки ХІХ ст.

Критичний реалізм. Причини виникнення терміна в радянську добу (М. Горький) на позначення реалістичної літератури ХІХ ст. Найяскравіші представники критичного реалізму. Критичний реалізм як опозиція романтизму: зображення сучасного життя, «маленької людини», соціальної природу її конфлікту з дійсністю; увага до прози, широке використання побутової мови (жаргонізми, діалектизми тощо), осмислення й оцінка зображених явищ. Художні принципи реалізму: правдивість, синтез загального й індивідуального («відобразити всіх в одному»), соціальність, історичність.

Реалізм і натуралізм. Правдивість реалізму і фактографізм, документальність натуралізму. Позитивістські погляди натуралістів. Прагнення об'єктивності і безособовості, відмова від моралізаторства. Розширення тематики за рахунок зображення малопривабливих аспектів дійсності. Увага до біологічно-обумовленої поведінки людини (спадковість, інстинкти) та впливу на неї середовища. Е. Золя – фундатор і теоретик «меданської» школи французького натуралізму. Розвиток натуралізму в інших європейських країнах.

Зміст поняття «соцреалізм». Поєднання правдивості та історичності з обов'язковою ідеологічною настановою (уславлення комунізму). Обмежена тематика: ілюстрування індустріалізації й колективізації, патріотизм у повоєнні часи тощо. Відображення дійсності в рожевих тонах. Спрощений характер позитивного, ідеалізованого героя творів і наявність персонажа-ворога. Дидактизм і моралізаторство. Простота і зрозумілість художніх

засобів. Соцреалізм і класицизм (А. Синявський). Соцреалізм і масова література (Т. Гундорова).

Сюрреалізм. А. Бретон і Ф. Супо – теоретики надреалізму («Маніфест сюрреалізму»). Витоки сюрреалістичної течії модернізму в дадаїзмі. Сюрреалізм і фрейдизм: несвідоме, змішення реальності і сну/галюцинації, «автоматичне письмо», сублимація. Прийоми: надметафорійність, фантазмагорія, неочікувані асоціації, поєднання різнорідних елементів, еротика, іронія, композиційна хаотичність. Представники сюрреалізму у світовій літературі.

Магічний реалізм як вплітання магічних елементів у реалістичний світ твору. Проблеми визначення: художній метод, стиль, модерністська течія, постмодерністський дискурс. Дискусії навколо часових меж магічного реалізму і проблема традиції магічного реалізму у світовій літературі (Ф. Рабле, Е. Т. А. Гофман, М. Гоголь, М. Булгаков). Витоки «чудесної реальності» в латиноамериканській художній літературі: міфологічна система індіанців, повість «Царство земне» як спроба А. Карпентьєра змалювати загострену реальність, у якій з'являються дивні елементи чудесного. Сплеск магічного реалізму в 60-ті рр. ХХ ст. завдяки творчості Г. Г. Маркеса («Сто років самотності», «Стариган із крилами»).

Магічний реалізм в українській літературі: химерні романи В. Земляка («Лебедина зграя», «Зелені млини»), прозові твори Ю. Андруховича («Рекреації», «Московіада», «Перверзії», «Дванадцять обручів»). Принципи і прийоми магічного реалізму: фантастичні елементи не пояснюються, персонажі з легкістю сприймають логіку магічного, символізація, принцип контрастного зображення (магічне/повсякденне, минуле / теперішнє, персонажі-антиподи), викривлений час (циклічний, відсутній, часовий колапс, коли поточний момент нагадує або повторює минуле), порушення причинно-наслідкових зв'язків, представлення подій з різних поглядів, відкритий фінал твору.

Лекція на тему: «Специфіка модернізму та його стильових течій».

План

1. Поняття модернізму і дискусії навколо нього. Етапи розвитку модернізму (декаданс, авангардизм).
2. Загальні риси літератури модернізму.
3. Модернізм та його стильові течії:
  - 3.1. Течії раннього модернізму (імпресіонізм, символізм, неоромантизм). Поняття, філософські основи. Естетичні принципи, представники.

3.2. Течії зрілого модернізму (футуризм, акмеїзм, імажизм та імажинізм, сюрреалізм, експресіонізм, дадаїзм). Поняття, філософські основи. Естетичні принципи, представники.

4. Екзистенціалізм у філософії і мистецтві слова.

Завдання

Підготувати презентацію в PowerPoint за однією з течій модернізму, зазначеній у плані практичного.

Література базова

1. Агеєва В. Апологія модерну : обрис ХХ віку: статті та есеї. К.: Грані-Т, 2011. 405 с. (De profundis).

2. Бабич С. Український модернізм із столітньої відстані. *Слово і Час*. 2001. №7. С. 93 – 94.

3. Волощук Є. Відкриті питання модернізму (на матеріалі німецькомовних літератур). *Вікно в світ: Зарубіжна література: наукові дослідження, історія, методика викладання*. 2005. № 1 (19). С. 86 – 117.

4. Волощук Є. М. Про модернізм та його тенденції (на матеріалі німецької літератури). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2010. №10. С. 58 – 62.

5. Гундорова Т. Проявлення слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація: монографія. 2-ге вид., перер., доп. К.: Критика, 2009. 447 с.

6. Гундорова Т. Фрідріх Ніцше й український модернізм. *Слово і Час*. 1997. №4. С. 29 – 33.

7. Генік-Березовська З. Грані культур. Бароко. Романтизм. Модернізм; пер. з чеської Г. Сиваченко; упоряд. та прим. М. Коцюбинська, Г. Сиваченко; вступ. ст. М. Коцюбинська. К.: Гелікон, 2000. 368 с. – (Українська модерна література)

8. Зубрицька М. Філософські основи європейського модернізму. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. 2-е вид., доп.; за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 53 – 54.

9. Ільницький М. Ранній український модернізм : польська рецепція. *Слово і час*. 2008. №3. С. 55 – 65.

10. Ільницький О. Український футуризм (1914–1930); перекл. з англ. Р. Тхорук. Львів: Літопис, 2003. 367 с.

11. Ковальова О. Співвідношення модернізму та авангардизму: теоретична неузгодженість. *Слово і час*. 2004. № 11. С. 74 – 78.

12. Колошук Н. Модернізм, екзистенціалізм, постмодернізм... Літературні напрямки і типи творчості у ХХ ст. *Українська мова і література в середніх школах*. 2002. № 4. С. 36 – 45.

13. Мойсієнко А. Традиції модерну і модерн традицій. Ужгород: Патент, 2001. 80 с.
14. Моклиця М. Модернізм – проблема теоретична й психологічна. *Слово і Час*. 2001. № 1. С. 32 – 38.
15. Моклиця М. В. Філософія модернізму (стаття перша). *Всесвітня література в навчальних закладах України*. 2001. № 8. С. 55 – 57; (стаття друга). 2002. №1. С. 39 – 41.
16. Моренець В. Народництво – позитивізм – модернізм. *Слово і час*. 2000. №1. С. 35 – 39.
17. Наєнко М. Модернізм : декларації, маніфести і реальність. *Слово і Час*. 2003. №11. С. 3 – 7.
18. Назарець В. М. Модерністська проза початку ХХ століття. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. № 10. С. 3 – 10.
19. Нестелєєв М. На межі: Суїцидальний дискурс раннього модернізму: монографія. К.: Академвидав, 2013. 256 с.
20. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі: монографія. К.: Основи, 2002. 679 с.
21. Пахаренко В. Модернізм (кінець ХІХ–ХХ ст.). Пахаренко В. Українська поезика. 3-тє вид. доп. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2009. С. 252 – 344.
22. Поліщук Я. Поліфункціональність міфу в поезиці модернізму. *Слово і Час*. 2001. №2. С. 35 – 45.
23. Половинкина О. Английский модернизм и «американские туристы». *Вопросы литературы*. 2018. №1. С. 209 – 224.
24. Рогозинський В. Фрідріх Ніцше : за і проти. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2001. №11. С. 62 – 64.
25. Ференц Н. С. Модернізм і його стильові течії. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К.: Знання, 2014. С. 421 – 469. (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).
26. Шахова К. Модернізм і постмодернізм у ХХ ст. : проблеми взаємовпливу і взаємозалежності. *Зарубіжна література*. 2002. Квітень. (№ 14). С. 1 – 2.
27. Яценко Т. Модернізм як мистецьке явище другої половини ХІХ – початку ХХ століття. Оглядова лекція у структурі літературного курсу за вибором. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2010. №9. С. 33 – 37.

Література додаткова

1. Бушманова Н. И. Английский модернизм : психологическая проза. Ярославль: Пединститут, 1992. 148 с.
2. Волощук Є. Література духовного досвіду (Про модернізм та його тенденції (на матеріалі німецькомовної літератури)). *Всесвітня література в навчальних закладах України*. 2001. № 8. С. 58 – 62.

3. Галицька О. Від декадансу до модернізму (опорний конспект). *Зарубіжна література*. 1996. №1. С. 3.
  4. Грабович Г. Заклинання українського модернізму. *Слово і час*. 1996. № 1. С. 41 – 49.
  5. Гуляев Н. А. Модернизм. Гуляев Н. А. Теория литературы: учеб. пособие для филолог. спец. пед институтов. 2-е изд., испр. и доп. М. : Высшая школа, 1985. С. 233 – 241.
  6. Гундорова Т. Європейський модернізм чи європейські модернізми? (Українська перспектива). *Слово і час*. 1995. № 2. С. 28 – 31.
  7. Гундорова Т. Модернізм як семіотична практика (підходи до моделювання структур українського модерну). *Слово і час*. 1996. №6. С. 43 – 51.
  8. Гундорова Т. Реалізм і неоромантизм в українській літературі початку ХХ ст. (теоретично-методологічний аспект). Проблеми історії та теорії реалізму української літератури ХІХ – початку ХХ ст. К., 1991. С. 166 – 191.
  9. Гундорова Т., Шумило Н. Тенденції розвитку художнього мислення (початок ХХ ст.). Модернізм. *Слово і час*. 1993. №1. С. 55 – 66.
  10. Затонский Д. Модернизм и постмодернизм : Мысли об извечном коловращении изящных и неизящных искусств (От сочинителя Умберто Эко до пророка Екклесиаста). Харьков: Фолио, 2000. 256 с.
  11. Ільницький М. Ранній український модернізм : польська рецепція. *Слово і час*. 2008. № 3. С. 55 – 65.
  12. Костенко Н. Аспекти модернізму (Зауваги з приводу двох вузівських посібників). *Слово і Час*. 2001. №2. С. 46 – 51.
  13. Кубарева Н. П. Декаданс. Модернизм. Основы литературоведения: учебное пособие для филол. факультетов пед. ун-тов; В. П. Мещеряков, А. С. Козлов, Н. П. Кубарева, М. Н. Сербул; под общ. ред. В. П. Мещерякова. М. : Моск. Лицей, 2000. С. 259 – 283.
  14. Мартинсон Г. Модернізм: (Модерністи про модернізм). *Тема*. 1999. №3. С. 12 – 13.
  15. Мовчан Р. В. Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі: монографія. К.: ВД «Стилос», 2008. 544 с.
  16. Монахова Т. В. Народництво, модернізм і постмодернізм у лінгвістиці тексту. *Мовознавство*. 2013. № 4. С. 44 – 57.
  17. Морозов Ю. Мистецтво на стрічці Мьобіуса, або Від чого відмовився і що провістив модернізм. *Тема*. 1999. №3. С. 5 – 11.
  18. Моренець В. Національні шляхи поетичного модерну першої половини ХХ ст.: Україна і Польща. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. 327 с.
  19. Наєнко М. Дискурс модерного літературознавства. *Дивослово*. 2002. №11. С. 4 – 8.

20. Наливайко Д. С. Про співвідношення «декадансу», «модернізму», «авангардизму». *Слово і час*. 1997. №11–12. С. 44 – 48.
21. Ніколенко О. М. Модернізм в українській та зарубіжній поезії кінця XIX–початку XX ст. : основні тенденції та напрямки розвитку літератури. 10 клас. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1998. №3. С. 32 – 36.
22. Ніколенко О. М. Межа XIX–XX століть : основні тенденції та напрямки розвитку літератури. 10 клас. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1999. №9. С. 51 – 54.
23. Нестелеєв М. На межі. Суїцидальний дискурс українського модернізму. К.: Академвидав, 2013. 256 с.
24. Пахаренко В. Поетика модернізму, авангардизму, постмодернізму. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2006. № 2. С. 50 – 56.
25. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму: літературознавчі студії: монографія. 2-е вид., доп. і перер. Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2002. 392 с.
26. Сурова О. Ю. Человек в модернистской культуре. Зарубежная литература второго тысячелетия. 1000–2000: уч. пос.; под ред. Л. Г. Андреева. М. : Высшая школа, 2001. С. 221 – 291.
27. Таранік К. Вивчення літератури раннього модернізму в 10 класі. *Тема*. 2001. №1. С. 60 – 70.
28. Яковенко С. Романтики, естети, ніцшеанці : Українська та польська літературна критика раннього модернізму; ред. : Б. Матіяш. К. : Критика, 2006. 295 с.

Імпресіонізм

1. Агеєва В. П. Українська імпресіоністична проза. К.: Наук. думка, 1994. 158 с.
2. Кузнецов Ю. Б. Імпресіонізм в українській прозі кінця XIX – початку XX ст. : Проблеми естетики і поетики; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. К.: МП «Зодіак-Еко», 1995. 303 с.
3. Кузнецов Ю. Поезії в прозі – витоки імпресіонізму. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2004. № 1. С. 185 – 193.
4. Усенко Л. В. Импрессионизм в русской прозе начала XX века. Ростов н/Д. : Изд-во Ростовского ун-та, 1988. 237 с.
5. Ярощук С., Кухарук Н. Імпресіонізм як явище мистецтва : розгляд особливостей стилю в малярстві, українській і європейській літературах. *Дивослово*. 2007. №11. С. 12 – 16.
6. Яструбецька Г. Експресіонізм – імпресіонізм: стильова опозиція чи дифузія? *Слово і час*. 2006. № 2. С. 39 – 45.

Символізм

1. Белый А. Символизм как миропонимание. М.: Республика, 1994. 365 с.
2. Бур'ян О. Символізм. *Дніпро*. 2011. №11. С. 144 – 149.
3. Гужиева Н. В. «Русские символисты» – литературно-книжный манифест модернизма. *Русская литература*. 2000. № 2. С. 64 – 80.
4. Казин А. Неоромантическая философия художественной культуры (к характеристике мировоззрения русского символизма). *Вопросы философии*. 1980. № 7. С. 143 – 154.
5. Келот Хуан Эдуардо. Словарь символов. М.: «REFL-book», 1994. 608 с.
6. Лекманов О. А. Символизм. Русская литература XX века. Школы, направления, методы творческой работы: учеб. для вузов; под ред. С. И. Тимина. СПб. ; М., 2002. С. 13 – 30.
7. Минералова И. Г. Русская литература серебряного века. Поэтика символизма: учеб. пособие для вузов. М.: Флинта : Наука, 2003. 268 с.
8. Неженец Н. И. Русские символисты. М.: Знание, 1992. 62 с.
9. Олійник О. Феномен символізму в системі українського модерну. *Слово і час*. 1998. № 6. С. 63 – 68.
10. Пахаренко В. Неокласицизм. Символізм. *Українська мова і література*. 2001. № 6. С. 43 – 47.
11. Ханзен-Леве А. Русский символизм. Система поэтических мотивов. Мифопоэтический символизм. Космическая символика; пер. с нем. М. Ю. Некрасова. СПб.: Академический проект, 2003. 816 с.

Неоромантизм

1. Келдыш В. А. Реализм и неореализм. Дьякова Е. А., Катаев В. Б., Келдыш В. А., Козьменко М. В., Полонский В. В., Примочкина Н. Н., Тамаренко Н. Д., Тюпа В. И. История русской литературы конца XIX – начала XX в.: учебное пособие для студентов высших учебных завед.: в 2 т. М.: Академия, 2007. С. 183 – 206.
2. Козлов С. С. Мифология неоромантизма в литературе модерна. Курск: Курский гос. пед. ун-т, 2000. 91 с.
3. Моренець В. Неоромантизм (уривок з авторської студії «Стильові пошуки української поезії другої половини XX століття»). *На пошану пам'яті Віктора Кутастого*: зб. наук. пр.; упоряд. і наук. ред. В. Моренець. К., 2004. С. 146 – 163.
4. Миронюк Л. Генезис неоромантизму. *Актуальні питання слов'янської філології*: міжвуз. зб. наук. ст. К.; Ніжин, 2006. Вип. XI: Лінгвістика і літературознавство. С. 133 – 140.

5. Неоромантизм. Літературознавча енциклопедія: у 2 т.; автор-укладач Ю. І. Ковалів. К., 2007. Т. 2: М (Маадай-Кара) – Я (я-форма). С. 118 – 119.
6. Ошис В. Неоромантизм и психологический реализм. История всемирной литературы: в 9 т. М., 1994. Т. 8. С. 320 – 324.
7. Пахаренко В. Неоромантика. Пахаренко В. Нарис української поезики. До нових підходів у вивченні літератури. К., 1997. С. 48 – 50.
8. Соколянський М. Неоромантизм як літературна течія. *Питання літературознавства*: наук. зб. Вип. 1. Львів, 1993. С. 24 – 36.
9. Толмачев В. Неоромантизм и английская литература начала XX века. Зарубежная литература конца XIX – начала XX века: в 2 т. М., 2007. Т. 2. С. 63 – 80.
10. Тузков С. А., Тузкова И. В. Неореализм : жанрово-стилевые поиски в русской литературе конца XIX – начала XX века: учебное пособие. М.: Флинта: Наука, 2009. 336 с.
11. Царик Д. Типология неоромантизма. Кишинев, 1984. 167 с.
12. Чапля І. «Новоромантизм» у трактуванні Л. Українки. *Наукові записки Дніпропетровського держ. ун-ту*. 1961. Т. 65. Вип. XII. С. 89 – 99.
13. Шпильова О. Український неоромантизм. *Урок української*. 1999. № 1. С. 32 – 35.

Приклади аналізу

1. Абишева У. К. Об импрессионизме Б. Зайцева. *Вестник Казахского национального ун-та*. Серия филологическая. №15. Алматы, 1997. С. 132 – 138.
2. Баліна К. Асоціація як атрибут поезики символізму: на матеріалі творів Верлена і Рембо. *Тема*. 2001. №2. С. 112 – 125.
3. Булаховська Ю. Л. На перетині гуманістичної та модерністської традицій та духовні джерела творчості Томаса Манна. *Всесвітня література в навчальних закладах України*. 2002. № 2. С. 52 – 53.
4. Васишин І. Віртуальний світ українського екзистенціалізму (Ю. Косач і В. Домонтович). *Слово і Час*. 2003. №6. С. 70 – 75.
5. Войтюк А. Неоромантизм Лесі Українки як цілісна художня система. Проблеми творчості Лесі Українки: посібник зі спецкурсу. Дрогобич, 2001. С. 49 – 57.
6. Волощук Є. Франц Кафка і Томас Манн : два типи модерністського художнього мислення («дисгармонійного» і «гармонійного»). *Всесвітня література в навчальних закладах України*. 2001. № 8. С. 54 – 57.
7. Гальчук О. «...не минає міт!»: Античний текст у поетичному просторі українського модернізму 1910 – 1930-х років. Чернівці: Книги ХХІ, 2013. 552 с.

8. Гуменюк В. Європейська модерна драма як тло творчих пошуків В. Винниченка. *Всесвіт*. 2002. № 1–2. С. 169 – 180.
9. Дмитренко В. Імпресіонізм як стильова домінанта ранньої прози Бориса Тенети. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*. 2006. №10. С. 52 – 58.
10. Захарова В. Т. Імпресіонізм в поезії «Лето Господне» І. С. Шмелёва. І. С. Шмелёв и духовная культура православия. М. : ИМЛИ, 2004. С. 64 – 69.
11. Ісаєва Н. С. Авангардна природа символів у прозі Цань Сюе: образи комах. *Мова і культура*. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. Вип. 14. С. 328 – 335.
12. Камінчук О. Неоромантичний дискурс української поезії кінця ХІХ – початку ХХ ст. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2004. № 5/6. С. 142 – 148.
13. Камінчук О. Провісниця українського модернізму (О. Кобилянська). *Дивослово*. 2004. № 4. С. 2 – 5.
14. Козак С. Неоромантизм Лесі Українки. *Вісник АН України*. 1992. № 5. С. 31 – 37.
15. Колінько О. Експресіоністська образність модерністської новели українських і російських письменників порубіжжя ХІХ–ХХ ст. Мова й література в проекції сучасних наукових парадигм: колект. моногр.; М. М. Греб, С. М. Глазова, О. П. Колінько, Б. А. Салюк, С. І. Корнієнко; автор передм. С. В. Ломакович. Донецьк: ЛАНДОН, 2012. С. 47 – 71.
16. Лопуха А. О неоромантизме А. С. Грина. *Современные проблемы метода, жанра и поэтики русской литературы*. Петрозаводск, 1991. С. 147 – 152.
17. Маленька Т. Орієнтальна поезія Лесі Українки : від романтизму до модернізму. *Слово і Час*. 2001. №6. С. 28 – 33.
18. Минц З. Футуризм и «неоромантизм» (к проблеме генезиса и структуры «Истории бедного рыцаря» Ел. Гуро). *Ученые записки Тартус. гос ун-та, 822: Труды по русской и славянской филологии*. Тарту, 1988. С. 109 – 121.
19. Мовчан Р. Стильовий етюд прозової моделі модернізму 20-х років 20 століття. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2006. № 2. С. 70 – 83.
20. Мейзерська Т. Філософія екзистенціалізму в поетичній творчості молодомузівців. *Проблеми сучасного літературознавства*. Зб. наук. праць; відп. ред. Н. М. Шляхова. Вип. 12. Одеса: Маяк, 2003. С. 46 – 54.
21. Мельник О. Модерністська антропологія смерті в малій прозі М. Яцкова. Особливості танатопоетики. Літературознавчі обрії: Праці молодих учених. К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2005. Вип. 8. С. 225 – 232.

22. Мельник О. Модерністський феномен Михайла Яцкова: канон та інтерпретація. К.: Наукова думка, 2011. 294 с.
23. Онуфрієнко О. Модерністичний дискурс і екзистенційні мотиви творчості Лесі Українки. *Слово і Час*. 1999. №4/5. С. 92 – 96.
24. Плітка В. Образ Килини з погляду екзистенціальних проблем життя («Лісова пісня» Лесі Українки). *Слово і Час*. 2005. №8. С. 25 – 29.
25. Рахимова Э. От «калевальских» изустных рун к неоромантической мифопоэтике Эйно Лейно: моногр. М., 2001. 213 с.
26. Скупейко Л. Неоромантизм як модерна парадигма української літератури (в рецепції Лесі Українки). *Слово і час*. 2009. №5. С. 71 – 83. <file:///C:/Users/user/Desktop/546-Текст%20статті-722-1-10-20190612.pdf>
27. Скупейко Л. Текст автора як екзистенціал страждання (драматична поема Лесі Українки «Одержима»). *Слово і час*. 2001. № 11. С. 74 – 83.
28. Токарик М. Новели Василя Стефаника як експресіоністичне відображення дійсності. *Дивослово*. 2003. № 2. С. 64 – 66.
29. Хороб С. Синтез символізму і неоромантизму в драматургії Лесі Українки. *Вісник Прикарпатського університету: Філологія*. Вип. 2. Ів.-Франківськ, 1997. С. 26 – 37.
30. Хороб С. Українська модерна драма кінця ХІХ – початку ХХ ст. (Неоромантизм, символізм, експресіонізм). Івано-Франківськ: Плай, 2002. 416 с.
31. Яценко Т. Символізм у світовій художній літературі: методичні рекомендації щодо викладання спецкурсу «Художня література у контексті світової літератури». С. 41 – 45.

Методичні рекомендації

Готуючи відповіді на теоретичні питання за планом практичного, варто докладніше зупинитися на наступних проблемах.

Імпресіонізм. Мистецтво як *фіксація враження* митця від предмета чи явища. Історія виникнення імпресіонізму в мистецтві. Імпресіонізм в літературі: представники, художні засоби та прийоми (зображення не предмета, а враження від нього; примат почуттів над розумом, відчуттів над роздумами, композиційні фрагменти, нечіткі контури, увага до кольористики).

Символізм. Мистецтво не як зображення предмета, а як *натяк* на нього (багатозначність символічного образу). Зародки символізму у Франції: творчість Ш. Бодлера, П. Верлена і А. Рембо та літературний салон Ст. Маларме. Маніфестація символістів: «Трактат про слово» Р. Гіля і «Літературний маніфест. Символізм» Ж. Мореаса. Розвиток символізму в інших країнах. Засади символізму: дуалізм реального й ідеального, єдність поезії і музики, напівтони, широке використання алітерацій і асонансів, ідея

самоцінності мистецтва (мистецтво передує дійсності), езотеричність і містицизм.

Акмеїзм або «адамізм». Значення терміна «акмеїзм». Витоки акмеїзму в символізмі і творча спілка «Цех поетів» (причини виникнення, члени спілки, період існування, журнал «Гіперборей»). Маніфести акмеїстів: «Спадщина символізму та акмеїзм» М. Гумільова, «Деякі напрями в сучасній російській поезії» С. Городецького, «Ранок акмеїзму» О. Мандельштама. Протест акмеїстів проти герметичності, ірраціональності й розпливчатості символістського образу. Культурні й літературні ремінісценції, ясність і конкретність образів акмеїстської поезії.

Унанімізм. Походження терміна. Філософське підґрунтя течії (інтуїтивізм А. Бергсона і соціологія Е. Дюркгейма). Творчість В. Вітмена і Е. Верхарна в контексті унанімізму. Жюль Ромен – теоретик («Унанімістські почуття і поезія») і практик (лірична збірка «Унанімістське життя») нової модерністської течії. Унанімізм як опозиція до символізму: правдиве відображення дійсності, превалювання соціальної тематики, простота стилю, увага до верлібру. Пацифістські настрої в період Першої світової війни і розпад унанімізму після неї.

Футуризм. Мистецтво як невід’ємна частина життя. Футуризм як розрив з минулим і традицією. Зародження футуризму в Італії («Технічний маніфест футуристичної літератури» і роман «Мафарка-футурист» Ф. Марінетті, антологія «Поети-футуристи»). Футуризм у Росії: чотири угруповання письменників і сутички між ними (кубофутуристи, «Асоціація егофутуристів», «Мезонін поезії» і «Центрифуга»). Художні принципи і експерименти футуристів: знищення пунктуації і синтаксису, фонетичні рими, візуальна поезія, неологізми і «зарозуміла мова», «ланцюги асоціацій», синтез різних мистецтв. М. Семенко і український футуризм.

Імажизм та імажинізм. Мистецтво як зображення асоціативних вражень. Походження термінів. «Школа імажизму» англійського поета Т. Е. Г’юма: пріоритет образності над тематикою, ускладненість форми несподіваними асоціаціями, «осучаснення». Е. Паунд («Декілька «Ні» для імажиста») та імажиністська літературна течія: визначення образу, основні принципи імажизму. Вплив символізму і східної поезії на імажизм. Російський імажинізм: представники (С. Єсенін, В. Шершеневич та ін.), програма (« $2 \times 2 = 5$ »), специфіка (синтез високого і низького, «чистого і нечистого» для досягнення напруги в читача, єдність образів у творі).

Експресіонізм. Мистецтво як *вираження* ставлення митця до дійсності. Афективність і трагізм у світосприйнятті письменників. «Празька» школа німецького експресіонізму. Специфіка поезики експресіонізму: свідоме викривлення дійсності завдяки суб’єктивності її бачення митцем, фантастичні сновидіння, марення, абстрактні узагальнення, напруженість, гротеск. Експресіонізм у інших країнах.

Дадаїзм. Швейцарська група «Дада»: представники, лідер групи Т. Тцара, дадаїстські ідеї у «Маніфесті 1918 року», журнал «Кабаре Вольтер». «Антиестетика», алогізм, дадаїстська гра зі словами і «бруїтський вірш», містифікація і епатажні, абсурдистські вистави дадаїстів.

Лекція на тему: «Феномен постмодернізму».

ПЛАН

1. Поняття постмодернізму, його сутність. Постмодернізм в інтерпретації зарубіжних та українських дослідників.
2. Типологічні ознаки літератури постмодернізму та провідні напрями в сучасній постмодерністській літературі. Монтажність як ознака постмодерну.
3. Традиції і новаторство в постмодерністському мистецтві.
4. Проблема класифікації літератури постмодернізму. Філософсько-естетичні засади.
5. Мистецтво і дійсність у постмодерністській парадигмі.
6. Антропоцентризм постмодерністської літератури.

Першоджерела

1. Баррі П. Постмодернізм. Баррі П. Вступ до теорії. Літературознавство та культурологія; пер. з англ. О. Погинайко. К. : Смолоскип, 2008. С. 98 – 114.
2. Джеймсон Ф. Політика теорії: ідеологічні погляди у постмодерністичних дебатах. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.; за ред. М. Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів: Літопис, 2001. С. 748 – 760.
3. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна; пер. с фр. Н. А. Шматко. М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 1998. 160 с. КиберЛенинка: <https://cyberleninka.ru/article/n/spetsifika-literaturovedcheskoj-interpretatsii-hudozhestvennogo-teksta>
4. Рорти Р. Случайность, ирония и солидарность; перевод с англ. И. Хестановой, Р. Хестанова. М.: Русское феноменологическое общество, 1996. 282 с. https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/postmodernizm/rorti-sluchajnost-ironiya-solidarnost
5. Хассан І. Культура постмодернізму; пер. з англ. О. Тунської. *Вікно в світ*. Література США ХХ ст. 1999. № 5. С. 99 – 111.

Література базова

1. Бегун Б. Феномен постмодернізму. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2002. №3. С. 3 – 8.
2. Бербенець Л. С. Пастись як спосіб переписування класики у літературі постмодернізму. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2008. №2. С. 7 – 16.
3. Головченко Н. Філософсько-естетичні засади літератури постмодернізму. Матеріали до вступного уроку. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2011. №1. С. 62 – 64.
4. Гуменюк Т. К. Постмодернізм як транскультурний феномен: до визначення поняття. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. К.: ДАККіМ, 2000. №4. С. 28 – 39.
5. Зубрицька М. Постмодернізм в інтерпретації Ф. Джеймсона. Теорія іронії Річарда Рорті. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.; за ред. М. Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів: Літопис, 2001. С. 746 – 747, С. 761 – 762.
6. Киреева Н. В. Постмодернізм в зарубіжній літературі: учебный комплекс для студентов-филологов. М.: Флинта: Наука, 2004. 216 с.
7. Коваль М. Джон Барт як інтерпретатор постмодернізму. *Слово і час*. 2000. №6. С. 13 – 17.
8. Козюра О. В. Феномен постмодернізму : спроба визначення естетичної функції. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2005. №6. С. 18 – 20.
9. Киченко О. Європейський постмодернізм : витоки і сучасна літературна традиція. *Всесвіт*. 2004. № 5–6. С. 162 – 165.
10. Лавринович Л. Сучасний український постмодернізм – напрям? стиль? метод? *Слово і час*. 2001. № 1. С. 39 – 46.
11. Литвиненко Т. М. Лабіринт – символ естетики постмодернізму (До проблеми цієї міфологеми в літературі ХХ ст.). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 5. С. 32 – 35.
12. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма. СПб.: Алетейя, 2000. 347 с. (Серия «Gallicinium»).
13. Назарець В. М., Васильєв Є. М. Постмодернізм як літературне явище. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2008. № 2. С. 2 – 6.
14. Новейший философский словарь. Постмодернизм; гл. научный ред. и сост. А. А. Грицанов. Мн.: Современный литератор, 2007. 816 с.
15. Ньюбина Л. М. Категорія «стиль» в постмодернізмі. *Филологические науки: научные доклады высшей школы*. 2010. №2. С. 35 – 49.

16. Пахаренко В. Постмодернізм (кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст.). Пахаренко В. Українська поетика. 3-тє вид., доп. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2009. С. 344 – 364.
17. Поліщук Я. Дискусійність та вичерпність постмодерністського проекту. *Слово і Час*. 2019. №4. С. 22 – 29.
18. Постмодернізм. Енциклопедія; под ред. А. А. Грицанова, М. А. Можейко. Минск: Интерпрессервис; Книжный Дом, 2001. 1140 с.
19. Семків Р. Постмодернізм: кінець терміну. *ЛітАкцент*. Сучасна література в колі твого читання: альманах; ред. В. Панченко. Вип. 1. К.: Темпора, 2008. С. 181 – 198.
20. Тищук Д. Асоціонім у постмодерному тексті. *Слово і Час*. 2012. № 6. С. 105 – 107.
21. Усовская Э. А. Постмодернізм. Учебное пос. Минск: Тетра-Системс, 2006. 256 с.
22. Ференц Н. С. Постмодернізм. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К.: Знання, 2014. С. 474 – 479. (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).
23. Шевченко М. Ю. Феномен мови у постмодерністських концепціях Річарда Рорті. *Мультиверсум*. Філософський альманах. 2011. № 3. С. 99 – 109.
24. Енциклопедія постмодернізму; за ред. Чарльза П. Енквіста, Віктора Е. Тейлора; пер. з англ. В. Шовкуна; наук. ред. О. Шевченко. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 503 с.
25. Эпштейн М. Н. Постмодерн в русской литературе: учебное пос. М. : Высшая школа, 2005. 495 с.

Література додаткова

1. Андреев Л. Художественный синтез и постмодернизм. *Вопросы литературы*. 2001. Январь–Февраль. С. 3 – 38.
2. Андрухович Ю. «Постмодернізм – не напрям, не течія, не мода...». *Слово і час*. 1999. №3. С. 66.
3. Бербенець Л. С. Пастись (постмодерна видозміна). *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2007. №10. С. 18 – 20.
4. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: український літературний постмодерн. К.: Критика, 2005. 264 с.
5. Денисова Т. Феномен постмодернізму : контури й орієнтири. *Слово і час*. 1995. № 2. С. 67 – 78.
6. Жеребкина И. «Прочти мое желание» : постмодернізм, психоанализ, фемінізм. М.: Идея-пресс, 2000. 256 с.
7. Заїченко Г. А. Постмодернізм : ключові ідеї Л. Вітгенштайна і Ж. Дерріда. *Філософська і соціологічна думка*. 1992. №4. С. 45 – 52.

8. Затонский Д. Модернизм и постмодернизм : Мысли об извечном коловращении изящных и неизящных искусств (От сочинителя Умберто Эко до пророка Екклесиаста). Харьков: Фолио, 2000. 256 с.
9. Іванишин П. Заручники нігілізму та творці буття: роздуми про постмодерн і літературу. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. №6–7. С. 6 – 11.
10. Ильин И. П. Постмодернизм. *Западное литературоведение XX века*: энциклопедия; под ред. Е. А. Цургановой. М.: Интрада, 2004. С. 324 – 328.
11. Катаев В. Игра в осколки. Судьбы русской классики в эпоху постмодернизма. М.: Изд-во МГУ, 2002. 252 с.
12. Ковбасенко Ю. Література постмодернізму: по той бік різних боків. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. №5. С. 2 – 12.
13. Кравченко Т. Постмодернізм – це принципово не модернізм. *Слово і час*. 1999. №3. С. 60 – 61.
14. Курицын В. Русский литературный постмодернизм. М.: ОГИ, 2000. 289 с. URL: <http://www.guelman.ru/slava/postmod/5.html>.
15. Липовецкий М. Постмодернизм сегодня. *Знамя*. 2002. №5. С. 135 – 143.
16. Лімборський І. Просвітництво і постмодернізм – два витки однієї спіралі? *Всесвіт*. 2004. № 7–8. С. 178 – 184.
17. Личковах В. Принципи (пост)модерного мистецтва. *Мандрівець*. 1999. №3. С. 31 – 40.
18. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма. СПб.: Алетея, 2000. 347 с. (серия «Gallicinium»).
19. Мережинская А. Ю. Русский литературный постмодернизм : Художественная специфика. Динамика развития. Актуальные проблемы изучения: учебное пособие. К.: Логос, 2004. 234 с.
20. Ніколенко О. М. Постмодернізм – один з найвагоміших мистецьких напрямів ХХ ст. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах*. 2003. № 4. С. 48 – 51.
21. Скоропанова И. С. Русская постмодернистская литература : новая философия, новый язык. СПб.: Невский Простор, 2001. 416 с.
22. Сиваченко Г. Зрушення кордонів : постсоцреалізм чи постмодернізм? *Слово і час*. 1991. №12. С. 55 – 62.
23. Татаренко А. Поетика форми в прозі постмодернізму: монографія. Львів: ПАІС, 2010. 544 с.
24. Эпштейн М. Истоки и смысл русского постмодернизма. *Звезда*. 1996. №8. С. 166 – 188.

Приклади аналізу

1. Агеєва В. Поетеса зламу століть: Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації. К.: Либідь, 2008. 321 с.
2. Адельгейм И. Постмодернизм как «посттравматический опыт» в польской прозе 90-х годов. *Вопросы литературы*. 2001. Ноябрь–Декабрь. С. 172 – 197.
3. Бегун Б. Превратности парфумерного искусства, или Апология и крах маргинализма (П. Зюскинд «Парфюмер»). *Вікно в світ* : наукові дослідження. Німецька література. 1999. №2. С. 162 – 185.
4. Богданова О. А. Технология «мрака» в прозе Людмилы Петрушевской. Богданова О. А. Постмодернизм в контексте современной русской литературы (60–90-е годы XX в.). СПб.: СПбГУ, 2004. С. 379 – 394.
5. Буряк О. Оповідання Милорада Павича «Скляний равлик» в контексті осмислення теоретико-методологічних проблем постмодернізму. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2008. №2. С. 19 – 22.
6. Воропаєва О. Б. Постмодернізм і втілення його рис в оповіданні Милорада Павича «Дамаскин». Система уроків. 11 клас. *Зарубіжна література в школах України*. 2007. №6. С. 50 – 57.
7. Дячок С. Відбиток власного життя у книгах. Пауло Коельйо «Казки для дорослих», 11 клас. *Зарубіжна література*. 2011. №23–24. С. 19 – 24.
8. Ісаєва О. О. Від первісного сприйняття постмодерністської лірики до її осягнення. Метод рекомендацій щодо вивчення поезії Йосипа Бродського. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. №4. С. 50 – 56.
9. Калашникова О. Л. Мифы В. Маканина и культура постмодернизма. *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 2002. №3. С. 2.
10. Козюра О. В. Образно-стильова палітра та проблематика твору М. Кундери «Нестерпна легкість буття». *Зарубіжна література в школах України*. 2005. №2. С. 5 – 7.
11. Колошук Н. Г. Проблематика роману Патріка Зюскінда «Запахи» крізь призму поняття «постмодернізм». *Іноземна філологія: міжвідомчий республіканський збірник*. Вип. 110 / Міністерство освіти України, Львівський університет ім. Івана Франка. Львів: Світ, 1997. С. 167 – 172.
12. Колошук Н. Г. Табірна проза в парадигмі постмодерну: монографія. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 500 с.
13. Кисла Т. Специфіка маски автора фемінного постмодерністського роману: За матеріалами романів О. Забужко, С. Пиркало та Н. Зборовської.

Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. 2008. №2. С. 28 – 31.

14. Лавринович Л. Постмодернізм в українській, польській та російській прозі. Тернопіль, 2002. 183 с.

15. Мухомеджанова С. О. Текстуальний та інтертекстуальний аналіз постмодерністського твору (Урок осягнення ідейного змісту роману П. Зюскінда «Запахи»). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України.* 2005. №4. С. 37 – 38.

16. Мережинська Г. Памятник Пушкіну в російській постмодерністській прозі. *Слово і час.* 1999. №6. С. 9 – 12.

17. Назарець В. М., Васильєв Є. М. «Монстр від самого початку». Роман П. Зюскінда «Запахи». *Зарубіжна література в навчальних закладах.* 2002. № 5. С. 22 – 25.

18. Назарець В. М., Васильєв Є. М. Постмодернізм : Крістоф Рансмайр. До вивчення роману К. Рансмайра «Останній світ». 11 клас. *Зарубіжна література в навчальних закладах.* 2002. №6. С. 30 – 33.

19. Назарець В. М., Васильєв Є. М. Матеріали до вивчення постмодерністських романів К. Рансмайра та П. Зюскінда. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України.* 2008. №2. С. 23 – 26.

20. Николенко О. Н. Барокко и постмодернизм : диалог через века (О лирике Иосифа Бродского). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України.* 2004. № 5. С. 26 – 31.

21. Нестелеєв М. Творчі пошуки Вільяма Геддіса в контексті американського постмодернізму. *Слово і Час:* 2016. № 8. С. 95 – 105.

22. Павленко В. «Плавучая опера» Джона Барта: «авторская маска» и ее роль в американском романе середины XX ст. Проблеми сучасного літературознавства. Зб. наук. праць; відп. ред. Н. М. Шляхова. Вип. 12. Одеса: Маяк, 2003. С. 222 – 225.

23. Пахаренко Н., Голобородько Я., Поліщук Я. Заховатись од вітру розпачу...: Риса постмодернізму у творчості письменників-сімдесятників. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах.* 2006. №2. С. 83 – 87.

24. Постмодернізм у літературі. Алхімія слова живого: Французький роман 1945-2000: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів; автор-упоряд.: В. І. Фесенко. К.: Промінь, 2005. С. 272 – 274.

25. Радомська О. Традиція в постмодерністському тексті («Химера» Джона Барта). *Слово і Час.* 2007. № 3. С. 64 – 69.

26. Руссова С. Постмодернізм у сучасній поезії, або Набоков – автор-«трікстер». *Слово і час.* 2000. №6. С. 17 – 23.

27. Тарнашинська Л. Українське шістдесятництво : аберація явища у постмодерному прочитанні. *Слово і час.* 2006. №3. С. 59 – 71.

28. Ткач І., Верховська В. Милорад Павич – постмодерніст, який відстоював вічні цінності: матеріали до уроків зарубіжної літератури в 11 класі. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2017. №6. С. 22 – 27.

29. Уліщенко В. Особливості аналізу епічних творів постмодернізму. Роман П. Зюскінда «Запахи», 11 клас. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2002. №3. С. 13 – 18.

30. Харчук Р. Сучасна українська проза: постмодерний період: навч. посібник. К.: ВЦ «Академія», 2008. 248 с.

Завдання

Підготувати презентацію в PowerPoint одного питання, зазначеного в плані практичного.

Самостійна робота

1. Пояснити поняття «турбореалізм» (А. Лазарчук), неосюрреалізм, фантастичний реалізм, «трансметареалізм» (В. Маканін).
2. Виокремити в романі «Сто років самотності» Г. Г. Маркеса риси магічного реалізму.
3. Підготувати презентацію в PowerPoint однієї з течій модернізму.

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ І ЛЮДИНОЗНАВСТВО

Перелік ключових питань

1. Причини інтересу літератури до внутрішнього світу людини.
2. Творення художнього образу людини в літературі, його специфіка в епосі, ліриці, драмі.
3. Роль мовлення у творенні образу людини. Концепція М. Бахтіна про мову як предмет художнього зображення в романі.
4. Поняття про психологізм, його форми і засоби психологічного зображення.
5. Образ автора в художньому творі.
6. Взаємодія автора і читача.
7. Вирізнення масової літератури серед інших типів літературної творчості.
8. Основні риси масової літератури.
9. Популярні жанри в сучасній масовій літературі.
10. Масова література і суспільство.
11. Феномен масової свідомості як психологічна основа масової культури.
12. Мотиви звернення особистості до мистецтва.
13. Розмежування понять «документалістика», «література факту», «фактографія», «література non-fiction», «саможиттєпис» та ін.
14. Етапи розвитку та причини активізації зразків non-fiction на початку ХХ ст. та на початку ХХІ ст.
15. Жанри літератури non-fiction.
16. Співвідношення художності й документальності в тексті: естетична, поетична, рецептивна функції.
17. Класифікація літератури non-fiction та художньої літератури з елементами автобіографізму.

Практичне заняття на тему: «Художня література як «людинознавство»».

План

1. Природа пізнавальних можливостей літератури. Причини інтересу літератури до внутрішнього світу людини.
2. Творення художнього образу людини в літературі, його специфіка в епосі, ліриці, драмі.
3. Роль мовлення у творенні образу людини. Концепція М. Бахтіна про мову як предмет художнього зображення в романі.

4. Поняття про психологізм, його форми і засоби психологічного зображення.

5. Образ автора в художньому творі.

Завдання

Підготувати презентацію в PowerPoint одного питання, зазначеного в плані практичного.

Першоджерела

1. Барт Р. Смерть автора. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика; перевод с франц. М.: Прогресс, 1994. С. 384 – 391.

2. Бахтин М. М. Автор и герой: к философским основам гуманитарных наук. СПб.: Азбука, 2000. 336 с.

3. Фуко М. Что такое автор? Фуко М. Воля к истине. По ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет; сост., пер. с франц., коммент, послесловие С. Табачниковой; под ред. А. Пузыря. М.: Касталь Магистериум, 1996. С. 7 – 46. http://lib.ru/COPYRIGHT/fuko.txt_with-big-pictures.html

4. Шмид В. Нарратология. М.: Языки славянской культуры, 2003. 312 с.

Література базова

1. Большакова А. Рождение теории автора: генезис и полемический спектр. *Південний архів: зб. наук. пр. Філологічні науки*. Вип. 46 / М-во освіти і науки України, Херсонський держ. ун-т. Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. С. 10 – 20.

2. Брокмейер Й., Харре Р. Нарратив: проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы. *Вопросы философии*. 2000. №3. С. 29 – 42.

3. Бройтман С. Н. Лирический субъект. Введение в литературоведение. Литературное произведение: Основные понятия и термины; Л. В. Чернец, В. Е Хализев и др.; под ред. Л. В. Чернец. М.: Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 141 – 153.

4. Глотов О. Л. Література в дискурсі гуманітаристики. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Філологія. 2017. Вип. 76. С. 186 – 190. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIFL_2017_76_44

5. Есин А. Б. Психологізм. Введение в литературоведение. Литературное произведение: Основные понятия и термины; Л. В. Чернец, В. Е. Хализев и др.; под ред. Л. В. Чернец. М.: Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 313 – 328.

6. Кожевникова Н. А. Типы повествования в русской литературе XIX–XX вв. М.: РАН ИРЯ, 1994. 333 с.

7. Кирилюк З. Характер – основа образу літературного героя. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2000. №5. С. 45 – 49.

8. Марданов А. Автор и его присутствие в произведении: биография. *Антропология литературы : методологические аспекты проблемы*: сб. науч. ст. В 3 ч. Ч. 2; ГрГУ им. Я Купалы ; редкол.: Т. Е. Автухович (гл. ред.) [и др.]. Гродно: ГрГУ, 2013. Ч. 2. С. 3 – 7.

9. Марданов А. Влияние биографии автора на содержание текста (на материале произведений О. Генри). *Актуальные проблемы современной американистики (культурологический аспект)*: материалы III Междунар. науч. конф., Минск, 27–28 февр. 2007 г.; редкол.: Г. В. Синило (отв. ред.) и др. Минск: БГУ, 2011. С. 59 – 63.

10. Марданов А. Некоторые аспекты осмысления категории «автор» в XX веке. *Автор как проблема теоретической и исторической поэтики*: сб. науч. ст.: в 2 ч.; отв. ред. Т. Е. Автухович. Минск: РИВШ, 2007. Ч. 1. С. 204 – 207.

11. Мартыанова С. А. Поведение персонажа. Введение в литературоведение. Литературное произведение: Основные понятия и термины; Л. В. Чернец, В. Е Хализев и др.; под ред. Л. В. Чернец. М. : Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 261 – 279.

12. Мацапура В. Літературний психологізм та його роль у художньому творі, основні форми і прийоми. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2000. №1. С. 41 – 43.

13. Мирошникова Н. А. Литературное имя. *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 2001. №2. С. 16 – 19.

14. Мирошникова Н. А. Литературный герой. *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 2001. №1. С. 28 – 30.

15. Мирошникова Н. А. Речь литературного героя. *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 2001. №4. С. 19 – 23.

16. Наєнко Є. Образ автора й авторські маски. Муза. Наєнко Є. Перелицьований світ Івана Котляревського: текст – інтертекст – контекст; наук. ред. В. Панченко; НАН України ДУ «Інститут Івана Франка». Львів, 2015. С. 267 – 271.

17. Никифорова М. Ю. Виды образов в художественной литературе. Самарская государственная академия культуры и искусств. 2009–2011 [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.acis.vis.ru/8/1/1_8/nikiforova.htm (дата обращения: 25.12.2010).

18. Орлова Е. И. Формы присутствия автора в литературном произведении. Учебное пособие. 4-е изд., перераб. и доп. М. : Факультет журналистики МГУ, 2017. 48 с.

19. Поліщук В. «Наратологічний словник» : до проблеми «порозуміння і культури спілкування». *Слово і час*. 1998. №9. С. 12 – 87.

20. Прозоров В. В. Автор. Введение в литературоведение. Литературное произведение : Основные понятия и термины; Л. В. Чернец, В. Е Хализев и др.; под ред. Л. В.Чернец. М.: Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 11 – 21.

21. Роснер К. Художній світ і пізнавальна функція літературного твору. Теорія літератури в Польщі: Антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ століття; упоряд. Б. Бакули; за заг. ред. В. Моренця; пер. з польськ. С. Яковенка. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 172 – 197.

22. Сіверська С. Ф. Наратологія: джерела, здобутки, перспективи. *Вісник Луганського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка: Філологічні науки*. 2011. № 1. С. 93 – 100.

23. Скиба В. А., Чернец Л. В. Образ художественный. Введение в литературоведение. Литературное произведение: Основные понятия и термины: учеб. пособие; Л. В. Чернец, В. Е. Хализев и др.; под ред. Л. В. Чернец. М.: Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 209 – 220.

24. Тамарченко Н. Д. «Событие рассказывания»: структура текста и понятия нарратологии. Теория литературы: в 2 т. М. : Издат. центр «Академия», 2004. Т. 1. С. 205 – 242.

25. Хализев В. Е. Автор и его присутствие в произведении. Художественный образ. Образ и знак. Хализев В. Е. Теория литературы: учебник; 4-е изд., испр. и доп. М.: Высшая школа, 2007. С. 61 – 75, 101 – 103.

26. Хороб С. Слово – образ – форма: у пошуках художності (літературознавчі статті і дослідження). Івано-Франківськ: Плай, 2000. 197 с.

27. Чернец Л. В. Персонаж. Персонажей система. Введение в литературоведение. Литературное произведение : Основные понятия и термины; Л. В. Чернец, В. Е Хализев и др.; под ред. Л. В. Чернец. М. : Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. С. 245 – 261.

28. Шмид В. Нарратология. М.: Языки славянской культуры, 2003. 312 с.

Література додаткова

1. Астаф'єв О. Г. Ліричний герой (до проблеми типізації). *Радянське літературознавство*. 1988. №10. С. 3 – 11.

2. Белецкий А. И. Создание лиц. Изображение внешности лиц. Речь действующих лиц. Белецкий А. И. Избранные труды по теории литературы. М.: Просвещение, 1964. С. 118 – 149, С. 149 – 169, С. 169 – 193.

3. Бойцун І. Формування особистості засобами літератури. *Слово і час*. 1998. №9–10. С. 84 – 86.

4. Бонеекая Н. «Образ автора» как эстетическая категория. Контекст-1985: Литературно-теоретические исследования. М., 1986. С. 241 – 269.
5. Гірка Г. Як вивчаємо художні образи 5–11 клас: з досвіду роботи. *Зарубіжна література*. 2000. №33. С. 7 – 8.
6. Голянич М. Внутрішня форма слова і художній текст. Коломия: Вік, 1997. 178 с.
7. Жолковский А., Щеглов Ю. Мир автора и структура текста. Нью-Йорк, 1986. 110 с.
8. Затонський Д. Про авторську позицію і авторську роль. *Радянське літературознавство*. 1987. №11. С. 45 – 49.
9. Кирилюк З. В. Искусство создания литературного характера. К.: Вища школа, 1986. 120 с.
10. Кузнецов Ю. Б. Психологізм української прози початку ХХ століття. *Українська мова і література в школі*. 1991. №2. С. 30 – 36.
11. Лесин В. М., Пулинець О. С. Герой ліричний. Герой літературного твору. Персонаж. Портрет. Тип. Характер. Характеристика мовна. Характеристика персонажа. Лесин В. М., Пулинець О. С. Словник літературознавчих термінів. 3-тє вид., перер. і доп. К.: Радянська школа, 1971. С. 86, С. 314, С. 329, С. 423, С. 455, С. 456.
12. Локтионова М. С. Психолінгвістический аспект художественного образа на уроках литературы. *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 1997. №7–8. С. 14 – 16.
13. Манн Ю. Диалектика художественного образа. М.: Советский писатель, 1987. 320 с.
14. Неверов В. В. Особенности создания художественного образа в искусстве слова. Неверов В. В. Беседы о художественной литературе. Л.: Просвещение, 1986. С. 29 – 44.
15. Персонаж. Оповідач. Позитивний персонаж. Літературознавчий словник-довідник; Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. К.: ВЦ «Академія», 1997. С. 547, С. 522, С. 559.
16. Роднянская И. Б. Автор. Краткая Литературная энциклопедия: в 9 т. М., 1962–1978. Т. 9. 1978. С. 28 – 34.
17. Романова Г. И. Субъектная организация произведения. Романова Г. И. Практика анализа литературного произведения (Русская классика): учебное пособие; под. ред. проф. Л. В. Чернец. 2-е изд., испр. М.: Флинта: Наука, 2006. С. 8 – 31.
18. Сироткина И. Е. Литература и психология: из истории гуманитарного подхода. *Вопросы психологии*. 1998. №6. С. 78 – 85.
19. Томашевский Б. В. Герой. Томашевский Б. В. Теория литературы. Поэтика: учебное пособие. М.: Аспект Пресс, 1996. С. 199 – 203.
20. Топоров В. Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ: Исследования в области мифопоэтического: Избранное. М.: Издательская группа «Прогресс–Культура», 1995. 624 с.

21. Тухальський К. Внутренний монолог. *Вопросы литературы*. 1990. №8. С. 132 – 135.
22. Удалов В. Образ, образ-характер і образи обставини. Удалов В. Теорія літератури: цілісно-системний рівень: посібник для аспірантів, студентів, учителів. Луцьк: Волинський держ. ун-т, 1995. С. 25 – 43.
23. Фрайзе М. После изгнания автора : литературоведение в тупике? Автор и текст: сб. ст.; ред. В. М. Маркович, В. Шмидт. СПб., 1996. Вып. 2. С. 25 – 32.
24. Характер художественный. Характеристика литературная. Образ автора. Литературный энциклопедический словарь; под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева. М.: Советская энциклопедия, 1987. С. 481 – 482, С. 482 – 483, С. 13 – 14.
25. Штейнбук Ф. М. Художній образ. Спробуймо створити його самі: Урок-експеримент з розвитку зв'язного мовлення (на матеріалі літературознавчого поняття). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2000. № 5. С. 20 – 21.

Приклади аналізу

1. Азьомов В. Т., Азьомова Т. М. Система образів-символів оповідання для комп'ютера та циркуля «Дамаскин» Милорада Павича. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2014. № 3. С. 26 – 32.
2. Антоневська І. «Жан Хлестаков работает в России...». Деякі штрихи до портрета головного героя комедії М. Гоголя «Ревізор». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2001. №4. С. 33 – 34.
3. Бондар-Терещенко І. Текст 1990-х: герої та персонажі. Тернопіль: Джура, 2003. 208 с.
4. Быстрова Е. Паремии «Собачьего сердца» М. Булгакова как средство характеристики героя и эпохи. *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 2001. №1. С. 19 – 20.
5. Вишницкая Н. В. Образ храма в творчестве Александра Блока. *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 2000. №3. С. 38 – 40.
6. Гриневич В. Система роботи з формування умінь аналізувати образи-персонажі літературних творів історичної тематики. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2001. №1. С. 20 – 21.
7. Гриневич В. Формування умінь аналізу образів-персонажів художніх творів історичної тематики в майбутніх словесників. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2000. №2. С. 35 – 45.
8. Гуменний М. Особливості мовної індивідуалізації персонажів І. Франка. *Дивослово*. 1996. №8. С. 18 – 22.

9. Дітькова С. Ю. Образное постижение в методической системе (на примере изучения повестей Николая Гоголя). *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. №5. С. 8 – 14.
10. Єрмакова Є. Д. Мовні засоби характеристики персонажів у творах М. Коцюбинського. *Українська мова і література в школі*. 1981. №6. С. 29 – 34.
11. Кодак М. П. Психологізм і поетика творчості В. Стефаника. *Українська мова і література в школі*. 1980. №9. С. 32 – 42.
12. Лабащук М. Образне та логічне мислення: до проблеми взаємин (на матеріалі текстів Л. Толстого, А. Платонова, Б. Антоненка-Давидовича). *Мандрівець*. 1999. №3. С. 41 – 47.
13. Левченко Т. М. Строгие глаза – не гроза. Описание внешности человека (6-й класс). *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 1989. №4. С. 43 – 47.
14. Максютенко Е. В. Литературные критики XX столетия о поэтике авторства в романах Лоренса Стерна. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Філологічні науки». 2012. № 1 (3). С. 30 – 40.
http://phil.duan.edu.ua/images/PDF/Full_issues/Issues/1_3_2012.pdf
15. Матвєєва Т. Поетика характеротворення в романах Ю. Яновського про громадянську війну. Харків, 1995. 209 с.
16. Могила Ю. А. До проблеми характерів у творчості Івана Ольбрахта. На матеріалі оповідання «Чудо з Юлчею». *Вісник Київського університету*. Літературознавство. Мовознавство. 1986. Вип. 28. С. 51 – 54.
17. Нестерук С. Образи-символи в творчості Павла Загребельного. *Слово і час*. 1999. №8. С. 62 – 65.
18. Орлова О., Човнова Н. Халамидники, яких усі люблять. «Пригоди Тома Сойєра» Марка Твена та «Федько-халамидник» В. Винниченка. 6 клас. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2000. №9. С. 36 – 43.
19. Сівєрська С. Ф. Наративні особливості біографічного роману Ірини Жиленко «Номо feriens». *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки*; гол. ред. С. Я. Харченко. 2008. №1. С. 210 – 216.
20. Сірук В. Наративна стратегія «малої»прози Лесі Українки. *Слово і Час*. 2006. №2. С. 8 – 14.
21. Троцик О. А. Герої людства в Біблії та в художній літературі (Яків, Мойсей, Давид, Соломон, Ісус Христос). *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2000. № 9. С. 38 – 43.

**Лекція на тему:
«Література non-fiction: поміж фікцією і фактом».**

План

1. Проблема визначення та дискусії навколо поняття «література non-fiction».
2. Етапи розвитку та причини активізації зразків non-fiction на початку ХХ ст.
3. Жанри літератури non-fiction.
4. Співвідношення художності й документальності в тексті: естетична, поетична, рецептивна функції.
5. Класифікація літератури non-fiction та художньої літератури з елементами автобіографізму.
6. Щоденник як синкретичний жанр: різновиди щоденників, питання адресата і мета писання щоденника.

Завдання

Підготувати презентацію в PowerPoint одного питання, зазначеного в плані практичного.

Література базова

1. Бовсунівська Т. В. Основи теорії літературних жанрів: монографія. К.: ВПЦ «Київський ун-т», 2008. 519 с.
2. Варикаша М. М. Література non-fiction: поміж фактом і фікцією. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2010. Вип. ХХІІІ. Частина 3. С. 28 – 39. Режим доступу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38201/03-Varykasha.pdf>
3. Галич О. А. У вимірах non-fiction : щоденники українських письменників ХХ століття: монографія. Луганськ: Знання, 2008. 200 с.
4. Галич О. А. Українська документалістика на зламі тисячоліть : специфіка, генеза, перспективи: монографія. Луганськ: Знання, 2001. 246 с.
5. Даровська І. Щоденник або Журнал. Лексикон загального і порівняльного літературознавства; за ред. А. Волкова, О. Бойченка, І. Зварича, Б. Іванюка, П. Рихла. Чернівці: Золоті литаври, 2001. С. 625 – 628.
6. Егоров О. Г. Дневники русских писателей XIX века. М.: Флинт, Наука, 2002. 286 с.
7. Заварзіна Є. В. Щоденник як матеріалізована авторська свідомість. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2007. № 765. Серія: Філологія. Вип. 50. С. 177 – 181.

8. Заварзіна Є. В. Щоденники і мемуари: до проблеми жанрового співвідношення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2006. №745. Серія: Філологія. Вип. 49. С. 108 – 112.
9. Колінько О. П. Нон-фікшн як особливий феномен сучасної белетристики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2016. №24. Т. 2. С. 74 – 77. Режим доступу: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v24/part_2/24.pdf
10. Колошук Н. Нефікційна література (документалістика) як маргінальне явище мультикультурного процесу сучасності : українська ситуація. *Питання літературознавства: науковий збірник*. Чернівці: Рута, 2009. Вип. 78. С. 215 – 223.
11. Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства: монографія. Львів: ПАІС, 2005. 386 с.
12. Лежен Ф. Довкола автобіографій та особистих щоденників. Родак П. Письмо, книжка, лектура; пер. з пол. О. Герасим. Варшава: WUW, 2016. С. 254 – 297.
13. Матвєєва О. Жанрова специфіка літературного щоденника. *Літературознавчі обрії*. 2010. Вип. 17. С. 41 – 47. Режим доступу: <http://dspace.nbuuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38352/09-Matveeva.pdf?sequence=1>
14. Местергази Е. Г. Литература нон-фикшн / non-fiction: экспериментальная энциклопедия : русская версия. М.: Совпадение, 2007. 325 с.
15. Михеев М. Ю. Дневник как эго-текст (Россия, XIX–XX). М.: Водолей Publishers, 2007. 262 с.
16. Сучкова Л. Термінологічні визначення мемуаристики в польському та українському літературознавстві. Терміносистеми сучасного літературознавства : досвід розробки і проблеми: науковий семінар; за ред. Р. Гром'яка. Тернопіль: РВВ ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2006. С. 206 – 215.
17. Федунь М. Р. Вітчизняна мемуаристика в Західній Україні першої половини ХХ століття : історичні тенденції, жанрова специфіка, поетика: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника, 2010. 452 с.
18. Ципоруха О. Теорія есе : європейські та американські концепти. *Мандрівець*. 2000. № 5–6. С. 58 – 63.
19. Цяпа А. Термінологічна парадигма автобіографічного жанру. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2006. Вип. 26. С. 129 – 132.
20. Черкашина Т. Ю. Мемуарна, автобіографічна, мемуарно-автобіографічна проза: термінологічний аспект. *Вісник Житомирського державного університету*. Вип. 1 (73). Філологічні науки. 2014. С. 210 – 214. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/11118/1/42.pdf>

Література додаткова

1. Басинский П. Сочинять без вымысла. *Российская газета*. 2015. №151 (6722). Режим доступа: <https://rg.ru/2015/07/13/basinskii.html>
2. Бочаров А. Законы дневникового жанра. *Вопросы литературы*. 1971. № 6. С. 64 – 69.
3. Галич О. Жанрова система документальної літератури. Документалістика на порозі ХХІ століття : проблеми теорії та історії: матеріали Всеукраїнської наукової конференції 18–19 вересня 2003 р. Луганськ: Знання, 2003. С. 19 – 36.
4. Галич О. А. Українська письменницька мемуаристика : природа, еволюція, поетика: монографія. К.: КДП ім. О. М. Горького, 1991. 217 с.
5. Гинзбург Л. О документальной литературе и принципах построения характера. *Вопросы литературы*. 1970. № 7. С. 62 – 91.
6. Златар А. Автобиография глазами исследователей средневековья. Автоинтерпретация: сборник статей; под ред. А. Б. Муратова, Л. А. Иезуитовой. СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1998. С. 33 – 54.
7. Мажара Н. С. Інтерпретація мемуарів : жанр чи метажанр. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 4 (191). С. 184 – 188.
8. Михеев М. Дневник в России XIX – XX века – эго-текст, или пред-текст: монографія. Електронний ресурс. Режим доступа : <http://uni-persona.srcc.msu.ru/site/research/miheev/kniga.htm>.
9. Морозова Е. Ф. Документальна література. Українська літературна енциклопедія: у 5 т.; редкол.: І. О. Дзевєрін (відп. ред.) та ін. К.: Українська Радянська Енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1990. Т. 2: Д – К. С. 85.
10. Савенко І. Л. Літературні мемуари як особливий літературно-культурний текст сучасної документалістики. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. №19 (230). С. 121 – 126. http://dspace.ltsu.org/bitstream/123456789/298/1/№%2019_230_2011_ФН.pdf#page=122
11. Савенко І. Л. Документалізм як прикметна риса сучасного письменства: тенденції і традиції. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2009. №19 (182). С. 20 – 25. Режим доступа: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4100/1/№%2019_182_2009_ФН.pdf
12. Сирко І. М. Сучасне щоденниковознавство: бібліографічний покажчик.; наук. ред. д. філол. наук, проф. Т. А. Космеда. Дрогобич: Посвіт, 2013. 318 с.
13. Танчин К. Я. Параметри свободи у щоденнику – межа образу автора. *Вісник Львівського ун-ту*. Серія філол. Теорія літератури та порівняльне літературознавство. Львів, 2004. Вип. 33. С. 165 – 170.

14. Танчин К. Я. Психологія писання щоденника: стимули, призначення, мета. *Мандрівець*. 2003. № 6. С. 28 – 33.
15. Тартаковский А. Г. 1812 год и русская мемуаристика. Опыт источниковедческого изучения. М.: Наука, 1980. 310 с.
16. Чишко В. С. Біографічна традиція та наукова біографія в історії та сучасності України. К.: БМТ, 1996. 239 с.
17. Черкашина Т. Ю. Література особистого спогаду в системі словесної творчості. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. № 4 (263). Ч. II. С. 37 – 46. Режим доступу: [file:///C:/Users/user/Desktop/vluf_2013_4\(2\)_7.pdf](file:///C:/Users/user/Desktop/vluf_2013_4(2)_7.pdf)
18. Черкашина Т. Ю. Система документальної літератури : внутрішня організація. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. № 19 (230). С. 37 – 45.
19. Шеховцова О. В. Комунікативні засади написання щоденника. *Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка*. 2010. № 4 (191). С. 199 – 204.

Приклади аналізу

1. Винниченко В. Щоденник: у 2 т. Едмонтон; Нью-Йорк: Видання Канадського Інституту українських студій, 1980. Т. 1 : 1911–1920. 500 с.
2. Гажа Т. П. «О, споминів гірка й солодка мить!..». Українська літературна мемуаристика на межі століть. *Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*. Серія: Літературознавство. Незгасимий словосвіт: зб. наук. праць на пошану проф. В. С. Калашника. 2011. С. 680. – Режим доступу: <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/5013/2/Gazha.pdf>
3. Гажа Т. П. «Щоденники» Олеся Гончара 1984–1995 років: в діалозі з вічністю. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Філологія». 2019. Вип. 80. С. 26 – 29.
4. Гомбрович В. Щоденник: у 3-х т.; пер. з пол. Р. Харчук. К.: Основи, 1999. Т. 1: 1953–1956. 414 с.
5. Горегляд В. Дневники и эссе в японской литературе X–XIII веков. М.: Наука, Главная редакция восточной литературы, 1975. 378 с.
6. Жаркова Р. Є. Жіноче письмо non-fiction: образ жінки-бунтарки в книзі «Я – Малала» Малали Юсуфзай та Крітіни Лем. *Науковий потенціал та перспективи розвитку філологічних наук*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8–9 грудня 2017 р. К.: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2017. С. 119 – 121. Режим доступу: <http://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/Жаркова-Р.Є.-Жіноче-письмо-non-fiction-образ-жінки-бунтарки-в-книзі-«Я—Малала».pdf>
7. Заварзіна Є. В. Жанрово-стильові особливості «Щоденника» В. Винниченка (1911–1925 рр.). *Вісник Харківського національного*

університету імені В. Н. Каразіна. 2004. № 607. Серія: Філологія. Вип. 39. С. 266 – 269.

8. Заварзіна Є. В. Моральний абсолют: парадокс чи реальність (за «Щоденником» (1911–1925) В. Винниченка). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2005. № 707. Серія: Філологія. Вип. 46. С. 112 – 115.

9. Заварзіна Є. В. Щоденники В. Винниченка та Ф. Достоєвського: до питання жанрової специфіки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2005. № 659. Серія: Філологія. Вип. 44. С. 132 – 136.

10. Касян Л. «Книга життя» Ірини Жиленко : «Homo feriens» в автобіографічно-мемуарному дискурсі. *Слово і час*. 2012. № 6. С. 41 – 49.

11. Кафка Ф. Дневники 1910–1923. Путевые дневники. Письмо отцу. Завещание; пер. с нем. Е. А. Кацева. М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2005. 512 с.

12. Кобилянська О. Ю. Слова зворушеного серця: Щоденники; Автобіографії; Листи; Статті та спогади; упор., передм. Ф. П. Погребенника. К.: Дніпро, 1982. 359 с.

13. Космеда Т. А. Ego і Alter Ego Тараса Шевченка в комунікативному просторі щоденникового дискурсу. Дрогобич: Коло, 2012. 371 с.

14. Костюк Г. Записники Володимира Винниченка. Винниченко В. Щоденник: у 2-х т. Едмонтон; Нью-Йорк: Вид. Канадського Інституту українських студій, 1980. Т. 1: 1911–1920. С. 11 – 28.

15. Любченко А. П. Вертеп. Оповідання. Щоденник; упоряд., післямова В. А. Любченко; передм. І. Л. Михайлин. Х.: Основа, 2005. 464 с.

16. Пустовіт В. Ю. Густативні образи в мемуаристиці М. Коцюбинського (за листами до дружини). *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. №19 (230). С. 116 – 121. http://dspace.ltsu.org/bitstream/123456789/298/1/№%2019_230_2011_ФН.pdf#page=122

17. Рубчак Б. Живописаний Шевченко («Журнал» як текст). *Світи Тараса Шевченка: збірник статей до 175-річчя з дня народження поета / ЗНТШ. Секція : Філологічна*. Нью-Йорк, 1991. Т. 214. С. 65 – 90.

18. Харченко А. Щоденник В'ячеслава Медведя в силовому полі українського модернізму. *Слово і час*. 2006. №7. С. 44 – 48.

Практичне заняття на тему:

«Масова література як специфічна частина масової культури».

План

1. Динаміка розвитку і вивчення масової літератури. Проблеми термінології та неоднорідність масової літератури.

2. Вирізнення масової літератури серед інших типів літературної творчості. Масова та елітарна літератури: критерії розмежування і проблема смаку.
3. Основні диференціальні ознаки/риси масової літератури.
4. Жанрові моделі масової літератури: походження, напрями еволюції та типологія.
5. Соцреалізм і масова література.
6. Проблема взаємодії постмодернізму і масової літератури.

Завдання

- Підготувати презентацію в PowerPoint одного питання, зазначеного в плані практичного.
- Довести, що оповідання «Жаль» (рукопис датується 21 жовтня 1893 р.) Лесі Українки є зразком тогочасної масової літератури – «дамських романів» кінця XIX століття.

Література базова

1. Астаф'єв О., Ткачук В. Масова література: експерименти, іміджі, стереотипи. *Слово і Час*. 2014. №11. С. 110 – 113.
2. Гундорова Т. Слідами Адорно : масова культура й кіч. Критика. 2005. №1–2. С. 32 – 37. Режим доступу: https://krytyka.com/ua/articles/slidadamy-adorno-masova-kultura-y-kich?domain_switch=full
3. Гундорова Т. Соцреалізм як масова культура. *Сучасність*. 2004. №6. С. 52 – 66.
4. Гусев В. А. Масова література в сучасній соціокультурній ситуації. Література в контексті культури: зб. наук. праць. Серія: Гуманітарні науки. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. №2 (53). С. 4 – 9. http://humanities.stateandregions.zp.ua/archive/2_2018/3.pdf
5. Зборовська Н. Сучасна масова література в Україні як загальнокультурна проблема. *Слово і час*. 2007. № 6. С. 3 – 8.
6. Кривопишина А. Масова та елітарна літератури: критерії розмежування і проблема смаку. *Вісник Черкаського університету*. 2013. №5. С. 35 – 41.
7. Кубарева Н. П. Массовая литература. Основы литературоведения: учебное пособие для филол. факультетов пед. ун-тов; В. П. Мещеряков, А. С. Козлов, Н. П. Кубарева, М. Н. Сербул; под общ. ред. В. П. Мещерякова. М.: Моск. Лицей, 2000. С. 305 – 312.
8. Купина Н. А., Литовская М. А., Николина Н. А. Массовая литература сегодня: учеб. пособие. 2-е изд. М.: Флинта, Наука, 2009. 424 с. <https://www.litmir.me/br/?b=211006&p=1>

9. Менцель Б. Что такое популярная литература. *Новое литературное обозрение*. 1999. №40 (6). С. 391 – 408.

10. Нестелеєв М. А. Масова література, канон і культ (до проблеми взаємодії та дефініції). *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Філологічні науки (літературознавство). 2015. №2 (16). Жовтень. С. 189 – 192. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmduf_2015_2_41

11. Поліщук Я. Література: високе чи масове мистецтво? *Українська література в загальноосвітній школі*. 2007. № 9. С. 12 – 15.

12. Почебут Ю. І. Феномен «масової літератури» в контексті постмодернізму. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. Філологічні науки (літературознавство). 2015. №2 (16). Жовтень. С. 222 – 225. Режим доступу: <http://litzbirnyk.com.ua/wp-content/uploads/2015/12/48.16.15.pdf>

13. Пеха М. Масова література як продукт літературного дискурсу. *Філологічні семінари*. К., 2011. Вип. 14. С. 64 – 68. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fils_2011_14_10

14. Романенко О. Жанрові моделі масової літератури: походження, напрями еволюції та типологія. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2014. Вип. 60. Част. 1. С. 315 – 322. http://old.philology.lnu.edu.ua/visnyk/60_1_2014/60_1_2014_ROMANENKO.pdf

15. Романенко О. Семіосфера масової літератури: Текст – читач – епоха. К.: Прив. вид. Якубець А. В., 2014. 362 с.

16. Скокова Т. А. Специфика массовой литературы в эпоху постмодернизма. *Вестник Воронежского государственного университета*. Серія: Филология. Журналистика. 2009. №2. С. 95 – 100. Режим доступу: <https://docplayer.ru/36695530-Specifika-massovoy-literatury-v-epohu-postmodernizma.html>

17. Струкова Т. Г. Массовая литература как социально-культурный феномен. *Вестник ВГУ*. Серія: Философия. 2017. №3. С. 111 – 117. Режим доступу: <file:///C:/Users/user/Desktop/2017-03-08.pdf>

18. Таранова А. «Велике нечитоме» і академічний канон: проникнення масової літератури до парадигми літературознавства. *Слово і час*. 2008. № 11. С. 50 – 55.

19. Філоненко С. Масова література в Україні : дискурс / гендер / жанр: моногр. Донецьк: ЛАНДОН–XXI, 2011. 432 с.

20. Хализев В. Е. Литературные иерархии и репутации. Литература – элита – народ. Хализев В. Е. Теория литературы: учебник. 4-е изд., испр. и доп. М.: Высшая школа, 2007. С. 142 – 160, С. 160 – 168.

21. Черняк М. А. Феномен массовой литературы XX века: монография. СПб.: Издательство РГПУ им. А. И. Герцена, 2005. 308 с.

22. Юрчук О. Масова література як віртуальна реальність. *Сучасні літературознавчі студії*. 2013. Вип. 10. С. 505 – 514. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sls_2013_10_49

Література додаткова

1. Вайнштейн О. Розовый роман как машина желаний. *Новое литературное обозрение*. 1997. № 22. С. 303 – 331.

2. Валикова Д. Массовая литература : в рамках и за рамками жанров. Режим доступу: <http://lit.1september.ru/article.php?ID=200101308>

3. Григорян К. Б. Ремейки и проблема массовой литературы. *Вестник Новгородского государственного университета им. Ярослава Мудрого*. 2015. №87. Ч. 1. С. 49 – 51. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/remeyki-i-problema-massovoy-literatury>

4. Гудков Л. Д. Массовая литература как проблема. Для кого? *Независимое литературное обозрение*. 1997. №22. С. 92 – 94. Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nlo/1997/22/gudkovp-pr.html>

5. Гундорова Т. Кітч і література. Травестії. К.: Факт, 2008. 284 с.

6. Дубин Б. Классическое, элитарное, массовое: начала дифференциации и механизмы внутренней динамики в системе литературы. *Новое литературное обозрение*. 2002. №5 (57). С. 6 – 23. Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nlo/2002/57/dubin-pr.html>

7. Жадан С. Критична маса літератури. *Український тиждень*. 2008. №27(36). 04 липня.

8. Іщук В. Україна: проблема престижності та ідентичності : (Масова комунікація і культура як суб'єкти формування громадянської та національної свідомості). К.: Смолоскип, 2000. 88 с.

9. Канетти Э. Масса и власть. М. : Ad Marginem, 1997. 515 с.

10. Козлов Е. В. К вопросу о повторяемых структурах в художественном тексте массовой коммуникации. Режим доступу: // <http://www.ruthenia.ru/folklore/kozlov1.htm>

11. Кокотюха А. Чому «елітні» українські письменники ненавидять масову літературу? *Друг читача*. 2005. 3 квітня.

12. Кононенко Є. Українська популярна література як чергова стратегія «ходіння інтелігенції в народ». Режим доступу: // <http://cult.for-ua.com/auth/2002/05/07/151755.html>

13. Корнієнко Р. Масова й елітарна культура в інтер'єрі постмодернізму. *Українська художня культура. Навчальний посібник*; за ред. І. Ф. Ляшенка. К.: Либідь, 1996. С. 353 – 365.

14. Лотман Ю. М. Массовая литература как историко-культурная проблема. Лотман Ю. М. Избранные статьи: в 3 т. Таллинн: Александра, 1993. Т. 3. С. 380 – 387.

15. Матвеев В. Элитарная и массовая культуры внутренне близки. *Общественные науки и современность*. 1991. № 1. С. 60 – 65.
16. Мельников Н. Г. Масова література. *Російська словесність*. М.: Інтрада, 1998. С. 45 – 51.
17. Мельников Н. Г. Массовая литература. Литературная энциклопедия терминов и понятий; под. ред. А. Н. Николюкина. М.: Семиосфера, 2001. С. 514.
18. Ольшанский Д. В. Психология масс. СПб.: Питер, 2001. 368 с.
19. Рехо К. Грани массовой литературы. *Общественные науки и современность*. 1991. № 5. С. 127 – 133.
20. Самохвалова В. И. Массовая культура: учебное пособие. М.: ИНФРА, 2004. 300 с.
21. Самохина М. М. Кто и что сегодня читает и зачем им это нужно. *Новое литературное обозрение*. 2001. №5(51). С. 327 – 340.
22. Чередниченко Т. Типология советской массовой культуры. М.: РИК «Культура», 1994. 297 с.
23. Шмидт В. Р., Шуршин К. В. Массовая и элитарная культуры в зеркале гендерного подхода. *Социологические исследования*. 2000. № 7. С. 58 – 64.

Приклади аналізу

1. Абаганова А. О. К вопросу о массовой литературе на материале творчества Виктора Пелевина. *Уральский филологический вестник*. № 3. Русская литература XX–XXI веков: направления и течения. 2018. С. 95 – 104. Режим доступа: <http://journals.uspu.ru/attachments/article/2152/8.pdf>
2. Беяева Н. В. Интертекстуальность и постмодернизм («Жизнь насекомых» В. Пелевина). *Русская литература*. Исследования. Вып 4. К.: Киевский университет, 2003. С. 92 – 103.
3. Беяева Н. В. «Я хочу спасти свое сознание»: герои Виктора Пелевина в поисках себя. *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 2003. № 6. С. 1 – 6.
4. Бригадир Я. Сучасна українська масова література крізь призму творчої індивідуальності Андрія Кокотюхи. *Волинь філологічна: текст і контекст*. 2015. Вип. 19. С. 41 – 50. Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vftk_2015_19_6
5. Бригадир Я. О. Творчість Андрія Кокотюхи як взірєць сучасної української масової літератури. *Літературознавчі студії*. 2015. Вип. 1 (1). С. 50 – 59.
6. Воробйова Т. В. Гендерний аспект наслідування жанрових канонів в жіночому масовому романі (на матеріалі романів М. Гримич («Егоїст») і Л. Демської («Жінка з мечем»). *Актуальні проблеми слов'янської філології*:

міжвуз. зб. наук. статей. 2006. Вип. 11. Ч. 2. Лінгвістика і літературознавство. С. 467 – 473.

7. Джигун Л. М. Масова література як естетична цінність: художні константи діаспорної мемуарної прози. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Філологічні науки. 2015. №2. С. 72 – 76. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmduf_2015_2_15

8. Калинська Л. Синтез масового й елітарного (на матеріалі прози Ю. Андруховича). *Слово і час*. 1998. №2. С. 18 – 22.

9. Лященко О. А. Масова література і роман «Обличчя без маски» С. Шелдона. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2014. Вип. 49. С. 205 – 207. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_49_64

Методичні рекомендації

Готуючи відповіді на теоретичні питання за планом практичного, варто докладніше зупинитися на наступних проблемах.

Масова література як специфічна частина масової культури. Масова література є частиною масової культури. Існують основні сім теорій масової культури: 1) масова культура як заміник традиційних форм народної культури; 2) масова культура як культурна індустрія, що забезпечує стійкість капіталу; 3) взаємозв'язки масової культури з засобами масової комунікації; 4) концепції масової психології, що досліджують процеси несвідомого й колективного несвідомого, що моделюють колективну свідомість; 5) міфопоетичні дослідження масової культури; 6) феміністичні та гендерні підходи до вивчення масової культури; 7) соцреалізм як масова культура СРСР.

Проблеми термінології і неоднорідність масової літератури. Синоніми поняття «масова література» у світовій літературно-критичній традиції: «популярна», «схематична», «тривіальна», «формульна» література, «паралітература», «маргінальна література» тощо. Розмежування масової літератури і популярної літератури у літературознавчих дослідженнях. Белетристика або міدل-література як тип художньої літератури, що розташовується між високою, елітарною і масовою літературами (А. Конан-Дойл, О. Дюма та ін.). Риси міدل-літератури. Постмодернізм в контексті феномена міدل-літератури.

Сучасні дослідження масової літератури. Дискусії навколо питання, чи має бути масова література об'єктом дослідження не лише соціології, але й літературознавства. П. Свірський про найпоширеніші міфи стосовно популярної літератури. Відображення консервативних цінностей середнього класу у масовій літературі. Проблема канону в масовій та високій

літераторах (Ф. Моретті «Літературна бійня»). Історія масової літератури в Японії (Кім Ле Чун). Рецептивна естетика та гендерне літературознавство про масову літературу. Функції масової літератури у суспільстві та літературно-культурне значення масової літератури. Два періоди у вивченні масової літератури: 1) до 80-х рр. 20 ст., коли масова література розглядається з позицій високої літератури; 2) з 80 рр. 20 ст. і до сьогодні, коли масова література досліджується в контексті стратегій виробництва й споживання, вивчаються її функції, відношення до усталених літературних класифікацій і канонів, робляться спроби визначити масову літературу як вартісного різновиду літератури.

Основні риси масової літератури. Відсутність автора як змістової категорії, заміна її категоріями бренду та авторського права. Відхід від художності як визначальної ціннісної риси. «Формульність», тяжіння до стереотипів, усталених образів масового рівня свідомості. Кількісне переважання цього типу літератури. Превалювання компенсаторної, розважальної, пізнавальної функції, а також функція соціалізації у суспільстві при занепаді функції естетичної. Позитивний пафос утвердження цінностей і норм суспільства, повчальність, підкреслена ясність моральної структури конфлікту. Уникання суперечливої структури характеру героїв і зображення автора. Номінативна жанрова визначеність і специфічні жанри, відсутні у високій літературі («іронічний» детектив, «затишний» детектив тощо). Відсутність самостійної критичної рефлексії над літературною традицією минулого і над власною художньою природою.

Самостійна робота

1. Законспектувати: Бахтін М. Слово в романі. Вступ до літературознавства. Хрестоматія; упоряд. Н. І. Бернадська. К.: Либідь, 1995. С. 76 – 78.

2. Прочитати оповідання будь-якого автора і визначити засоби творення образу центрального персонажа (портрет, характеристики різних видів, індивідуалізація мовлення, засоби психологічного зображення). Виписати цитати до всіх засобів.

3. Прочитати роман про кохання «Принц-холостяк» Деббі Мекомбер і довести, що він є зразком масової літератури.

РОЗДІЛ 3. Питання до іспиту з дисципліни «Теорія літератури»

1. Питання теорії літератури в античній естетиці й філософії (Платон, Аристотель, Горацій).
2. Осмислення сутності художньої літератури в добу Середньовіччя і Відродження.
3. Нормативна поетика класицизму (Н. Буало).
4. Проблеми теорії літератури в добу Просвітництва (Г. Е. Лессінг, Д. Дідро, Г. В. Ф. Гегель).
5. Міфологічна школа і розвиток її ідей.
6. Література і міф. Феномени художньої та міфологічної свідомості.
7. Література і суспільство. «Класика» і «масова література» як соціальні феномени.
8. Культурно-історична школа в літературознавстві, її характеристика.
9. Порівняльно-історичний метод у літературознавстві (О. М. Фрейденберг, В. Я. Пропп, О. Ф. Лосев та ін.).
10. Біографічний підхід у літературознавстві.
11. Психологічна школа: психологія творчості й сприйняття в працях О. Потебні, Д. Овсяніко-Куликовського, Л. Віготського та ін.
12. Формальна школа: коло теоретичних ідей.
13. Історична поетика: від О. М. Веселовського до сучасності.
14. Структуралізм в європейському літературознавстві: витоки, межі.
15. Феноменологічна концепція в літературознавстві. Естетика Р. Інгардена.
16. Рецептивна естетика. Проблема історії літератури в працях Х.-Р. Яусса.
17. Герменевтика і літературознавство.
18. Постструктуралізм. Своєрідність і традиції в тлумаченні поетичних категорій.
19. Поділ мистецтва на види, місце літератури серед інших видів мистецтва.
20. Погляди І. Франка та О. Потебні на специфіку літератури як виду мистецтва.
21. Художній вимисел: умовність і життєподібність.
22. Особливості словесної образності.
23. Роль відчуттів і асоціацій у творенні словесного образу.
24. Знакова природа словесної образності.
25. Поліфункціональність художньої літератури
26. Сюжет і фабула, їх співвідношення як літературознавча проблема.
27. Види сюжетів (хронікальний, концентричний, «зовнішній», «внутрішній»).
28. Конфлікт як рушійна сила розвитку сюжету. Види конфліктів.

29. Елементи сюжету та позасюжетні елементи.
30. Композиція літературного твору.
31. Поняття про художній світ твору, його складові.
32. Описи (пейзаж, портрет, інтер'єр).
33. Поняття хронотопу (М. Бахтін) в історичній і теоретичній поетиці, різновиди художнього часу і простору.
34. Тема (тематика) і проблема (проблематика) літературного твору.
35. Ідея літературного твору як емоційно-естетична оцінка зображеного.
36. Пафос і його різновиди.
37. Мотив як формально-змістовий компонент твору.
38. Літературний процес, його рівні, стадіальність.
39. Барокко: етимологія терміна, типологічні риси і представники.
40. Класицизм: філософське підґрунтя, поняття класичної літератури, основні принципи класицизму.
41. Руйнування класицистичних канонів у сентименталізмі.
42. Специфіка романтизму як особливої художньої системи.
43. Йєнська і гейдельберзька школа німецького романтизму.
44. Англійська «Озерна школа» романтиків.
45. Реалістична література ХІХ ст. і художні принципи реалізму.
46. Натуралізм, його риси.
47. Соціалістичний реалізм як літературний напрям.
48. Надреалізм як модерністська течія: її витоки, прийоми та представники у світовій літературі.
49. Магічний реалізм як вплітання магічних елементів в реалістичний світ твору.
50. Загальні риси літератури модернізму.
51. Імпресіонізм: представники, художні засоби та прийоми.
52. Символізм: мистецтво як натяк на предмет, зародки символізму у Франції, засади символізму.
53. Акмеїзм: творча спілка «Цех поетів», маніфести акмеїстів.
54. Унанімізм: філософське підґрунтя течії, представники, художні принципи.
55. Футуризм як розрив з минулим і традицією.
56. Італійський футуризм і угруповання письменників-футуристів в Росії.
57. «Школа імажизму» Т. Е. Г'юма. Основні принципи імажизму.
58. Вплив символізму і східної поезії на імажизм.
59. Російський імажинізм: представники, програма, специфіка.
60. Експресіонізм: афективність і трагізм у світосприйнятті письменників,
61. «Празька» школа експресіонізму, поетика експресіонізму.

62. Дадаїзм і швейцарська група «Дада»: представники, ідеї, мистецтво як перформанс.
63. Екзистенціалізм А. Камю і Ж.-П.Сартра.
64. Специфіка драматургії письменників «театру абсурду».
65. Формотворчі експерименти авторів «нового роману».
66. Психологізм зображення післявоєнної молоді у творчості письменників групи «сердиті молоді люди».
67. Своєрідність творчості бітників, або митців «розбитого покоління»
68. Типологічні ознаки літератури постмодернізму та провідні напрями в сучасній постмодерністській літературі.
69. Причини інтересу літератури до внутрішнього світу людини.
70. Творення художнього образу людини в літературі, його специфіка в епосі, ліриці, драмі.
71. Роль мовлення у творенні образу людини. Концепція М. Бахтіна про мову як предмет художнього зображення в романі.
72. Поняття про психологізм, його форми і засоби психологічного зображення.
73. Образ автора в художньому творі.
74. Взаємодія автора і читача.
75. Вирізнення масової літератури серед інших типів літературної творчості.
76. Основні риси масової літератури.
77. Популярні жанри в сучасній масовій літературі.
78. Масова література і суспільство.
79. Феномен масової свідомості як психологічна основа масової культури.
80. Мотиви звернення особистості до мистецтва.
81. Розмежування понять «документалістика», «література факту», «фактографія», «література non-fiction», «саможиттєпис» та ін.
82. Етапи розвитку та причини активізації зразків non-fiction на початку ХХ ст. та на початку ХХІ ст.
83. Жанри літератури non-fiction.
84. Співвідношення художності й документальності в тексті: естетична, поетична, рецептивна функції.
85. Класифікація літератури non-fiction та художньої літератури з елементами автобіографізму.

РОЗДІЛ 4. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Літературознавство містить три основні дисципліни. Які? (*Теорія літератури, історія літератури, літературна критика*).
2. Художня література поділяється на три роди. Які? (*Епос, лірика, драма*).
3. Який з перерахованих епічних жанрів не є малим? Казка, новела, повість, нарис, есей, оповідання, гумореска (*Оповідання*).
4. За ідеєю і тематикою лірика поділяється на громадянську, філософську, інтимну і _____ (*пейзажну*).
5. Який з перерахованих жанрів не належить до драматичних? Трагедія, комедія, інтермедія, драма, мелодрама, фарс, ода, водевіль, мораліте. (*Ода*).
6. Інтертекстуальність має 4 основні форми: пародіювання, цитування, алюзія і _____. (*Ремінісценція*).
7. Який з перерахованих термінів не належить до тропів? Епітет, метафора, гіпербола, порівняння, метонімія, інверсія, синекдоха (*Інверсія*).
8. Який з літературних напрямів не належить до модернізму? Символізм, акмеїзм, дадаїзм, класицизм, футуризм, імажизм, імпресіонізм. (*Класицизм*).
9. Сюжетні елементи: _____, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка. (*Експозиція*).
10. Існує три основні різновиди описів у художньому творі. (*Пейзаж, портрет, інтер'єр*)
11. Критичний, соціалістичний, магічний, «супер» (або над-). Про який літературний напрям йдеться? а) **реалізм**; б) натуралізм; в) авангардизм; г) постмодернізм
12. Хто з перерахованих філософів не був просвітителем? Дені Дідро, Фома Аквінський, Жан-Жак Руссо, Готгольд Лессінг, Шарль Мотнеск'є. (*Фома Аквінський*).
13. Напишіть три будь-яких жанри, що належать до літератури non-fiction. (*Мемуари, біографія, автобіографія, листування, щоденник, есе, сповідь тощо*).
14. Напишіть прізвище сучасних український вчених, чії праці перераховані далі (імена - підказка):

1. «Мистецтво слова»	Анатолій (<i>Ткаченко</i>)
2. «Психоаналіз у літературознавстві»	Ніла (<i>Зборовська</i>)
3. «Femina Melancholica: стаття і культура в	Тамара (<i>Гундорова</i>)

гендерній утопії О. Кобилянської»	
4. «Теорія літератури»	Олександр (Галич)

15. Яке з визначень відповідає терміну? (1Б, 2А, 3Д, 4В, 5Г)

1. Дійова особа	А. Постать людини, а також оживлені й олюднені образи речей, явищ природи і тварин, зображені письменником у художньому творі.
2. Персонаж	Б. Персонаж у творах драматичного жанру літератури, що розкриває свій характер безпосередньо у фабульній дії – психофізичній і словесній.
3. Герой	В. Реальна чи вигадана особа, від імені якої ведеться розповідь у творі, оповідач і розповідач.
4. Наратор	Г. Ідеальний реципієнт оповідача, уявний образ слухача/читача/адресата у творі.
5. Нарататор	Д. Постать людини, наділена такими чеснотами як відвага, самовідданість, рішучість тощо. Часто цим терміном називають центральний образ твору.

16. Яке з визначень відповідає терміну? (1Г, 2Д, 3В, 4А, 5Б)

1. Композиція	А. Авторське розташування зображуваних подій у творі, спосіб естетичного освоєння й осмислення, організації подій, рух характерів у часопросторі.
2. Архітектоніка	Б. Акт драматичного твору.
3. Фабула	В. Схема розвитку подій твору у їх логічній, хронологічній послідовності.
4. Сюжет	Г. Побудова окремих частин, образів, деталей, сюжетних ліній твору.
5. Дія	Д. Будова твору як єдиного цілого, інтегральний взаємозв'язок основних його складників

17. Підберіть синонімічну пару до термінів. (1Д, 2В, 3Б, 4А, 5Г)

1. Інтерпретація	А. Паралітература
2. Рецепція	Б. Видозміна
3. Трансформація	В. Сприйняття
4. Тривіальна література	Г. Мемуаристика
5. Література non-fiction	Д. Тлумачення

18. Підберіть антонімічну пару до літературознавчих термінів. (0А, 1Ж, 2Г, 3В, 4Б, 5Д, 6З)

0. Фемінний	А. Маскулінний
1. Реалізм	Б. Масовий
2. Какофонія	В. Асонанс
3. Алітерація	Г. Милозвучність
4. Елітарний	Д. Документальний
5. Фікційний	Ж. Романтизм
6. Експліцитний	З. Прихований

19. Винятковий центральний образ, фольклорні мотиви, східна екзотика, мрії, серце, внутрішній світ людини, «світова скорбота», реальний і ідеальний світи – про який літературний напрям ідеться?
(Романтизм)

20. Конкретно-історичний, біографічний, мемуарний, реальний... Про що йде мова?

- Про фастнахтшпіль;
- Про роботу Н.В. Костенко «Українське віршування ХХ ст.»;
- Про хронотоп, а саме вимір часу;
- Про літературознавчі методи кінця ХІХ ст.

21. «На нашій – не своїй землі» (Т. Шевченко); «довго тягтиметься мить» (Є. Плужник); «холодний окріп нарзану» (М. Лермонтов) – який стилістичний прийом використано в поданих уривках. (Написати лише термін без визначення – оксюморон).

22. Який троп репрезентує виділений жирним шрифтом вираз М. Вінрановського? (Написати лише термін без визначення – літота).

Ми карасів наловим до обіду
І серцем захмелієм як на те,
І так поїдемо, і **зникнемо без сліду,**
Що й коров'як на нас не зацвіте.

23. Про який троп пише О. Пушкін у цьому уривку: «Иная брань, конечно, неприличность. Нельзя сказать: какой-то де старик, Козёл в очках, плюгавый клеветник, И зол и подл: всё это будет личность. Но можете печатать, например, Что господин парнасский старовер, (В своих статьях) бессмыслицы оратор, Отменно вял, отменно скучноват, Тяжеловат и даже глуповат, Тут не лицо, а только литератор» (Написати лише термін без визначення – евфемізм).

24. Лицар гачка і наживи (замість рибалка), чорне золото (замість нафти), Дочка Прометея (замість Лесі Українки) – що це за троп? (Написати лише термін без визначення – перифраз).

25. Визначте розмір віршованих рядків з поезії О. Мандельштама (*Написати лише розмір – 5-стопний ямб*):

Дано мне тело – что мне делать с ним,
Таким единым и таким моим?
За радость тихую дышать и жить
Кого, скажите, мне благодарить?

РОЗДІЛ 5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ДИСЦИПЛІНИ

Базова:

1. Абрамовских Е. В. Роман Ингарден как основоположник рецептивной эстетики. *Известия Самарского научного центра Российской академии наук. Филология.* 2012. Т. 14. №2 (2). С. 414 – 416.
2. Аминова В. Р. Теоретические основы сравнительного и сопоставительного литературоведения: учебное пособие. Казань: Казанский ун-т, 2014. 105 с.
https://dspace.kpfu.ru/xmlui/bitstream/handle/net/21473/10_153_A5-000526.pdf
3. Аминова В. Р. Теория литературы. Конспект лекций. Казань, 2014. 355 с.
4. Адорно Т. Теория эстетики; пер. з нім. П. Таращук. К.: Основи, 2002. 518 с.
5. Андреев А. Н. Лекции по теории литературы: Целостный анализ литературного произведения. Учебное пособие. Минск, 2012. 114 с.
6. Антологія феміністичної філософії; за ред. Елісон М. Джагер та Айрис Меріон Янг; пер. з англ. Б. Єгідис; наук. ред. пер. О. Іващенко. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2006. 800 с.
7. Аристотель. Риторика. Поэтика; пер. с древнегреч. О. П. Цыбенко, В. Г. Аппельрота; ред. И. В. Пешков, Г. Н. Шелогурова. М.: Лабиринт, 2000. 221 с.
8. Астаф'єв О. Міфопоетика Павла Тичини та її архаїчні джерела. *Слово і час.* 2003. №9. С. 73 – 76.
9. Балакян А. Літературна теорія та компаративна література. *Слово і час.* 2007. № 5. С. 44 – 48.
10. Баррі П. Вступ до теорії : Літературознавство і культурологія; пер. з англ. О. Погинайко; наук. ред. Р. Семків. К.: Смолоскип, 2008. 360 с. (Серія «Пролегомени»)
11. Бахтин М. М. Автор и герой : К философским основам гуманитарных наук. СПб.: Азбука, 2000. 336 с.
12. Бахтин М. М. Собр. соч.: в 7 т. М.: Русские словари, Языки русской культуры, 2003. Т. 1. 955 с.
13. Бахтин М. М. Фрейдизм. Формальный метод в литературоведении. Марксизм и философия языка. Статьи. Сб. трудов. Сост., текстологич. подг. И. В. Пешкова. Коммент. В. Л. Махлина, И. В. Пешкова. М.: Лабиринт, 2000. 640 с.
14. Бахтин М. М. Эпос и роман. СПб.: Азбука, 2000. 304 с.
15. Безруков А. Н. Рецепция художественного текста: функциональный подход. Монография. СПб.: Гиперион, 2015. 296 с.

16. Белокурова С. П. Словарь литературоведческих терминов. СПб.: Паритет, 2006. 320 с.
17. Белянин В. П. Основы психолингвистической диагностики : (Модели мира в литературе). М.: Тривола, 2000. 248 с.
18. Бігун Б. Я. Історія та міф у творах письменника-модерніста. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. №2. С. 56–59.
19. Білоус П. В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості. Житомир: Рута, 2009. 336 с.
20. Білоус П. В. Теорія літератури: навч. пос. К.: Академвидав, 2013. 328 с. (Серія «альма-матер»).
21. Блум Г. Західний канон. Книги на тлі епохи; пер. з англ.; під заг. ред. Р. Семківа. К.: Факт, 2007. 720 с. («Висока полиця»)
22. Бовсунівська Т. Портретні міфологеми в петербурзьких повістях Миколи Гоголя. *Українська мова та література*. 2004. №20. С. 35–37.
23. Богдан Л. С., Трескунов М., Клименко Ж. В. Біографічний аналіз. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 30–31.
24. Большакова А. Ю. Теория архетипа на рубеже XX–XXI вв. *Вопросы филологии*. 2003. №1. С. 36–47.
25. Бондарев А. П. Эпистемология литературоведения. М.: Моск. госуд. лингвистич. университет, 2018. 452 с.
26. Бондарева О. Є. Міф і драма у новітньому літературному контексті : поновлення структурного зв'язку через жанрове моделювання: монографія. К.: Четверта хвиля, 2006. 512 с.
27. Бондаренко М. А. «Текущий литературный процесс» между литературоведением и критикой (методологические принципы изучения). Литература XX века. Итоги и перспективы изучения. Первые андреевские чтения. М., 2003. С. 134–144.
28. Боров Ю. Б. Эстетика. Теория литературы: энцикл. слов. терминов : 1300 терминов. М.: АСТ Астрель, 2003. 575 с.
29. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство: підручник. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.
30. Безпечний І. Теорія літератури. Передм. Р. Семківа, Л. Неліпи, 2009. 388 с.
31. Варикаша М. Гендерний дискурс : семіотичні аспекти. *Слово і час*. 2008. № 7. С. 83–89.
32. Варикаша М. Методологія літературознавства: навч.-метод. посібник. Бердянськ: Ф-ОП Ткачук О. В., 2016. 216 с.
33. Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины: учебное пособие; под ред. Л. В. Чернец; Л. В. Чернец, В. Е. Хализев, С. Н. Бройтман и др. М.: Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. 556 с.

34. Введение в литературоведение: хрестоматия: учебное пособие; сост. П. А. Николаев, Е. Г. Руднева, В. Е. Хализев, Л. В. Чернец, А. Я. Эсалнек. 4-е изд., перераб. и доп.; под ред. П. А. Николаева. М.: Высшая школа, 2006. 463 с.
35. Вінничук Г. Зіставлення як шлях глибокого осягнення художнього твору: фрагменти уроку компаративного вивчення повістей М. Гоголя «Тарас Бульба» та І. Франка «Захар Беркут». *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2009. № 4. С. 33 – 35.
36. Вступ до літературознавства. Матеріали до хрестоматії; упор. Л.П.Квашина. Донецьк: Дон НУ, 2009. 124 с.
37. Гаврилук Н. І. Тарас Шевченко крізь призму поетичної інтерпретації. Шевченкознавчі студії. Зб. наук. пр.; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2009. Вип. 11. С. 117 – 124.
38. Гадамер Г.-Г. Истина і метод: у 2 т.; пер. з нім. О. Мокровольського. К., 2000.
39. Галич О. А. Вступ до літературознавства: підручник для студ. вищих навч. закл. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. 288 с.
40. Галич О. А. Історія літературознавства. Частина II: Українське літературознавство: підручник. Луганськ: СПД Резніков В. С., 2006. 160 с.
41. Галич О. А. Історія літературознавства: підручник. Луганськ: Книжковий світ, 2009. 264 с.
42. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник; за наук. ред. О. Галича. 4-те вид., стереотип. К.: Либідь, 2008. 488 с.
43. Гинзбург Л. Я. О психологической прозе. О литературном герое. СПб.: Азбука, Азбука-Аттикус, 2016. (Культурный код)
44. Гірка Г. Як вивчаємо художні образи 5–11 клас: з досвіду роботи. *Зарубіжна література*. 2000. №33. С. 7 – 8.
45. Гиршман М. М. Литературное произведение : Теория художественной целостности. 2-е изд., доп. М.: Языки славянской культуры, 2007. 560 с.
46. Гнатюк М. Історія літератури як наукова дисципліна : друга половина XIX – початок XX ст. *Слово і час*. 2010. № 6. С. 84 – 93.
47. Градовський А. Кроки компаративного аналізу. *Українська мова та література*. 2004. №48. С. 3 – 4.
48. Григорян К. Б. Ремейки и проблема массовой литературы. *Вестник Новгородского государственного университета им. Ярослава Мудрого*. 2015. №87. Ч. 1. С. 49 – 51. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/remeyki-i-problema-massovoy-literatury>
49. Гройсман А. П. Основы психологии художественного творчества. М.: КОГИТО, 2003. 187 с.
50. Гром'як Р. До питання про етичні виміри інтерпретації. *Слово і час*. 2000. № 1. С. 24 – 26.

51. Гундорова Т. Кітч і література. Травестії. К.: Факт, 2008. 284 с. (Сер. «Висока полиця»).
52. Гундорова Т. *Femina Melancholica*: стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської. К.: Критика, 2002. 272 с. (Серія «Критичні студії»; вип. 2)
53. Гетьманець М. Ф. Сучасний словник літературознавчих термінів. Харків: Ранок, 2003. 160 с.
54. Деррида Ж. Призраки Маркса. Государство долга, работа скорби и новый интернационал. М.: Logos-altera; *Esse homo*, 2006. 256 с.
55. Дзюба І. Метод – це насамперед розуміння. *Слово і час*. 2001. №7. С. 4 – 10.
56. Доманский В. А., Кафанова О. Б., Шарафадина К. И. Литература в синтезе искусств. Т. 1. Монография. СПб.: СПГУТД, 2010. 362 с.
57. Давыдова Т. Т., Пронин В. А. Теория литературы: учебное пособие для вузов. М.: Логос, 2003. 229 с.
58. Дубин Б. Классическое, элитарное, массовое: начала дифференциации и механизмы внутренней динамики в системе литературы. *Новое литературное обозрение*. 2002. №5 (57). С. 6 – 23. Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nlo/2002/57/dubin-pr.html>
59. Денисова Т. Наука «компаративістика» в сучасному трактуванні. *Слово і час*. 2005. № 5. С. 24 – 31.
60. Дятленко Т. Формування умінь в учнів 5-х класів аналізувати пейзаж у художньому творі. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2002. №2. С. 15 – 17.
61. Елисеев И. А. Полякова Л. Г. Словарь литературоведческих терминов. Ростов н/Д.: Феникс, 2003. 320 с.
62. Жеребило Т. В. Термины и понятия: методы исследования и анализа текста: словарь-справочник. Назрань: ООО Пилигрим, 2011. 108 с.
63. Жеребкина И. «Прочти мое желание» : постмодернизм, психоанализ, феминизм. М.: Идея-пресс, 2000. 256 с.
64. Жост Ф. Порівняльне літературознавство як філософія літератури. Нариси з порівняльного літературознавства. *Слово і час*. 2007. № 5. С. 30 – 44.
65. Забужко О. *Notre Dame d'Ukraine* : Українка в конфлікті міфологій. Монографія. 3-тє вид., виправл. К.: Факт, 2007. 640 с.
66. Западное литературоведение XX века. Энциклопедия; Е. А. Цурганова (ред.). М. : Intrada, 2004. 560 с.
67. Зборовська Н. Жіноче письмо на порубіжжі віків (Леся Українка, Оксана Забужко). *Слово і Час*. 2004. №2. С. 32 – 38.
68. Зборовська Н. Код національної літератури як психоісторична проблема. *Слово і час*. 2007. № 1. С. 58 – 63.
69. Зборовська Н. В. Психоаналіз і літературознавство: посібник К.: Академвидав, 2003. 392 с.

70. Зборовська Н. Психометафізика як метод дослідження художньої літератури. *Слово і час*. 2009. № 4. С. 52 – 57.
71. Зборовська Н. Перцепція феміністки у західноєвропейському дискурсі та українському письмі. *Слово і Час*. 2005. №1. С. 50 – 61.
72. Зварич І. Міф у генезі художнього мислення. Монографія. Чернівці, 2002. 236 с.
73. Зенкин С. Н. Введение в литературоведение : Теория литературы: учебное пособие. М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2000. 81 с.
74. Зинченко В. Г., Зусман В. Г., Кирнозе З. И. Литература и методы её изучения. Системно-синергетический подход: учебное пособие. М.: Флинта; Наука, 2011. 280 с.
[file:///C:/Users/user/Desktop/Литература_и_методы_ее_изучения._Системный_и_синергетический_подход_\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Desktop/Литература_и_методы_ее_изучения._Системный_и_синергетический_подход_(1).pdf)
75. Зубрицька М. Homo legens : читання як соціокультурний феномен. Львів: Літопис, 2004. 352 с.
76. Іванишин В. П. Нариси з теорії літератури: навч. посібник; упоряд. П. В. Іванишин. К.: ВЦ «Академія», 2010. 256 с. (Серія «альма-матер»)
77. Іванишин П. В. Національно-екзистенційна методологія: герменевтична актуалізація. *Слово і час*. 2003. № 4. С. 33 – 45.
78. Іванишин П. В. Українське літературознавство постколоніального періоду: монографія. К.: ВЦ «Академія», 2014. 192 с.
79. Історія міфології: навч.-метод. посібник для студ. 1 курсу; укл. А. М. Фесенко. Донецьк: Держ. ун-т інформатики і штучного інтелекту, 2010. 35 с.
80. Кайуа Р. Миф и человек. Человек и сакральное. М.: ОГИ, 2003. 296 с.
81. Каллер Дж. Теория литературы : Краткое введение. М., 2006. 158 с.
82. Касаткина Т. А. Время, пространство, образ, имя, символика цвета, символическая деталь в «Преступлении и наказании» : комментарий. Достоевский: дополнения к комментариям; под ред. Т. А. Касаткиной ; Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького. М.: Наука, 2005. С. 236 – 269.
83. Качуровський І. Поняття про композицію художнього твору. *Дивослово*. 2007. № 7. С. 9 – 11.
84. Кереньи К. Элевсин: Архетипический образ матери и дочери. М.: Рефлбук, 2000. 288 с.
85. Клочек Г. Художній світ як категоріальне поняття. *Слово і час*. 2007. № 9. С. 3 – 14.
86. Козлик І. В. Методологічний стан сучасного українського літературознавства: деякі аспекти проблеми. *Русская литература*. Исследования: сб. науч. тр. К.: Логос, 2006. Вып. VIII. С. 36 – 61.
87. Козлик І. В. Методологія літературознавства як актуальна проблема. Стаття друга. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. К., 2004. №5. С. 56 – 62.

88. Козлов А. С. Зарубежная литература и литературоведение. Избр. статьи. Симферополь: ВАТ «Сімферопольська міська друкарня», 2009. 220 с.
89. Козлик І. В. Про методологічні засади викладання зарубіжної літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2001. №6. С. 9 – 11.
90. Колошук Н. Порівняльне літературознавство: навч. посібник. К.: Кондор, 2018. 424 с.
91. Корецкая И. В. Литература в кругу искусств: полилог в начале XX века. М., 2001. 294 с.
92. Корман Б. О. Избранные труды. Теория литературы; ред.-сост. Е. А. Подшивалова, Н. А. Ремизова, Д. И. Черашняя, В. И. Чулков. Ижевск: Институт компьютерных исследований, 2006. 552 с. КиберЛенинка: <https://cyberleninka.ru/article/n/avtor-geroy-chitatel-v-hudozhestvennom-mire-svetlany-lavrovoy-subektnaya-organizatsiya-kommunikativnye-strategii-spetsifika-narrativa>
93. Кормилов С. И. Основные понятия теории литературы : Литературное произведение. Проза и стихи: в помощь преподавателям, старшеклассникам и абитуриентам. 2-е изд. М.: Издательство МГУ, 2002. 112 с.
94. Коробко Л. Літературознавчі поняття в інтертексті культури : спроба кореляції. *Слово і час*. 2009. № 12. С. 86 – 93.
95. Крупчанов Л. М. Введение в литературоведение. М.: Оникс, 2005. 416 с.
96. Крупчанов Л. М. Теория литературы: учебник. М.: Флинта, Наука, 2012. 360 с.
97. Курганов Е. Анекдот. Символ. Миф. Этюды по теории литературы. СПб.: Изд-во журнала «Звезда», 2002. 128 с.
98. Кшевецький В. С. Порівняльне літературознавство: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2012. 140 с.
<http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/1902/Kshevetskyi-V.S.-Porivnialne-literaturoznavstvo.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
99. Лісовський А. Вивчення літератури як мистецтва слова. *Українська мова і література в школі*. 2000. №5. С. 25 – 29.
100. Література. Теорія. Методологія: пер. з польськ. С. Яковенка; упор. і наук. ред. Д. Уліцька. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 543 с.
101. Литературная энциклопедия терминов и понятий; гл. ред. и сост. А. Н. Николюкин. М.: Интелвак, 2003. 1600 стлб.
102. Літературознавство. Словник основних понять; пер. з нім. А. Цяпи. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. 280 с.

103. Літературознавча компаративістика: навч. посібник; упор. Р. Т. Гром'як, І. В. Папуша. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002. 331 с.
104. Літературознавча компаративістика початку ХХІ ст.: поразка теорії чи тріумф науки? *Проблеми сучасного літературознавства*: зб. наук. праць; відп. ред. Н. М. Шляхова. Вип. 12. Одеса: Маяк, 2003. С. 8 – 30.
105. Літературознавча енциклопедія: у 2 т.; автор-укладач Ю. І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.; Т. 2. 624 с.
106. Літературознавчий словник-довідник; за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-ге вид, випр., доп. К.: ВЦ «Академія», 2007. 752 с. (Nota bene)
107. Лосев А. Ф. Диалектика мифа. М.: Мысль, 2001. 558 с.
108. Лотман Ю. М. Об искусстве. СПб., 2000. 704 с.
109. Лексикон загального та порівняльного літературознавства; Буковинський центр гуманітарних досліджень; за ред. А. Волкова та ін. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.
110. Марко В. Аналіз художнього твору: навч. пос. К.: Вид-во «Академвидав», 2013. 280 с.
111. Марко В. Коди художнього тексту : на зрізі жанротворення. *Дивослово*. 2007. № 10. С. 52 – 55.
112. Марко В. Теоретичні основи аналізу літературного твору. Марко В. Стежки до таїни слова. Літературознавчі й методичні студії: навч. посібник. Кіровоград: Степ, 2007. С. 9 – 49.
113. Мацапура В. Літературний психологізм та його роль у художньому творі, основні форми і прийоми. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2000. №1. С. 41 – 43.
114. Мацапура В. «Поетика» Арістотеля як початок теоретичного осмислення літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. №8. С. 47 – 49.
115. Мелетинский Е. М. Мифологизм в романе XX века (от литературы к мифу). Мелетинский Е. М. От мифа к литературе. Курс лекций. М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001. С. 129 – 140.
116. Мелетинский Е. М. От мифа к литературе: учебное пособие по курсу «Теория мифа и историческая поэтика повествовательных жанров». М.: РГГУ, 2000. 169 с.
117. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа. 3-е изд., репринт. М.: Восточная литература, 2000. 407 с.
118. Мережинская А. Ю. Постмодернизм расчищает дорогу для поисков. Мифологизация «своего» и «чужого» в русской прозе 80–90-х годов (продолжение). *Русская словесность в школах Украины*. 2000. №2. С. 1 – 4.
119. Минералов Ю. И. Сравнительное литературоведение: учебное пособие. М.: Высшая школа, 2010. 383 с.

120. Мірошникова Н. О. Найуживаніші літературознавчі методи аналізу художнього твору: Стисла характеристика. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 11 – 13.
121. Мірошниченко В. В. Авторська концепція художнього твору : онтогенез і експансія (на матеріалі англomовної та французької україніки). Запоріжжя: ЗДУ, 2008. 283 с.
122. Мітосек З. Теорії літературних досліджень; пер. з польск. Сімферополь: Таврія, 2005. 408 с.
123. Михайлов А. В. Методы и стили литературы. М.: ИМЛИ РАН им. А. М. Горького, 2008. 176 с.
124. Михайлов Н. Н. Теория художественного текста: учеб. пособие для вузов. М.: Academia, 2006. 219 с. (Высшее профессиональное образование. Филология) (Учебное пособие).
125. Моклиця М. В. Методи аналізу художнього тексту в сучасному літературознавстві. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 10 – 11.
126. Моклиця М. Основи літературознавства. Посібник для студентів. Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. 192 с.
127. Моклиця М. Філософія модернізму. Про модерністську літературу як найпереконливішу і навіть реалістичну. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. №1. С. 39 – 41.
128. Моклиця М. В., Наєнко М. К. Психологічний аналіз. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №6. С. 45 – 47.
129. Мудрак О. Еротична лірика як літературознавча проблема. *Слово і час*. 2008. № 11. С. 62 – 64.
130. Мусий В. Б. Мифопоэтика русской предромантической и романтической прозы. Монография. Одесса: Астропринт, 2008. 300 с.
131. Медведюк Л. Трансформація Арістотелівського мімезису в неарістотелівський. *Слово і час*. 2001. №10. С. 14 – 21.
132. Наєнко М. К. Історія українського літературознавства: підручник. 2-ге вид., зі змінами й доп. К.: Видавничий центр «Академія», 2003. 360 с.
133. Наєнко М. Методологічні візії, дискурси і перспективи на межі століть. *Літературна Україна*. 2001. №5. 8 лютого. С. 3.
134. Наєнко М. Що таке історія літератури? *Слово і час*. 2010. № 3. С. 112 – 118.
135. Назарець В. М. Теоретико-літературний курс (5–11 класи). *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2001. №3. С. 61 – 64.
136. Назарець В. М., Васильєв Є. М. Теоретико-літературний курс. Література як вид художньої творчості. *Зарубіжна література в навчальних закладах України*. 2000. №11. С. 57 – 62.
137. Наливайко Д. Сучасна літературна компаративістика: аспекти й тенденції. *Слово і час*. 2007. № 5. С. 28 – 30.

138. Наливайко Д. Теорія літератури й компаративістика. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 347 с.
139. Николина Н. А. Филологический анализ текста: учебное пос. для студентов. М.: Академия, 2003. 256 с.
140. Ніколова О. О., Васирина К. М. Теорія літератури: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Запоріжжя: Запорізький нац. університет, 2012. 230 с.
141. Новейший философский словарь. Постмодернизм; гл. научный редактор и составитель А. А. Грицанов. Мн.: Современный литератор, 2007. 816 с.
142. Нич Р. Світ тексту : постструктуралізм і літературознавство; пер. з польськ. О. Галета. Львів: Літопис, 2007. 316 с.
143. Невінчана Н. Питання теорії літератури. Посібник для вчителів та старшокласників. *Українська мова та література*. 2003. №25–28. 96 с.
144. Невінчана Н. Теорія літератури в школі: у 2 ч. К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. Ч. 1. 128 с.; Ч. 2. 128 с.
145. Нямцу А. До проблеми функціонування літературних архетипів. *Слово і час*. 2009. № 2. С. 3 – 14.
146. Нямцу А. Миф. Легенда. Литература (теоретические аспекты функционирования): монография. Черновцы: Рута, 2007. 520 с.
147. Огієнко В. Культурна травма у сучасній зарубіжній історіографії: концепт та метод. *Національна та історична пам'ять*. 2011. Вип. 1. С. 148 – 160.
148. Огнева Т. К. Відбиток часу у дзеркалі буття: монографія. К. : Академвидав, 2008. 216 с.
149. Основы литературоведения: учебное пособие для филол. факультетов пед. ун-тов; В. П. Мещеряков, А. С. Козлов, Н. П. Кубарева, М. Н. Сербул; под общ. ред. В. П. Мещерякова. М.: Моск. Лицей, 2000. 372 с.
150. Павличко С. Теорія літератури; передм. М. Зубрицької. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. 679 с.
151. Панкова Л. Смех как феномен человека. *Джерело*. Одесса, 2007. С. 24 – 25.
152. Пахаренко В. Основы теории литературы: навч.-метод. посіб. К. : Генеза, 2009. 296 с.
153. Пахаренко В. Українська поезика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид., доп. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2009. 403 с.
154. Пахаренко В. Художнє слово. *Українська мова та література*. 2001. № 29–32 (237–240). 95 с.
155. Пахаренко В. Художнє слово: короткий нарис практичної поезики. *Українська мова та література*. 2001. № 40 (248). 24 с.
156. Платон. Діалоги. Х. : Фоліо, 2008. 348 с.

157. Поліщук Я. Науковий пейзаж, мальований чаєм (Про дискретність формального методу в українському літературознавстві). *Слово і час*. 2006. № 3. С. 14 – 23.
158. Поліщук Я. Поліфункціональність міфу в поезиці модернізму. *Слово і час*. 2001. №2. С. 35 – 45.
159. Поліщук Я. Типи художнього мислення в основі моделі історії літератури. *Слово і час*. 2005. № 12. С. 15 – 27.
160. Поль Д. Проблема архетипа в отечественном литературоведении. *Литературная учеба*. 2006. №1. С. 171 – 176.
161. Пономаренко О. Оновлюючи світ і душу. Архетипи вогню й води в міфопоетиці Тараса Шевченка. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2005. №9–10. С. 165 – 173.
162. Попович Ю. Н. Мифология в концепции К. Леви-Стросса. *Вестник Московского городского педагогического университета*. Серия: Философские науки. 2015. № 4 (16). С. 67 – 77.
163. Постколоніалізм. Генерації. Культура; за ред. Т. Гундорової, Т. Матусяк. К.: Лауріус, 2014. 336 с. (Теоретичні ревізії, вип. 4)
164. Потапенко С. Інтертекстуальність та її фольклористичні обрії. *Слово і час*. 2009. № 11. С. 45 – 59.
165. Потебня А. А. Теоретическая поэтика: учебное пособие для вузов. 2-е изд., испр. М.: Академия, 2003. 374 с.
166. Поэтика: словарь актуальных терминов и понятий; гл. науч. ред. Н. Д. Тмарченко. М.: Изд-во Кулагиной, Intrada, 2008. 358 с.
167. Поетика художніх форм у сучасному сприйнятті: науковий збірник; ред. кол.: відп. ред. В. І. Силантьєва та ін. Одеса: Астропринт, 2012. 352 с.
168. Пригожин И., Стенгерс И. Время, хаос, квант. К решению парадокса времени; пер. с англ. Ю. А. Данилова. М.: Эдиториал УРСС, 2000. 240 с.
169. Прозоров В. В. и др. Введение в литературоведение: учебное пособие для студ. 1 курса филол. фак-та. 2-е изд., испр. и доп. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 2000. 35 с.
170. Просалова В. Інтертекстуальне поле і контекст : диференціація понять. *Слово і час*. 2005. № 12. С. 28 – 34.
171. Печеранський І. Сутність і призначення мистецтва в естетичному вченні Г. Гегеля. *Схід*. 2018. № 5 (157). С. 25 – 29. <file:///C:/Users/user/Desktop/148366-322351-1-PB.pdf>
172. Рада І. М. Актуалізація знань з теорії та історії літератури – важливе підґрунтя вивчення її як мистецтва слова (Замість вступних уроків). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. № 8. С. 45 – 48.

173. Рада І. Суспільні функції літератури як виду мистецтва. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях та колегіумах*. 2003. №4. С. 121 – 126.
174. Радченко О. Час як уява і час як буття : Еміль Штайгер versus Мартін Гайдеггер. *Слово і час*. 2009. № 6. С. 45 – 54.
175. Рикер П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике; пер. с фр.; вступит. ст. и коммент. И. С. Вдовиной. М.: Академический Проект, 2008. 695 с. (Серия «Философские технологии»)
176. Романова Г. И. Практика анализа литературного произведения (Русская классика): учебное пособие; под. ред. Л. В. Чернец. 2-е изд., испр. М.: Флинта: Наука, 2006. 256 с.
177. Решетуха С. «Марко Проклятий» – роман-експеримент (міфологічний аспект). *Слово і Час*. 2006. №9. С. 34 – 39.
178. Саїд Е. Культура й імперіалізм; пер. з англ. В. Шовкун. К. : Критика, 2007. 608 с.
179. Саїд Е. Орієнталізм. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 511 с.
180. Самохвалова В. И. Массовая культура: учебное пособие. М. : ИНФРА, 2004. 300 с.
181. Скорина Л. Аналіз художнього твору: навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 424 с.
182. Скупейко Л. Міфопоетика «Лісової пісні» Лесі Українки: монографія. К.: Фенікс, 2006. 416 с.
183. Смирнова Н. Л. Литературоведение: школы и концепции: учебное электронное текстовое издание. Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2009. 109 с.
184. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. 2-е вид., доп.; за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2002. 832 с.
185. Современные методы анализа художественного произведения: материалы научного семинара, 2–4 мая 2003 г. Гродно: ГрГУ, 2003. 262 с.
186. Современный словарь-справочник по литературе; сост. и науч. ред. С. И. Кормилов. М.: АСТ: Олимпус, 2000. 700 с.
187. Сорокин Б. Ф. Философия и психология творчества: научно-методическое пособие. Орел: Орл. гос. ун-т, 2000. 100 с.
188. Сосновская О. В. Теория литературы и практика читательской деятельности: учеб. для вузов по спец. «Педагогика и методика нач. образования». М.: Академия, 2008. 109 с. (Высшее профессиональное образование. Педагогические специальности).
189. Сухих С. И. Методология литературоведения: комплексный и системный методы анализа литературы. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*. 2012. №6 (1). С. 298 – 303.

<https://cyberleninka.ru/article/v/metodologiya-literaturovedeniya-kompleksnyy-i-sistemnyy-metody-analiza-literatury>

190. Сиваченко Г. М. Культурний трансфер – нова методологія літературознавства. *Слово і Час*. 2019. №3. С. 71 – 81.

191. Сивокінь Г. М. У вимірах сприймання. Теоретичні проблеми художньої літератури, її історії та функції. К.: Фенікс, 2006. 304 с.

192. Семків Р. Постмодернізм та іронія (типологізація нетипового). *Слово і час*. 2000. № 6. С. 6 – 12.

193. Тамарченко Н. Д. Теоретическая поэтика: хрестоматия-практикум: учебное пособие для вузов. М.: Академия, 2004. 400 с.

194. Теория литературных жанров: учеб. пособие для студентов учреждений высш. проф. образования; М. Н. Дарвин и др.; под ред. Н. Д. Тамарченко. 2-е изд., стер. М.: Академия, 2012. 254 с.

195. Теория литературы: учеб. пособие для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений: в 2 т.; под ред. Н. Д. Тамарченко. М.: Издательский центр «Академия», 2004.

196. Теория литературы: учеб. пособие для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений: в 2 т.; под ред. Н. Д. Тамарченко. Т. 1: Н. Д. Тамарченко, В. И. Тюпа, С. Н. Бройтман. Теория художественного дискурса. Теоретическая поэтика. 2-е изд., испр. М.: Издательский центр «Академия», 2007. 512 с.

197. Теория литературы: учеб. пособие для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений: в 2 т.; под ред. Н. Д. Тамарченко. Т. 2: Бройтман С. Н. Историческая поэтика. 2-е изд., испр. М.: Издательский центр «Академия», 2007. 368 с. (Высшее профессиональное образование. Филология).

198. Теория литературы: в 4 т. Т. 3: Роды и жанры (основные проблемы в историческом освещении); редкол.: Л. И. Сазонова (отв. ред.) и др. М.: ИМЛИ РАН, 2003. 591 с.

199. Теория литературы: в 4 т.; гл. ред. Ю. Б. Борев. М.: Наследие, 2001. Т. 4: Литературный процесс. 616 с.

200. Теория литературы. Поэтика: учебное пособие; вступ. статья Н. Д. Тамарченко; комм. С. Н. Бройтмана при участии Н. Д. Тамарченко. М.: Аспект Пресс, 2002. 334 с.

201. Теория художественного дискурса Теоретическая поэтика. Теория литературы: в 2 т. М.: Академия, 2004. Т. 1. 512 с.

202. Титаренко Е. А., Хадыко Е. Ф. Литература в схемах и таблицах. М.: Эксмо, 2012. 320 с.

203. Ткачук О. М. Наратологічний словник. Тернопіль: Астон, 2002. 173 с.

204. Ткачук Н. Роман Івана Франка «Для домашнього огнища» : Простір і час. Львів: Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2002. 204 с.

205. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. 2-е вид., випр. і доп. К.: ВПЦ «Київський університет», 2003. 448 с.

206. Теорія літератури в Польщі. Антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ ст.; упор. Б. Бакула; за заг. ред. В. Моренця; пер. з польськ. С. Яковенка. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 531 с.
207. Тюпа В. И. Анализ художественного текста: учеб. пособие для студентов филол. фак. высш. учеб. завед. М.: Издательский центр «Академия», 2009. 336 с.
208. Тюпа В. Произведение и его имя. Литературный текст: Проблемы и методы исследования. Аспекты теоретической поэтики: К 60-летию Н. Д. Тмарченко: сб. научных трудов. М.; Тверь, 2000. Вып. VI. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumfak.ru/teoriya_liter.shtml.
209. Українські письменники: Біографії. Огляди творчості. Літературні напрямки і течії. Літературознавчий словник: довідник. К.: Велес, 2011. 368 с.
210. Ушкалов Л. Від бароко до постмодерну: есеї. К.: Грані-Т, 2011. 552 с.
211. Фарино Е. Введение в литературоведение: учебное пособие. СПб.: Издательство РГПУ им. А. И. Герцена, 2004. 639 с.
212. Федосеева Т. В. Введение в литературоведение: учеб. пособие; Ряз. гос. ун-т им. С. А. Есенина. Рязань, 2011. 212 с. <http://dspace.rsu.edu.ru/xmlui/bitstream/handle/123456789/3694/Федосеева%20Т.В.%20Введение%20в%20литературоведение.pdf?sequence=1>
213. Федотов О. И. Основы теории литературы: учеб. пособие для вузов: в 2 ч. Ч. 1 : Литературное творчество и литературное произведение. М.: ВЛАДОС, 2003. 269 с. (Учебное пособие для вузов).
214. Федотов О. И. Основы теории литературы: учеб. пособие для вузов: в 2 ч. Ч. 2: Стихосложение и литературный процесс. М.: ВЛАДОС, 2003. 237 с. (Учебное пособие для вузов).
215. Філатова О. С. Автор і текст у системі соцреалізму: монографія. Миколаїв: Іліон, 2017. 243 с.
216. Ференц Н. С. Основы литературоведения: підручник. К.: Знання, 2011. 431 с. (Вища освіта ХХІ століття)
217. Ференц Н. С. Основы эстетики: навч. посібник. К.: Знання, 2014. 511 с. (Вища освіта ХХІ століття)
218. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навчальний посібник. К.: Знання, 2014. 511 с. (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).
219. Хабибулина Н. Г. Введение в литературоведение и теория литературы. Методическое пособие. Елабуга. Издательство ЕГПУ 2008. 68 с.
220. Хазагеров Г. Г., Лобанов И. Б. Основы теории литературы: учебник. Ростов н/Д: Феникс, 2009. 316 с.
221. Хализев В. Е. Теория литературы: учебник. 4-е изд., испр. и доп. М.: Высшая школа, 2007. 405 с.

222. Ханзен-Леве А. Русский символизм. Система поэтических мотивов. Мифопоэтический символизм. Космическая символика; пер. с нем. М. Ю. Некрасова. СПб.: Академический проект, 2003. 816 с.
223. Хима Г. Современные направления в литературоведении. К.: Четверта хвиля, 2000. 180 с.
224. Чередниченко И. Структурно-семиотический метод тартуской школы: монография. СПб.: Золотой век, 2001. 200 с.
225. Черноиваненко Е. М. Художественность литературы как исторический феномен. Художність літератури: аспекти теорії та історії. Одеса: Астропринт, 2016. С. 90 – 143.
226. Чирков О. С. Щоб учні могли висловлювати власні естетичні судження про художній твір. Текстуальний, інтертекстуальний, контекстуальний методи його дослідження. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. №3. С. 45 – 47.
227. Шайкевич М. О. Психопатология в русской литературе. СПб.: Академия, 2005. 394 с.
228. Шляхова Н. Еволюція форм художнього узагальнення: навч. посібник. 2-ге вид., доп. Одеса: Астропринт, 2011. 152 с.
229. Штайн К. Э., Петренко Д. И. Филология: История. Методология. Современные проблемы. Учебное пособие; под. ред. В. А. Шаповалова. Ставрополь: Изд-во Ставропольск. гос. ун-та, 2011. 916 с.
230. Штейнбук Ф. Тілесно-міметичний метод аналізу художніх творів: суперечлива апологія. *Слово і час*. 2008. № 12. С. 56 – 66.
231. Штейнбук Ф. Українська література у контексті тілесно-міметичного методу: навчальний посібник. Сімферополь: ВД «Аріал», 2013. 392 с.
232. Шестопалова Т. Міфологеми поезії Павла Тичини : спроба інтерпретації. Луганськ: Альма-матер, 2003. 196 с.
233. Щукина Д. А. Пространство в художественном тексте и пространство художественного текста. СПб.: СПГГИ, 2003. 218 с.
234. Эко У. Роль читателя. Исследования по семиотике текста. М.: Аст Corpus, 2016. 640 с.
235. Элиаде М. Аспекты мифа; пер. с фр. В. П. Большакова. 4-е изд. М.: Академический проспект, 2010. 256 с.
236. Юнг К. Г. Аналитическая психология : теория и практика. Тавистокские лекции. СПб., 2007. 240 с.
237. Юнг К. Г. Психологические типы. СПб., 2001. 736 с.
238. Ярхо Б. Методология точного литературоведения: избранные труды по теории литературы; изд. подгот. М. Акимова, И. Пильщиков и М. Шапир; под общ. ред. М. Шапира. М.: Языки славянских культур, 2006. 927 с. – (*Philologica russica et speculative*; Т. V.).
239. Яременко В. До проблеми історіософії Тараса Шевченка: методологічні підходи. *Слово і час*. 2007. № 3. С. 19 – 27.

Література додаткова

1. Абашева Д. В. Литературное произведение в контексте традиционной духовности: учеб. пособие. Чебоксары: Чуваш. гос. пед. ин-т, 1997. 58 с.
2. Аврахов Е. Виховання у наймолодших розуміння естетичної природи художнього твору. *Українська мова і література в школі*. 1990. №2. С. 60 – 67.
3. Аристотель. Поэтика. Об искусстве поэзии; пер. с древнегреч. В. Г. Аппельрота; ред. Пер. и коммент. Ф. А. Петровского. М.: ГИХЛ, 1957. 184 с.
4. Астаф'єв О. Г. Ліричний герой (до проблеми типізації). *Радянське літературознавство*. 1988. №10. С. 3 – 11.
5. Астаф'єв О., Ляшенко О. Трансформація міфу чи міф трансформації? *Слово і час*. 2008. №8. С. 99 – 101.
6. Бандура О. М. Вивчення елементів теорії літератури в 4–7 класах: посібник для вчителя. К.: Радянська школа, 1989. 160 с.
7. Бандура О. М. Вивчення елементів теорії літератури у 9–11 класах : посібник для вчителя. К.: Радянська школа, 1981. 129 с.
8. Бандура О. М. Дидактичні матеріали з теорії літератури. К.: Рад. школа, 1991. 48 с.
9. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет. М.: Художественная литература, 1975. 504 с.
10. Бегун Б. Я. Хронотопический анализ литературного произведения. *Русский язык и литература в средних учебных заведениях Украины*. 1991. №11. С. 18 – 22.
11. Бегун Б. Я., Кригель М. М. Мифологический анализ литературного произведения. На примере романов Ф. М. Достоевского «Идиот» и «Бесы». *Відродження*. 1993. №1. С. 20 – 23.
12. Білоус Н., Білоус П. Аналіз чи інтерпретація літературного твору? *Українська мова та література* (газета). 1999. №41. С. 6.
13. Бовуар С. Друга стать; перекл. з франц. Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко: в 2 т. К.: Основи, 1994. Т. 1. 390 с.; 1995. Т. 2. 392 с.
14. Борев Ю. Эстетика. М.: Политиздат, 1988. 385 с.
15. Бочаров С. Г. Сюжеты русской литературы. М., 1999. 632 с.
16. Буало Н. Поэтическое искусство. М.: ГИХЛ, 1957. 232 с. (Памятники мировой эстетической и критической мысли).
17. Вайнштейн О. Розовый роман как машина желаний. *Новое литературное обозрение*. 1997. № 22. С. 303 – 331.
18. Валикова Д. Массовая литература : в рамках и за рамками жанров. Режим доступа: <http://lit.1september.ru/article.php?ID=200101308>
19. Введение в литературоведение: учебник; Г. Н. Пospelов, П. А. Николаев, И. Ф. Волков и др.; под ред. Г. Н. Пospelова. 3-е изд, испр. и доп. М.: Высшая школа, 1988. 528 с.

20. Волков Ф. Литература как вид художественного творчества. Книга для учителя. М.: Просвещение, 1985. 192 с.
21. Волков И. Ф. Творческие методы и художественные системы. М. : Искусство, 1989. 250 с.
22. Волков И. Ф. Теория литературы: учеб. пособие. М. : Просвещение, 1995. 256 с.
23. Волобуев В. А. Методология исследования искусства в западной эстетике. Краснодар: Краснодарский гос. ун-т культуры и искусства, 1999. 219 с.
24. Волощук Є. Західні літературознавчі концепції – вітчизняній методиці. *Вікно в світ*. 1999. №3 (6). С. 81 – 88.
25. Волощук Е., Бегун Б. Технэ майевтике. Теория и практика анализа литературного произведения. *Тема*. 1997. №1–2. 248 с.
26. Вступ до літературознавства. Хрестоматія: навч посібник; упоряд. Н. І. Бернадська. К.: Либідь, 1995. 256 с.
27. Вулис А. В мире приключений : Поэтика жанра. М., 1986. 184 с.
28. Гадамер Х. Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. М. : Наука, 1998. 698 с.
29. Гегель Г. В. Ф. Эстетика: в 4 т.; под ред. и с пред. М. Лифшица. Т. 1–3. М. : Искусство, 1968–1971.
30. Головкин В. М. Русская реалистическая повесть : герменевтика и типология жанра. М.; Ставрополь: Московск. гос. открытый пед. ун-т, Ставропольск. гос. пед. ун-т, 1995. 439 с.
31. Голосовкер Я. Э. Логика мифа. М.: Наука, 1987. 218 с.
32. Грабович Г. Поет як міфотворець : семантика символів у творчості Тараса Шевченка; пер. з англ. С. Павличко. 2-ге вид., випр. й авторизов. К.: Критика, 1998. 206 с.
33. Громов Е. С. Природа художественного творчества: книга для учителя. М. : Просвещение, 1986. 239 с.
34. Гром'як Р. Українська література : Вивчення елементів теорії літератури : Додаток до підручника 7 кл.: посібник для вчителів. Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. 64 с.
35. Гугнин А. Зигмунд Фрейд – повторение пройденного? *Вопросы литературы*. 1990. № 8. С. 150 – 160.
36. Гудков Л. Д. Массовая литература как проблема. Для кого? *Независимое литературное обозрение*. 1997. №22. С. 92 – 94. Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/nlo/1997/22/gudkovp-pr.html>
37. Гундорова Т. До питання про літературний критицизм. *Слово і час*. 1993. № 3. С. 50 – 55.
38. Гундорова Т. Леся Українка: християнство – екзистенціалізм – фемінізм. *Слово і час*. 1996. №8–9. С. 19 – 28.
39. Гундорова Т. Погляд на «Марусю». *Слово і час*. 1991. №6. С. 15 – 22.

40. Гундорова Т. Фрідріх Ніцше і український модернізм. *Слово і час*. 1997. № 4. С. 29 – 34.
41. Гундорова Т. Феміністична утопія Лесі Українки. *Сучасність*. 1996. № 5. С. 89 – 96.
42. Дмитренко В. Імпресіонізм як стильова домінанта ранньої прози Бориса Тенети. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*. 2006. №10. С. 52 – 58.
43. Добренко Е. «Правда жизни» как формула реальности. *Вопросы литературы*. 1992. №3. С. 4 – 26.
44. Добренко Є. Тоталітарні засади соцреалізму. *Слово і час*. 1992. №7. С. 8 – 15.
45. Долинин К. А. Интерпретация текста: учебное пособие. М.: Просвещение, 1985. 288 с.
46. Жадан С. Критична маса літератури. *Український тиждень*. 2008. №27(36). 04 липня.
47. Женетт Ж. Фигуры: в 2-х т.; пер. с фр. Е. Васильевой, Е. Гальцовой, Е. Гречаной, И. Иткина, С. Зенкина, Н. Перцова, И. Стаф, Г. Шумиловой; общ. ред. и вступ. статья С. Зенкина. Изд-во Сабашниковых. М., 1998. Т. 2. С. 367 – 384.
48. Жирмунский В. М. Введение в литературоведение: курс лекций. С.-Пб.: С.-Пб. гос. ун-т, 1996. 440 с.
49. Жирмунский В. М. Средневековые литературы как предмет сравнительного литературоведения. *Известия АН СССР. Отделение литературы и языка*. – Т. XXX. Вып. 3. М., 1971. С. 185 – 197. <http://svr-lit.niv.ru/svr-lit/articles/zhirmunskij-srednevekovye-literatury.htm>
50. Жирмунский В. М. Теория литературы. Поэтика. Стилистика: избр. труды. Л.: Наука, 1977. 407 с.
51. Забужко О. С. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. К.: Абрис, 1997. 144 с.
52. Заїченко Г. А. Постмодернізм : ключові ідеї Л. Вітгенштайна і Ж. Дерріда. *Філософська і соціологічна думка*. 1992. №4. С. 45 – 52.
53. Зборовська Н., Ільницька М. Феміністичні роздуми. На карнавалі мертвих поцілунків. Львів: Літопис, 1999. 336 с.
54. Ильин И. П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. М.: Интрада, 1996. 253 с. http://lib.ru/CULTURE/ILIN/poststrukt.txt_with-big-pictures.html
55. Іщук В. Україна: проблема престижності та ідентичності : (Масова комунікація і культура як суб'єкти формування громадянської та національної свідомості). К.: Смолоскип, 2000. 88 с.
56. Канетти Э. Масса и власть. М.: Ad Marginem, 1997. 515 с.
57. Керлот Х. Э. Словарь символов. М.: REFL-book, 1994. 608 с.

58. Козлов Е. В. К вопросу о повторяемых структурах в художественном тексте массовой коммуникации. Режим доступа: // <http://www.ruthenia.ru/folklore/kozlov1.htm>
59. Козлов О. Міф і літературознавча думка США. *Вікно в світ. Зарубіжна література : наукові дослідження, історія, методика викладання.* 1999. №5. С. 167 – 178.
60. Козлов А. С. Мифологическое направление в литературоведении США: учебное пособие. М.: Высшая школа, 1984. 175 с.
61. Колобаева Л. А. Никакой психологии или фантастика психологии? (О перспективах психологизма в русской литературе нашего века). *Вопросы литературы.* 1999. (март апрель). С. 3 – 20.
62. Корнієнко Р. Масова й елітарна культура в інтер'єрі постмодернізму. *Українська художня культура. Навчальний посібник; за ред. І. Ф. Ляшенка.* К.: Либідь, 1996. С. 353 – 365.
63. Краус В. Зигмунд Фрейд и литература. *Вопросы философии.* 1995. №2. С. 122 – 130.
64. Крупчанов Л. М. Культурно-историческая школа в русском литературоведении. М. : Просвещение, 1983. 223 с.
65. Кузьменко В. І. Словник літературознавчих термінів. К.: Український письменник, 1997. 230 с.
66. Кухар-Онишко О. С. Індивідуальний стиль письменника : генезис, структура, типологія. К.: Вища школа, 1985. 173 с.
67. Куцевол О. Епіграф літературного твору. *Слово і час.* 1996. №2. С. 59 – 62.
68. Кэмпбелл Д. Герой с тысячьо лицами : Миф. Архетип. Бессознательное = The Hero with thousand faces; ред. И. Старых; пер. с англ. К. Семёнов. К.: София, 1997. 336 с.
69. Кэмпбелл Дж. Маски бога. Созидательная мифология. М.: Золотой Век, 1997. Т. I. Кн. 1. 332 с.
70. Леви-Стросс К. Структура мифов. *Вопросы философии.* М., 1970. №7. С. 152 – 164.
71. Лессинг Г. Э. Лаокоон, или О границах живописи и поэзии; общая ред., вступ. статья и примеч. Г. М. Фридендера. М.: Художественная литература, 1957. 520 с. (Памятники мировой эстетической и критической мысли).
72. Лінецький С. Література і політика : взаємопроникнення – український феномен? *Молода нація.* 1996. №1. С. 239 – 243.
73. Лиотар Ж.-Ф. Ситуация постмодерна; пер. с фр. Н. А. Шматко. СПб.: Алетейя, 1998. 160 с.
74. Література ХХ століття: проблеми періодизації. Круглий стіл. *Слово і час.* 1995. №4. С. 52 – 65.

75. Литературный энциклопедический словарь; под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева; редкол.: Л. Г. Андреев, Н. И. Балашов, А. Г. Бочаров и др. М.: Сов. энциклопедия, 1987. 752 с.
76. Лобок А. Антропология мифа. Екатеринбург, 1997. 688 с. (Серия: Библиотека философа: Философский андеграунд Урала)
77. Лосев А. Ф. Миф. Число. Сущность; сост. А. А. Тахо-Годи. М.: Мысль, 1994. 920 с.
78. Лосев А. Ф. Философия. Мифология. Культура. М.: Политиздат, 1991. 525 с.
79. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек – Текст – Семиосфера – История. М.: Языки русской культуры, 1996. 464 с.
80. Лотман Ю. М. Избранные статьи: в 3 т. Таллинн: Александра, 1993.
81. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. М.: Искусство, 1979. 384 с.
82. Левчук Л. Т. Західноєвропейська естетика ХХ ст.: навч. посібник. К.: Либідь, 1997. 222 с.
83. Маймин Е. А., Слина З. В. Пути и принципы анализа литературного произведения. Маймин Е. А., Слина З. В. Теория и практика литературного анализа. М.: Просвещение, 1984. С. 5 – 29.
84. Мантатов В. В. Образ, знак, условность. М.: Высш. школа, 1980. 160 с.
85. Масенко Л. Міф та реальність в оповіданні Валерія Шевчука «Самсон». *Кур'єр Кривбасу*. 1998. Серпень. С. 140 – 144.
86. Матвеев В. Элитарная и массовая культуры внутренне близки. *Общественные науки и современность*. 1991. № 1. С. 60 – 65.
87. Методические рекомендации к практическим занятиям по курсу «Введение в литературоведение» (тема «Сюжет и композиция литературного произведения»); сост. Н. И. Бернадская, Н. И. Дубина, Н. М. Андрейченко; под ред. Н. И. Дубины. К.: НМК ВО, 1991. 28 с.
88. Методология анализа литературного процесса; отв. ред. Ю. Б. Борев. М.: Наука, 1989. 240 с.
89. Минералов Ю. И. Теория художественной словесности (поэтика и индивидуальность): учебник для вузов по спец. «Филология». М.: Гуманитарный издательский центр «ВЛАДОС», 1999. 360 с. (Учебник для вузов).
90. Мірошніченко Л. Ф., Марченко Н. П. Методологію викладання літератури в школі визначати педагогам, а не літературознавцям. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1999. №5. С. 2 – 4.
91. Мифы народов мира. Энциклопедия: в 2 т.; гл. ред. С. А. Токарев. М.: Сов. энцикл., 1991–1992. Т. 1. 671 с.; Т. 2. 1992. 719 с.
92. Мукаржовский Я. Исследования по эстетике и теории искусства; пер. с чешск. М.: Искусство, 1994. 606 с.

93. Мельников Н. Г. Масова література. *Російська словесність*. М.: Інтрада, 1998. С. 45 – 51.
94. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття; пер. з франц., післямова та примітки О. Йосипенко, С. Йосипенка; наук. ред. перекладу В. Лях. К.: Український Центр духовної культури, 2001. 552 с.
95. Наєнко М. К. Початок століття : пошук методології. *Слово і час*. 1997. №10. С. 47 – 51.
96. Назарець З. М., Васильєв Є. М. Теоретико-літературний курс. Література як вид художньої творчості. *Зарубіжна література в навчальних закладах України*. 2000. №11. С. 57 – 62.
97. Наливайко Д. С. Искусство: направления, течения, стили: в 2 т. К.: Мистецтво, 1981. Т. 1. 287 с.; 1985. Т. 2. 365 с.
98. Нарівська В. Д. Спроба методологічної рефлексії. *Філологічні семінари*. Мова і література : кроки до національної ідентичності. К.: ВЦ «Київський університет», 1999. Вип. 2. С. 9 – 20.
99. Наровчатов С. Необычное литературоведение. М.: Детская литература, 1981. 367 с.
100. Непочатова И. А. Социальные функции символа в искусстве. М.: Искусство, 1986. 367 с.
101. Нигматуллина Ю. Методология комплексного изучения художественного творчества. Казань: Изд-во Казанск. ун-та, 1983. 104 с.
102. Никитина Н. И. Мимесис в эстетике Аристотеля. М.: Знание, 1990. 64 с.
103. Ніколенко О. М., Мацапура В. І. Основні тенденції розвитку літератури ХІХ ст. (1830–1890-ті роки). *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1999. №8. С. 53 – 56.
104. Неділько В. Я. Елементи теорії літератури. Конспект лекцій. К.: Київський ун-т імені Тараса Шевченка, 1994. 68 с.
105. Ольшанский Д. В. Психология масс. СПб.: Питер, 2001. 368 с.
106. Ортега-і-Гасет Х. Дегуманізація мистецтва. Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори. К., 1994. С. 238 – 273.
107. Ортега-и-Гассет Х. Эстетика. Философия культуры; пер. с исп. М.: Искусство, 1991. 588 с.
108. Осьмаков Н. В. Психологическое направление в русском литературоведении : Д. Н. Овсяннико-Куликовский. Учебное пособие. М.: Просвещение, 1981. 160 с.
109. Осьмакова Л. Н. Хрестоматия по теории литературы: пособие для студ. М.: Просвещение, 1982. 448 с.
110. Павлова О. А. Основы теории литературы: учебно-методическое пособие. Волгоград: Изд-во Волгогр. гос. ун-та, 1999. 61 с.
111. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. К.: Либідь, 1999. 448 с.

112. Павличко С. Модернізм як риторика естетизму : поезія початку ХХ століття. *Слово і час*. 1995. №9–10. С. 28 – 34.
113. Павличко С. Методологічна ситуація в сучасному українському літературознавстві. *Слово і час*. 1993. №33. С. 46 – 50.
114. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму. Літературознавчі студії. Івано-Франківськ, 1998. 320 с.
115. Потапенко О. І. Словник символів. К.: Ред часопису «Народознавство», 1997. 156 с.
116. Потебня А. А. Слово и миф. М.: Правда, 1989. 622 с.
117. Потебня О. О. Эстетика і поетика слова: збірник; пер. з рос.; упор., вступна ст., приміт. І. В. Іваньо, А. І. Колодної. К.: Мистецтво, 1985. 302 с.
118. Проблеми історії та теорії реалізму української літератури ХІХ – початку ХХ ст.; АН УРСР, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. К.: Наукова думка, 1991. 265 с.
119. Прозоров В. В., Хализев В. Е. Теория литературы. *Филологические науки*. 1999. № 3. С. 110 – 114.
120. Пультер С., Колесник К. Життєпис письменника на уроках літератури в старших класах. *Українська мова і література в школі*. 1999. №4. С. 33 – 37.
121. Пустова Ф. Інтонаційно-синтаксичні, фонічні і ритмічні засоби виражальності художнього слова. *Українська мова та література*. 1999. №19. С. 10 – 12.
122. Пустова Ф. Поняття «художній образ» у 7 класі. *Українська мова і література в школі*. 1988. №2. С. 19 – 24.
123. Пустова Ф. Естетична природа слова в літературному творі. *Українська мова та література*. 1999. №17. С. 11 – 12.
124. Пятигорский А. М. Мифологические размышления. Лекции по феноменологии мифа. М.: Языки русской культуры, 1996. 280 с.
125. Ревзина О. Г. Методы анализа художественного текста. Структура и семантика художественного текста. М., 1998. С. 301 – 316. Режим доступу: <http://danefae.org/lib/ogrevzina/metody.htm>
126. Рехо К. Грани массовой литературы. *Общественные науки и современность*. 1991. № 5. С. 127 – 133.
127. Рикёр П. Герменевтика и психоанализ; пер. с фр.; послесл.; примеч. И. С. Вдовина. М.: Искусство, 1996. 270 с.
128. Ритуально-міфологічний підхід до інтерпретації літературного тексту. Зб. наук. праць. К., 1995. 248 с.
129. Регг М. Кінець французького стилю : структуралізм і постструктуралізм в американському контексті; пер. з англ. С. Квіт. *Слово і час*. 1996. №4–5. С. 42 – 54.
130. Самохина М. М. Кто и что сегодня читает и зачем им это нужно. *Новое литературное обозрение*. 2001. №5(51). С. 327 – 340.

131. Свасьян К. А. Проблема символа в современной философии : Критика и анализ. Ереван: Изд-во АН АрмССР, 1980. 226 с.
132. Сверстюк Є. Реалізм на службі. Аберация естетичних понять в ідеологічній системі. *Слово і час*. 1998. №8. С. 73 – 76.
133. Современное зарубежное литературоведение (страны Западной Европы и США): концепции, школы, термины: энциклопедический справочник; науч. ред. и сост. И. П. Ильин, Е. А. Цурганова. 2-е изд., испр. и доп. М.: Интрада, 1999. 319 с.
134. Стоун И. Страсти ума, или Жизнь Фрейда; пер. с англ. И. Г. Усачева. М.: Мысль, 1999. 752 с.
135. Сивокінь Г. М. У межах і поза межами суб'єктивного (Різничитання художнього твору в теоретичній концепції О. Потебні). *Радянське літературознавство*. 1985. №9. С. 25 – 30.
136. Телегин С. М. Философия мифа : Введение в метод мифореставрации. М.: Община, 1994. 141 с.
137. Токмань Г. Методи літературознавчого аналізу в школі. *Дивослово*. 1999. №6. С. 28 – 30.
138. Томашевский Б. В. Теория литературы. Поэтика: учебное пособие; вступит. статья Н. Д. Тамарченко. М.: Аспект Пресс, 1996. 334 с.
139. Топоров В. Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ : Исследования в области мифопоэтического : Избранное. М.: Издательская группа «Прогресс – Культура», 1995. 624 с.
140. Топоров В. Н. Неомифологизм в русской литературе начала XX века. Роман А. А. Кондратьева «На берегах Ярыни». Монография. Тренто: Edizioni Michael Verzhlin, 1990. 326 с.
141. Телехова О. П. Вивчення теорії літератури в школі: посібник для вчителів. Х.: Гриф, 1999. 175 с.
142. Тен І. Філософія мистецтва. *Всесвіт*. 1996. №2. С. 159 – 173.
143. Удалов В. Л. Теорія літератури : цілісно-системний рівень. Посібник. Луцьк: Волинський державний ун-т ім. Л. Українки, 1995. Ч. 1. 112 с.
144. Українська літературна енциклопедія: в 5 т.; редкол.: І. О. Дзеверін (відп. ред.) та ін. К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1988–1995.
145. Уэллек Р., Уоррен О. Теория литературы. М.: Прогресс, 1978. 325 с.
146. Федотов О. И. Введение в литературоведение. Учебное пособие для студентов филологических факультетов вузов. М.: Издательский центр «Академия», 1998. 144 с.
147. Феминистский литературный критицизм : от языка к действию. Теория и история феминизма; под. ред. И. А. Жеребкиной. Харьков: Ф–Пресс, 1996. С. 81 – 114.
148. Фернандес Д. Древо до корней (Психоанализ творчества). СПб., 1998. 408 с.

149. Фізер І. Теорія Потебні – дериват «берлінської школи»? *Слово і час*. 1991. №12. С. 3 – 8.
150. Філіппова Н. Варіанти уроку вивчення біографії письменника. *Дивослово*. 1999. №5. С. 32 – 34.
151. Флакк К. Г. Наука поезії. Флакк К. Г. Собр. соч. СПб.: Биографический ин-т, Студия биографика, 1993. http://lib.ru/POEEAST/GORACIJ/hor1_6.txt
152. Франкл В. Человек в поисках смысла: сборник; пер. с англ. и нем. М.: Прогресс, 1990. 368 с.
153. Франко І. Краса і секрети творчості. Статті, дослідження, листи. К.: Мистецтво, 1980. 500 с.
154. Фрейд З. Введение в психоанализ. Лекции. М.: Наука, 1989. 455 с.
155. Фрейд З. Поэт и фантазия. *Вопросы литературы*. 1990. №8. С. 160 – 167.
156. Фрейденберг О. Поэтика сюжета и жанра; подгот. текста и общ. ред. Н. В. Брагинский. М.: Лабиринт, 1997. 448 с.
157. Фролова К. П. Цікаве літературознавство. К., 1992. 231 с.
158. Фромм Э. Забытый язык : Введение в науку понимания снов, сказок, мифов. Фромм Э. Душа человека. М.: АСТ ЛТД, 1998. С. 283 – 470. (Серия «Классики зарубежной психологии»)
159. Хрестоматия по теории литературы: учебное пособие для студ. пединститутов; сост. Л. Н. Осьмакова; вступит. статья П. А. Николаева. М.: Просвещение, 1982. 448 с.
160. Чередниченко Т. Типология советской массовой культуры. М.: РИК «Культура», 1994. 297 с.
161. Шарп Д. Типы личности : Юнговская типологическая модель. Воронеж: МОДЭК, 1994. 128 с.
162. Шкандрій М. Історія, стиль, епоха, культура : до проблеми періодизації у Дмитра Чижевського. *Слово і час*. 1995. №7. С. 30 – 35.
163. Шкловский В. Б. Энергия заблуждения. Книга о сюжете. М.: Сов. писатель, 1981. 351 с.
164. Штейнбук Ф. М. Опыт постижения художественного произведения с помощью психоанализа. *Відродження*. 1995. №1. С. 8 – 10.
165. Шуляк Р. В. Структурно-семіотичний аналіз на уроках літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1996. №3. С. 38 – 42.
166. Шупта-В'язовська О. Категорія художнього часопростору в процесі вивчення в школі. *Кур'єр Кривбасу*. 1997. №71–72. С. 66 – 69.
167. Щетініна Л. М. Часові координати і система дзеркал. *Слово і час*. 1992. №10. С. 74 – 76, С. 94.
168. Эпштейн М. Н. «Природа, мир, тайник Вселенной...»: Система пейзажных образов в русской поэзии. М.: Высшая школа, 1990. 303 с.

169. Эрлих В. Русский формализм : история и теория. М. ; СПб. : Академический проект, 1996. 277 с.
170. Эсалнек А. Я. Архетип. *Русская словесность*. 1997. №5. С. 90 – 93.
171. Юнг К. Г. Алхимия снов. Четыре архетипа. СПб., 1997. 352 с.
172. Юнг К. Г. Архетип и символ. М.: Ренесанс, 1991. 304 с.
173. Юнг К. Г. О современных мифах. М.: Практика, 1994. 252 с.
174. Яценко М. Т. Міфологія, релігія, мистецтво. *Українська мова і література в школі*. 1990. № 6. С. 22 – 32.

Інформаційні ресурси

1. <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/11024>
2. <http://dissert.com.ua/contents/6179.html>
3. http://www.nestor.cracow.pl/Wydawnictwo/literatura/16_zakonczenie_ua.htm
4. <http://chitalka.org/article.php?book=124&article=6472>
5. <http://ukrstor.com/ukrstor/dragomanov-cuzhyj.html>
6. <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/192197>
7. <http://kinorozvutok.ho.ua/sucasneukrkino.html>
8. <http://ridna-ukraina.com.ua/page2>
9. <http://www.umoloda.kiev.ua/number/1650/164/58225/>
10. <http://h.ua/story/222284/>
11. <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=731370>
12. <http://tsn.ua/kultura/kinostudiya-im-dovzhenka-svyatkuye-yuvilei.html>
13. http://mariamatios.com.ua/kalendar_pod_j/teatraln_postanovki/wo_sponuka/
14. <http://www.chasipodii.net/mp/article/1843/>
15. <http://svr-lit.niv.ru/svr-lit/articles/zhirmunskij-srednevekovye-literatury.htm>
16. <http://www.myslenedrevo.com.ua/studies/lesja/works/index.html> ,
<http://www.l-ukrainka.name/> (Творчість Лесі Українки)
17. <http://www.slovoichas.in.ua/> (сайт журналу «Слово і Час»)
18. <http://www.ukrlib.com.ua/books/> (електронна бібліотека)
19. <http://www.utoronto.ca/elul/Main-Ukr.html> (електронна бібліотека)
20. http://www.ukrcenter.com/!FilesRepository/Literature%5C_Upload3//9cc307a0-8f61-4a97-a679-08223cbd4b04.pdf (драматичні твори М.Старицького).
21. <http://academia-pc.com.ua/product/327> (уривок з монографії М. Нестелєєва)

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Автентичний (гр. *authentikos* – справжній) – справжній, дійсний; той, що ґрунтується на першоджерелі.

Автологія (гр. *autos* – сам і *logos* – слово) – вживання слів у поетичному тексті в прямому значенні на відміну від тропів.

Аксіологія (гр. *axia* – цінність, *logos* – вчення) – учення про цінності; філософська теорія загальнозначущих принципів, що визначають напрями людської діяльності, мотивацію поведінки людини.

Ана́мнесис (гр. *anamnesis* – спогад, пригадування) – за концепцією античного філософа Платона, це пізнання, оскільки будь-яке пізнання є спогадами душі про ідеї, які вона споглядала до її злиття з тілом.

Анахронізм (гр. *ana* – префікс, що означає рух уперед, і *chronos* – час) – культурно-історичні, хронологічні та ін. невідповідності у художньому творі, зумисне чи мимовільне привнесення в літературний текст невластивих певній добі застарілих поглядів, звичаїв, суджень, лексики.

Антагоніст (гр. *antagonisma* – опір) – головний противник протагоніста, ворог, суперник, антипод.

Антипод (гр. *antipodes*, *anti* – проти і *pus, podos* – нога, край) – літературний персонаж, протилежний іншому персонажу за якостями, рисами характеру, моральними настановами, ціннісними орієнтирами; виступає в ролі протагоніста певному героєві (або навпаки).

Антропологізм (гр. *anthropos* – людина і *logismos* – судження) – філософське вчення, згідно з яким поняття «людина» є центральною світоглядною категорією, з допомогою якої можна пояснити сутність природи і суспільства.

Антропоморфізм (гр. *anthropos* – людина і *morphe* – форма) – різновид персоніфікації, коли предмет художнього зображення вподібнюється людині.

Архітектоніка (гр. *architektonike* – архітектура, мистецтво керувати) – будова художнього твору як єдиного цілого, інтегральний взаємозв'язок основних його складників. Відображаючи загальний план його цілісності, архітектоніка водночас виявляє свою відмінність від композиції, власне побудови окремих його частин, образів, деталей, сюжетних ліній.

Білий вірш (англ. *blank verse* – неримований п'ятистопний ямб, основний розмір англійської драматичної поезії) – неримований вірш з чіткою внутрішньою метричною акцентово-інтонаційною структурою, в якій рима компенсується клаузулою.

Верлібр (фр. *vers libre* – вільний вірш) – неримований нерівнонаголошений вірш, що має версифікаційні джерела у фольклорі (замовляння та ін. форми неримованої чи спорадично римованої народної поезії).

Версифікація – віршування.

Гедонізм (гр. *hedone* – насолода) – філософсько-етичне вчення, за яким насолода є найвищим благом, сенсом життя. Гедоністична функція мистецтва (поряд з пізнавальною, комунікативною, виховною), полягає в естетичній насолоді, що її одержують реципієнти, сприймаючи твори мистецтва. Без естетичної втіхи, без виконання мистецтвом гедоністичної функції воно не відіграватиме пізнавально-виховної ролі.

Генезис (гр. *genesis* – походження) – походження, виникнення; процес утворення і становлення явища, що розвивається далі.

Генологія (гр. *genos* – рід; *logos* – слово, вчення) – розділ у теорії літератури, присвячений дослідженню літературних жанрів (родів, видів).

Денотат (лат. *denotatus* — позначений, визначений) – предмет або явище дійсності, яке служить об'єктом позначення для знака в процесі семіотичної діяльності; одне з ключових понять семіотики. Здебільшого у сучасних семіотичних дослідженнях денотатом називають всі об'єкти дійсності, які можна назвати деякою мовною одиницею (найчастіше словом).

Інтермедіальність – специфічний вид внутрішньотекстових взаємозв'язків у творі, заснований на взаємодії художніх кодів різних видів мистецтв; створення цілісного поліхудожнього простору у системі культури.

Інтертекст (лат. *inter* – між, *textum* – тканина, зв'язок, будова) – цитований, переписуваний, інтерпретований, стилізований, перекодований текст чи сукупність текстів.

Інтертекстуальність – основне поняття текстології і стструктуралізму, запроваджене Ю. Крістевою для виявлення різних форм і напрямів письма (цитата, центон, ремінісценція, алюзія, пародія, плагіат, трансформація інваріанта, стилізація тощо) в одній текстовій площині. Інтертекстуальність

не зводиться до цілеспрямованого цитування, а трактується як його можливий простір, вірогідні літературні, побутові, наукові, соціолектні, пропагандативні дискурси «цитатної літератури». Тлумачачи світ як суцільний текст, постструктуралісти осмислюють безмежжя мови, її невичерпних семантичних значень, наслідком чого є поява нескінченно нових текстів як перетину багатьох інших, більш-менш впізнаваних попередніх чи паралельних. Це відбувається на підставі відношень архетексту (логічне поняття текстової сукупності в дистрибутивному розумінні), прототексту (попередній текст) і метатексту, внаслідок чого виникає інтертекст. Паратекстуальність – відношення тексту до своєї частини – заголовка, епіграфа, вставної пополи. Метатекстуальність – співвідношення тексту із підтекстом, коментування свого інтертексту. Гіпертекстуальність – пародійне співвідношення тексту з профанованими іншими текстами.

Катарсис (від гр. *katharsis* – очищення) – процес і результат очищення людини завдяки впливу на неї мистецьких творів, що викликають відповідні переживання й ефекти.

Конотація (лат. *con* – разом і *notare* – відмічати, позначати) – додаткове до основного, денотативного (денотат), значення знака, що містить інформацію про експресивну силу та оцінку вартість даного знака, а також емоції та волевиявлення, що супроводжують його використання. Конотативними вважаються значення слів із пестливо-зменшувальною (демінітивною) та згрубіло-збільшувальною (аугментативною) семантикою; хлопчик, матуся, зелененький, питоньки, ручище, чорнющий тощо. Конотативні значення можуть бути мовними (тобто закладеними у семантиці мовної одиниці) і мовленнєвими (тобто виникати у разі специфічного, невластивого використання тієї чи іншої одиниці у мовленні). Деякі дослідники лексичної семантики дещо розширюють поняття конотації, включаючи у нього випадки «образно-символічного» значення (елемент «символ хитрощів» у значенні слова «лисиця» або «символ чистоти» у словах, що називають білий колір, тощо).

Мімесис (від гр. *mimesis* – наслідування, відтворення) – в античній естетиці головний принцип творчої діяльності митця, що зводиться до наслідування, відтворення навколишньої дійсності у творі мистецтва. Відповідно мета мистецтва, на думку Аристотеля: отримання знань і збудження почуттів задоволення від відтворення, споглядання й пізнання предмета.

Металітература – літературний твір про письменство, який може містити роздуми про поетику нарративу, поезії чи драму у вигляді диспуту

про відповідні жанри та стилі або заторкувати автотематичні проблеми (осмислення власної творчості, жанрових уподобань ідіолекту). Металітература може набувати форми маніфесту, авторецензії, автокритики, есе.

Метажанр – позародовий жанр, що охоплює та зумовлює інші жанрові форми. Відомі такі різновиди метажанру: філософський, феноменологічний і типологічний.

Міфологізм (*гр. mythos – слово, сказання; logos – слово, вчення*) – спосіб поетичної реалізації міфу в художній літературі, його смислове переінакшення на основі інтерсеміотичних прийомів, зокрема використання міфологем у новому семантичному полі, що актуалізує їх відмінні значення при збереженні архаїчної домінанти.

Мотив (*лат. motus – рух*) – тема ліричного твору або неподільна смислова одиниця, з якої складається фабула (сюжет): мотив відданості вітчизні, жертвовності, зради коханого тощо. Мотиви рухають вчинками персонажів, збуджують їх переживання і роздуми, особливо тонко динамізують внутрішній світ ліричного суб'єкта. Лейтмотив – провідний мотив твору.

Метамотив – провідний мотив усієї творчості письменника чи цілого літературного напрямку.

Орієнталізм (*лат. orientalis – східний*) – сходознавство.

Пастиш (*фр. pastiche, італ. pasticcio – мішанина*) – пародія-містифікація, яка складалася з уривків інших опер. Передусім, пастиш є різновидом стилізації, що полягає у точному наслідуванні жанрово-стильової манери певного автора, літературної групи чи школи іншого історичного періоду. У модернізмі та авангардизмі письменники використовують пастиг для пародіювання та само пародіювання, що у просторі постмодернізму ставиться під сумнів. Зіткнення в одному інтертекстуальному просторі двох чи кількох змістовно, стилістично відмінних «текстуальних світів» зумовлює псевдо пародійний ефект, «парадоксальний дуалізм» (Ч.Дженкс), в якому кожен фрагмент іронічно долається іншими, і навпаки.

Пафос (*гр. pathos – почуття, пристрасть*) – натхнення, ентузіастичне почуття, пристрасне переживання душевного піднесення, викликане певною ідеєю, подією.).

Полісемія – багатозначність слова.

Поліфонія (гр. *polyphonia* — багатоголосся) — багатозвуччя, засноване на одночасному гармонійному поєднанні та розвитку рівноправних самостійних мелодійних ліній, один із найважливіших виражальних засобів у музиці та поезії.

Протагоніст — головна діюча особа у художньому творі.

Прототип — особа, яка стала для письменника джерелом створення літературного персонажа.

Профанний (гр. *pro* — перед; лат. *fanum* — святилище, храм) — світське, незв'язане з релігійним, священним. Профан — особа, яка не пройшла ініціацію, а отже, є не обізнаною, не посвяченою у таємниці езотеричного знання.

Психологізм (гр. *psyche* — душа; *logos* — вчення) — передавання художніми засобами внутрішнього світу персонажа, його думок, переживань, зумовлених зовнішніми і внутрішніми чинниками.

Пуризм (фр. *purisme* — чистий) — показне прагнення до чистоти й суворості моралі; надмірне прагнення зробити недоторканим якісь норми мови, вберегти її від іншомовних впливів, від неологізмів, вульгаризмів тощо.

Ретардація (лат. *retardation* — затримка, уповільнення) — штучне уповільнення розгортання сюжету через введення в художній твір вставних сцен, описів природи тощо.

Ретроспекція (лат. *retro* — назад; *specto* — дивлюсь) — прийом, що застосовується під час пригадування подій, колізій, що передували моментів фабули, в якому перебуває оповідач, тобто наратор, або персонаж епічного твору; форма психологічного аналізу, за допомогою якої твориться художній час.

Рефлексія (лат. *reflexio* — відображення) — емоційне осмислення автором власних переживань у художньому творі, роздуми, прагнення знайти сенс життя.

Рецепція — запозичення письменником ідей, мотивів, образів, сюжетів із творів інших письменників чи літератур з подальшим їх творчим переосмисленням (трансформацією).

Ригоризм (*фр. rigorisme – твердість, суворість*) – суворе, непохитне дотримання якихось принципів, правил.

Римарій – словник рим, вживаних у певній національній поезії відповідної історичної доби.

Сакральний (*лат. sacer – священий*) – священий, релігійний, протилежний профанному. Сакралізація – перетворення когось або чогось у предмет поклоніння.

Сентенція (*лат. sententia – думка, судження*) – вислів афористичного змісту. Поширений у байках, де, набуваючи морально-повчальної тенденційності, називається мораллю (або силою).

Синестезія (*гр. synaesthesia – одночасне відчуття*) – художній прийом, поєднання в одному тропі різних, іноді далеких асоціацій. Впливає із природної властивості людини переживати водночас враження, одержані від кількох органів чуття, що зумовлює синтез кількох відчуттів.

Сугестія (*лат. suggestion – навіювання*) – оснований на навіюванні, гіпнозі. Гіпнотичний вплив на кого-небудь.

Сюжет (*фр. sujet – тема, предмет*) – подія чи система подій, покладена в основу епічних, драматичних, інколи ліричних творів; спосіб естетичного освоєння й осмислення, організації подій (художньої трансформації фабули); рух характерів у художньому часі й просторі. Сюжет – динамічний аспект твору, ланцюг зображуваних подій, у т. ч. й переживань, думок. У творі відбуваються розгортання дії у всій її повноті, розвиток характерів та їх взаємовідносин, характерів і обставин, людських переживань, почуттів, психологічних порухів, рух емоційного стану, настрою, тобто внутрішня дія. У представників «формальної школи» (ОПОЯЗ) фабула постає як запозичений матеріал, а сюжет – як спосіб, прийом її опрацювання; власне, фабулою називається перебіг подій, а сюжет – розповідь про нього.

Тенденційність – ідейна спрямованість художнього твору, яку письменник свідомо втілює в систему створених для цього образів.

Хронотоп (*гр. chromos – час; topos – місце*) – часопростір.

Навчальне видання

Вікторія Зарва

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

Навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів

Надруковано з оригінал макету наданого автором

Підписано до друку 27.12.2019.
Формат 60x86/16. Папір офісний.
Гарнітура «Times New Roman». Друк – лазерний.
Ум. друк. арк. 9,8. Наклад 100 прим. Зам. № 27.

Адреса редакції
вул. Шмідта, 4 , м. Бердянськ, Запорізька обл., 71100

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 2691 від 05.09.2007 р.